

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Regulamin Trybunału

Nieoficjalne tłumaczenie przygotowane
przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej
Należy pamiętać, że językami urzędowymi Europejskiego Trybunału Praw Człowieka są angielski i francuski, w których publikowane są orzeczenia i inne dokumenty Trybunału.

15 września 2025 r.

Kancelaria Trybunału

Strasburg

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Uwaga od Kancelarii

Niniejsze wydanie Regulaminu Trybunału zawiera zmiany w odniesieniu do Reguły 3bis i Reguły 9 § 4 przyjęte przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału.

Niniejsze wydanie weszło w życie 15 września 2025 r.

Wszelkie dodatkowe przepisy oraz aktualizacje będą publikowane na stronie internetowej Trybunału (www.echr.coe.int).

Uwaga, niniejsze wydanie nie zawiera ewentualnych zmian wprowadzonych do Regulaminu po dniu 15 września 2025 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie ponosi odpowiedzialności z tytułu braku pełnej aktualności niniejszego tłumaczenia. Dla pewności należy każdorazowo zapoznać się z aktualną wersją Regulaminu w oryginalnej wersji językowej – angielskiej lub francuskiej – dostępnej na stronie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Spis treści

Reguła 1 – Definicje 6

Tytuł I – Organizacja i funkcjonowanie Trybunału

Rozdział I – Sędziowie

Reguła 2 – Obliczanie kadencji 8
Reguła 3 – Przysięga albo uroczyste oświadczenie 8
Reguła 3bis – Etyka sędziowska 8
Reguła 4 – Działalność niezgodna z wymogami sprawowania urzędu 8
Reguła 5 – Precedencja 9
Reguła 6 – Rezygnacja 9
Reguła 7 – Odwołanie z urzędu 9
Reguła 7A – Uchylenie immunitetu 9

Rozdział II – Przewodnictwo Trybunału i rola jego Biura

Reguła 8 – Wybór Przewodniczącego i Wiceprzewodniczących Trybunału oraz Przewodniczących i Wiceprzewodniczących Sekcji 11
Reguła 9 – Funkcje Przewodniczącego Trybunału 11
Reguła 9A – Rola Biura 12
Reguła 10 – Funkcje Wiceprzewodniczących Trybunału 12
Reguła 11 – Zastępstwo Przewodniczącego i Wiceprzewodniczących Trybunału 12
Reguła 12 – Przewodnictwo Sekcji i Izb 12
Reguła 13 – Niemożność przewodniczenia 13
Reguła 14 – Zrównoważona reprezentacja płci 13

Rozdział III – Kancelaria

Reguła 15 – Wybór Szefa Kancelarii 14
Reguła 16 – Wybór Zastępców Szefa Kancelarii 14
Reguła 17 – Funkcje Szefa Kancelarii 14
Reguła 18 – Organizacja Kancelarii 15
Reguła 18A – Sprawozdawcy niebędący sędziami 15
Reguła 18B – Doradca Prawny 15

Rozdział IV – Funkcjonowanie Trybunału

Reguła 19 – Siedziba Trybunału 16
Reguła 20 – Sesje Zgromadzenia Plenarnego Trybunału 16
Reguła 21 – Inne sesje Trybunału 16
Reguła 22 – Narady 16
Reguła 23 – Głosowania 16
Reguła 23A – Decyzja w drodze milczącej zgody 17

Rozdział V – Skład Trybunału

Reguła 24 – Skład Wielkiej Izby 18
Reguła 25 – Tworzenie Sekcji 19
Reguła 26 – Ustanawianie Izb 19
Reguła 27 – Komitety 20
Reguła 27A – Skład jednego sędziego 20
Reguła 28 – Niemożność zasiadania w sprawie i wyłączenie sędziego 21
Reguła 29 – Sędziowie *ad hoc* 22
Reguła 30 – Wspólny interes 23

Tytuł II – Procedura

Rozdział I – Zasady ogólne

Reguła 31 – Możliwość uchylenia stosowania przepisów 24
Reguła 32 – Wytyczne dotyczące praktyki 24
Reguła 33 – Jawność dokumentów 24
Reguła 34 – Użycie języków 24
Reguła 35 – Reprezentacja Układających się Stron 26
Reguła 36 – Reprezentacja skarżących 26
Reguła 37 – Korespondencja, zawiadomienia i wezwania 26
Reguła 38 – Pisma procesowe 27
Reguła 38A – Rozpatrywanie kwestii proceduralnych 27
Reguła 39 – Środki tymczasowe 27
Reguła 40 – Pilne zakomunikowanie skargi 27
Reguła 41 – Porządek rozpatrywania spraw 28
Reguła 42 – Połączenie i równoczesne rozpatrywanie skarg 28
Reguła 43 – Skreślenie i ponowne wpisanie na listę spraw 28
Reguła 44 – Interwencja strony trzeciej 28
Reguła 44A – Obowiązek współpracy z Trybunałem 30
Reguła 44B – Niezastosowanie się do zarządzenia Trybunału 30
Reguła 44C – Brak efektywnego uczestnictwa 30
Reguła 44D – Wyłączenie z reprezentowania lub pomocy przed Trybunałem 30
Reguła 44E – Niepodtrzymywanie skargi 31
Reguła 44F – Postępowanie z dokumentami szczególnie wrażliwymi 31

Rozdział II – Wszczęcie postępowania

Reguła 45 – Podpisy 33
Reguła 46 – Treść skargi międzypaństwowej 33
Reguła 47 – Treść skargi indywidualnej 33

Rozdział III – Sędziowie Sprawozdawcy

Reguła 48 – Skargi międzypaństwowe 36
Reguła 49 – Skargi indywidualne 36
Reguła 50 – Postępowanie przed Wielką Izbą 36

Rozdział IV – Postępowanie w sprawie dopuszczalności

Skargi międzypaństwowe

Reguła 51 – Przydzielanie skarg i dalsza procedura 37

Skargi indywidualne

Reguła 52 – Przydzielanie skarg Sekcjom 37
Reguła 52A – Procedura przed sędzią zasiadającym jednoosobowo 38
Reguła 53 – Procedura przed Komitetem 38
Reguła 54 – Procedura przed Izbą 38
Reguła 54A – Łączne rozpatrywanie dopuszczalności i przedmiotu skargi 39

Skargi międzypaństwowe i indywidualne

Reguła 55 – Zastrzeżenia w sprawie niedopuszczalności 39
Reguła 56 – Decyzja Izby 39
Reguła 57 – Język decyzji 40

Rozdział V – Postępowanie po dopuszczeniu skargi

Reguła 58 – Skargi międzypaństwowe 41
Reguła 59 – Skargi indywidualne 41
Reguła 60 – Roszczenia o słuszne zadośćuczynienie 41
Reguła 61 – Procedura wyroku pilotażowego 41
Reguła 62 – Polubowne załatwienie sprawy 42
Reguła 62A – Deklaracja jednostronna 43

Rozdział VI – Rozprawy

Reguła 63 – Publiczny charakter rozpraw 44
Reguła 64 – Przeprowadzanie rozpraw 44
Reguła 65 – Niestawiennictwo 44
Reguła 70 – Protokół rozprawy 44

Rozdział VII – Postępowanie przed Wielką Izbą

Reguła 71 – Stosowanie przepisów proceduralnych 46
Reguła 72 – Zrzeczenie się przez Izbę właściwości na rzecz Wielkiej Izby 46
Reguła 73 – Wniosek strony o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby 46

Rozdział VIII – Wyroki

Reguła 74 – Treść wyroku 47
Reguła 75 – Orzekanie o słusznym zadośćuczynieniu 47
Reguła 76 – Język wyroku 48
Reguła 77 – Podpisanie, wydanie i notyfikacja wyroku 48
Reguła 79 – Wniosek o wykładnię wyroku 48
Reguła 80 – Wniosek o rewizję wyroku 48
Reguła 81 – Sprostowanie błędów w decyzjach i wyrokach 49

Rozdział IX – Opinie doradcze na podstawie artykułów 47, 48 i 49 Konwencji

Reguła 82 50

Reguła 83 50
Reguła 84 50
Reguła 85 50
Reguła 86 50
Reguła 87 50
Reguła 88 51
Reguła 89 51
Reguła 90 51

Rozdział X – Opinie doradcze na podstawie Protokołu nr 16 do Konwencji

Reguła 91 – Zasady ogólne 52
Reguła 92 – Złożenie wniosku o wydanie opinii doradczej 52
Reguła 93 – Rozpatrzenie wniosku przez zespół 52
Reguła 94 – Postępowanie po przyjęciu wniosku przez zespół 53
Reguła 95 – Koszty postępowania w sprawie opinii doradczej i pomoc prawna 54

Rozdział XI – Postępowanie na podstawie artykułu 46 ustępy 3, 4 i 5 Konwencji

Postępowanie na podstawie artykułu 46 ustęp 3 Konwencji

Reguła 96 55
Reguła 97 55
Reguła 98 55

Postępowanie na podstawie artykułu 46 ustępy 4 i 5 Konwencji

Reguła 99 55
Reguła 100 56
Reguła 101 56
Reguła 102 56
Reguła 103 56
Reguła 104 56

Rozdział XIA – Publikacja wyroków, decyzji i opinii doradczych

Reguła 104A – Publikacja w bazach orzecznictwa Trybunału 57
Reguła 104B – Sprawy kluczowe 57

Rozdział XII – Pomoc prawna

Reguła 105 58
Reguła 106 58
Reguła 107 58
Reguła 108 58
Reguła 109 58
Reguła 110 59

Tytuł III – Przepisy przejściowe

Reguła 111 – Stosunki między Trybunałem a Komisją 60
Reguła 112 – Postępowanie przed Izbą i Wielką Izbą 60

Reguła 113 – Przyznanie pomocy prawnej 60
Reguła 114 – Wniosek o rewizję wyroku 61

Tytuł IV – Przepisy końcowe

Reguła 115 – Zawieszenie Reguły 62
Reguła 116 – Zmiana Reguły 62
Reguła 117 – Wejście w życie Regulaminu 62

Załącznik do Regulaminu (dotyczący dochodzeń)

Reguła A1 – Środki dochodzeniowe 64
Reguła A2 – Obowiązki stron w zakresie środków dochodzeniowych 64
Reguła A3 – Niestawiennictwo przed delegacją 64
Reguła A4 – Przebieg postępowania przed delegacją 65
Reguła A5 – Powoływanie świadków, biegłych i innych osób w toku postępowania przed delegacją 65
Reguła A6 – Przysięga albo uroczyste oświadczenie świadków i biegłych przesłuchiwanych przez delegację 65
Reguła A7 – Przesłuchiwanie świadków, biegłych i innych osób przez delegację 66
Reguła A8 – Protokół postępowania przed delegacją 66

Wytyczne dotyczące praktyki

Wnioski o środki tymczasowe 67
Wszczęcie postępowania 74
Pisma procesowe 77
Roszczenia o słuszne zadośćuczynienie 80
Zabezpieczone elektroniczne składanie pism przez rządy 85
Wnioski o anonimowość 87
Składanie skarg przez skarżących drogą elektroniczną 88
Procedowanie skarg w przypadku ich masowego napływu 90
Wnioski na podstawie artykułu 43 Konwencji 91
Interwencja strony trzeciej na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub na podstawie artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 92
Wyłączenie sędziego 101

Europejski Trybunał Praw Człowieka,

mając na uwadze Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności wraz z jej Protokołami,

przyjmuje niniejszy Regulamin:

Reguła 1[1] – Definicje

Na potrzeby niniejszego Regulaminu, o ile z kontekstu nie wynika inaczej:

a) termin „Konwencja” oznacza Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności wraz jej Protokołami;

b) wyrażenie „Zgromadzenie Plenarne Trybunału” oznacza Europejski Trybunał Praw Człowieka obradujący na sesji plenarnej;

c) wyrażenie „Wielka Izba” oznacza Wielką Izbę składającą się z siedemnastu sędziów ustanowioną na podstawie artykułu 26 ustęp 1 Konwencji;

d) termin „Sekcja” oznacza Izbę utworzoną przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału na czas wyznaczony na podstawie artykułu 25 litera b Konwencji, a wyrażenie „Przewodniczący Sekcji” oznacza sędziego wybranego przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału na podstawie artykułu 25 litera c Konwencji na Przewodniczącego takiej sekcji;

e) termin „Izba” oznacza Izbę składającą się z siedmiu sędziów ustanowioną na podstawie artykułu 26 ustęp 1 Konwencji, a wyrażenie „Przewodniczący Izby” oznacza sędziego kierującego taką „Izbą”;

f) termin „Komitet” oznacza Komitet składający się z trzech sędziów utworzony na podstawie artykułu 26 ustęp 1 Konwencji, a wyrażenie „Przewodniczący Komitetu” oznacza sędziego kierującego takim „Komitetem”;

g) wyrażenie „skład jednego sędziego” oznacza sędziego zasiadającego jednoosobowo zgodnie z artykułem 26 ustęp 1 Konwencji;

h) termin „Trybunał” oznacza Zgromadzenie Plenarne Trybunału, Wielką Izbę, Sekcję, Izbę, Komitet, sędziego zasiadającego jednoosobowo albo zespół pięciu sędziów, o którym mowa w artykule 43 ustęp 2 Konwencji oraz w artykule 2 Protokołu nr 16 do Konwencji;

i) wyrażenie „sędzia *ad hoc*” oznacza każdą osobę wybraną na podstawie artykułu 26 ustęp 4 Konwencji i zgodnie z Regułą 29 do zasiadania w sprawie jako członek Wielkiej Izby lub jako członek Izby;

j) terminy „sędzia” i „sędziowie” oznaczają sędziów wybranych przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy lub sędziów *ad hoc*;

k) wyrażenie „Sędzia Sprawozdawca” oznacza sędziego wyznaczonego do wykonania zadań przewidzianych w Regułach 48 i 49;

l) termin „sprawozdawca niebędący sędzią” oznacza członka Kancelarii, którego zadaniem jest pomoc sędziom zasiadającym jednoosobowo, o których mowa w artykule 24 ustęp 2 Konwencji;

m) termin „delegat” oznacza sędziego powołanego w skład delegacji przez Izbę, a wyrażenie „przewodniczący delegacji” oznacza delegata powołanego przez Izbę do kierowania delegacją;

n) termin „delegacja” oznacza organ składający się z delegatów, pracowników Kancelarii i każdej innej osoby powołanej przez Izbę do pomocy delegacji;

1. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r., 13 listopada 2006 r. i 19 września 2016 r.

o) termin „Kanclerz” określa Szefa Kancelarii Trybunału albo Kanclerza Sekcji w zależności od kontekstu;

p) terminy „strona” i „strony” oznaczają:

- skarżącą lub pozwaną Układającą się Stronę;
- skarżącego (osobę, organizację pozarządową lub grupę jednostek), który złożył skargę na podstawie artykułu 34 Konwencji;

q) wyrażenie „strona trzecia” oznacza każdą Układającą się Stronę lub każdą osobę zainteresowaną albo Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, którzy zgodnie z artykułem 36 ustępy 1, 2 i 3 Konwencji oraz artykułem 3 Protokołu nr 16 korzystają ze swojego prawa do przedłożenia pisemnych uwag lub uczestnictwa w rozprawie, lub są do tego zaproszeni;

r) terminy „rozprawa” lub „rozprawy” oznaczają postępowanie ustne w sprawie dopuszczalności lub przedmiotu skargi albo toczące się w związku z wnioskiem o rewizję albo opinię doradczą, wnioskiem strony lub Komitetu Ministrów o wykładnię lub z zapytaniem, czy doszło do niewykonania zobowiązania, jakie można przekazać do Trybunału na podstawie artykułu 46 ustęp 4 Konwencji;

s) wyrażenie „Komitet Ministrów” oznacza Komitet Ministrów Rady Europy;

t) terminy „były Trybunał” i „Komisja” oznaczają odpowiednio Europejski Trybunał i Europejską Komisję Praw Człowieka utworzone na podstawie byłego artykułu 19 Konwencji.

Tytuł I – Organizacja i funkcjonowanie Trybunału

Rozdział I – Sędziowie

Reguła 2[1] – Obliczanie kadencji

1. Jeżeli stanowisko w chwili wyboru sędziego jest nieobsadzone albo wybór nastąpi później niż na trzy miesiące przed powstaniem wakatu, kadencja rozpoczyna się od daty objęcia przez sędziego urzędu, przy czym nie może to nastąpić później niż trzy miesiące od daty wyboru.

2. Jeżeli wybór sędziego nastąpi wcześniej niż na trzy miesiące przed powstaniem wakatu, kadencja rozpoczyna się od daty powstania wakatu.

3. Zgodnie z artykułem 23 ustęp 2 Konwencji sędzia pochodzący z wyboru sprawuje urząd do momentu złożenia przez swojego następcę przysięgi albo oświadczenia przewidzianego w Regule 3.

Reguła 3 – Przysięga albo uroczyste oświadczenie

1. Przed objęciem urzędu każdy sędzia pochodzący z wyboru, podczas pierwszego po swoim wyborze posiedzenia Zgromadzenia Plenarnego Trybunału, na którym jest obecny, albo w razie potrzeby przed Przewodniczącym Trybunału, składa następującą przysięgę albo następujące uroczyste oświadczenie:

> „Przysięgam," (albo: „Uroczyście oświadczam,") „że będę pełnić swoje funkcje jako sędzia godnie, niezależnie i bezstronnie oraz że będę przestrzegać tajności narad".

2. Czynność tę odnotowuje się w protokole.

Reguła 3bis[2] – Etyka sędziowska

We wszystkich kwestiach dotyczących etyki sędziowskiej sędziowie kierują się przyjętą przez Trybunał uchwałą w sprawie etyki sędziowskiej.

Reguła 4[3] – Działalność niezgodna z wymogami sprawowania urzędu

1. Zgodnie z artykułem 21 ustęp 4 Konwencji sędziowie w okresie swojej kadencji nie mogą brać udziału w żadnej działalności politycznej lub administracyjnej ani zawodowej, która nie daje się pogodzić z ich niezawisłością, bezstronnością lub wymaganiami piastowania urzędu w pełnym wymiarze czasu. Każdy sędzia ma obowiązek poinformować Przewodniczącego Trybunału o każdej dodatkowej działalności. W razie braku zgody między Przewodniczącym a zainteresowanym sędzią wszelkie kwestie rozstrzyga Zgromadzenie Plenarne Trybunału.

2. Były sędzia nie może reprezentować w żadnym charakterze strony ani strony trzeciej w postępowaniu przed Trybunałem dotyczącym skargi wniesionej przed zakończeniem sprawowania przez niego urzędu. W przypadku skargi wniesionej w późniejszym terminie były sędzia nie może reprezentować w żadnym charakterze strony lub strony trzeciej w postępowaniu przed Trybunałem przed upływem dwóch lat od zakończenia sprawowania przez niego urzędu.

1. Zmieniona przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i 2 kwietnia 2012 r.
2. Dodana przez Trybunał 15 września 2025 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 29 marca 2010 r. i 1 czerwca 2015 r.

Reguła 5[1] – Precedencja

1. Sędziowie pochodzący z wyboru są uszeregowani po Przewodniczącym i Wiceprzewodniczących Trybunału oraz Przewodniczących Sekcji zgodnie z zasadami precedencji ustalonej według daty objęcia przez nich urzędu zgodnie z Regułą 2 §§ 1 i 2.

2. Wiceprzewodniczący Trybunału wybrani tego samego dnia są uszeregowani zgodnie z zasadami precedencji ustalonej według długości okresu sprawowania przez nich urzędu sędziego. Jeśli długość tego okresu jest jednakowa, precedencję ustala się według wieku. Ta sama zasada ma zastosowanie do Przewodniczących Sekcji.

3. Precedencja sędziów, którzy sprawowali swój urząd przez taki sam okres, uzależniona jest od wieku.

4. Precedencję sędziów *ad hoc* ustala się według wieku, po sędziach pochodzących z wyboru.

Reguła 6 – Rezygnacja

O swojej rezygnacji sędzia zawiadamia Przewodniczącego Trybunału, który przekazuje ją Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy. Z zastrzeżeniem przepisów Reguły 24 § 4 *in fine* i Reguły 26 § 3 rezygnacja powoduje zwolnienie urzędu sędziego.

Reguła 7[2] – Odwołanie z urzędu

Sędzia nie może zostać odwołany z urzędu, chyba że pozostali urzędujący sędziowie pochodzący z wyboru, zgromadzeni na posiedzeniu plenarnym, postanowią większością dwóch trzecich głosów, że przestał on spełniać wymagane warunki. Procedura odwołania może zostać wszczęta na wniosek każdego sędziego. Sędzia, w odniesieniu do którego złożono taki wniosek, ma dostęp do dokumentów dotyczących wszczęcia procedury odwołania z urzędu i musi zostać wysłuchany przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału. Sędzia, którego dotyczy wniosek, nie ma dostępu do dokumentów związanych z tokiem procedury odwołania z urzędu przed Zgromadzeniem Plenarnym Trybunału i nie uczestniczy w naradach ani w głosowaniu w toku procedury odwołania z urzędu.

Reguła 7A[3] – Uchylenie immunitetu

1. Zgodnie z artykułem 4 Szóstego Protokołu do Porozumienia ogólnego w sprawie przywilejów i immunitetów Rady Europy do uchylenia immunitetu sędziego uprawnione jest wyłącznie Zgromadzenie Plenarne Trybunału. Decyzja taka podejmowana jest bezwzględną większością głosów urzędujących sędziów pochodzących z wyboru, z wyjątkiem sędziego, którego immunitet jest przedmiotem wniosku o uchylenie. Zainteresowany sędzia ma dostęp do dokumentów dotyczących wszczęcia procedury uchylenia immunitetu i musi zostać wysłuchany przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału. Zainteresowany sędzia nie ma dostępu do dokumentów związanych z tokiem procedury uchylenia immunitetu przed Zgromadzeniem Plenarnym Trybunału i nie może uczestniczyć w naradach ani brać udziału w głosowaniu w toku procedury uchylenia immunitetu.

2. Przepisy niniejszej Reguły stosuje się odpowiednio do postępowań dotyczących rozpatrywania kwestii związanych z immunitetem przysługującym małżonkom i małoletnim dzieciom sędziów w rozumieniu artykułu 2 Szóstego Protokołu do Porozumienia ogólnego w sprawie przywilejów i immunitetów Rady Europy, jak również do postępowań dotyczących rozpatrywania wszelkich kwestii związanych z immunitetem przysługującym sędziemu po zakończeniu jego kadencji zgodnie z

1. Zmieniona przez Trybunał 14 maja 2007 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 23 czerwca 2023 r.
3. Dodana przez Trybunał 23 czerwca 2023 r.

artykułem 3 Szóstego Protokołu do Porozumienia ogólnego w sprawie przywilejów i immunitetów Rady Europy.

Rozdział II[1] – Przewodnictwo Trybunału i rola jego Biura

Reguła 8[2] – Wybór Przewodniczącego i Wiceprzewodniczących Trybunału oraz Przewodniczących i Wiceprzewodniczących Sekcji

1. Zgromadzenie Plenarne Trybunału wybiera Przewodniczącego i dwóch Wiceprzewodniczących na okres trzech lat oraz Przewodniczących Sekcji na okres dwóch lat, przy czym okres ten nie może być dłuższy niż ich kadencja sędziowska.

2. Podobnie każda Sekcja wybiera Wiceprzewodniczącego na okres dwóch lat, przy czym okres ten nie może być dłuższy niż jego kadencja sędziowska.

3. Sędzia wybrany zgodnie z § 1 lub 2 powyżej może zostać wybrany ponownie do pełnienia funkcji tego samego rzędu, ale wyłącznie jednorazowo.

4. Przewodniczący i Wiceprzewodniczący pełnią swoje funkcje do czasu wyboru ich następców.

5. Wybory, o których mowa w § 1 niniejszej Reguły, odbywają się w głosowaniu tajnym. Biorą w nich udział wyłącznie sędziowie pochodzący z wyboru obecni na posiedzeniu. Jeśli żaden sędzia nie uzyska absolutnej większości oddanych głosów, przeprowadza się dodatkową turę lub dodatkowe tury głosowania do momentu, aż jeden z kandydatów uzyska absolutną większość. Po pierwszej turze każdy kandydat, który otrzymał mniej niż pięć głosów, zostaje wyeliminowany, a następnie odbywa się głosowanie na pozostałych kandydatów. Jeśli w pierwszej turze żaden z kandydatów nie otrzymał mniej niż pięć głosów, wyeliminowany zostaje kandydat, który otrzymał najmniej głosów. W każdej kolejnej turze kandydat, który otrzymał najmniej głosów, zostaje wyeliminowany. Jeśli w takiej sytuacji znajdzie się więcej kandydatów niż jeden, wyeliminowany zostaje tylko ten, który zajmuje najniższe miejsce według zasad precedencji sędziów ustalonych w Regule 5. Jeśli pozostało tylko dwóch kandydatów, a żaden z nich nie uzyskał absolutnej większości oddanych głosów w dwóch turach głosowania, wówczas wybrany zostaje kandydat, który uzyska większość głosów w kolejnej turze głosowania, wyłączając głosy puste i nieważne. Jeśli dwaj kandydaci w ostatniej turze uzyskają równą liczbę głosów, wybrany zostanie sędzia mający pierwszeństwo zgodnie z zasadami precedencji ustalonymi w Regule 5.

6. Zasady określone w poprzednim paragrafie mają zastosowanie do wyborów, o których mowa w § 2 niniejszej Reguły. Jeśli jednak koniecznych jest więcej tur głosowania niż jedna, zanim jeden z kandydatów uzyska absolutną większość, w każdej kolejnej turze wyeliminowany zostaje wyłącznie kandydat, który otrzymał najmniejszą liczbę głosów.

Reguła 9[3] – Funkcje Przewodniczącego Trybunału

1. Przewodniczący Trybunału kieruje pracami i administracją Trybunału. Przewodniczący reprezentuje Trybunał, a w szczególności jest odpowiedzialny za jego kontakty z organami Rady Europy.

2. Przewodniczący przewodniczy posiedzeniom Zgromadzenia Plenarnego Trybunału, posiedzeniom Wielkiej Izby i posiedzeniom zespołu pięciu sędziów.

3. Przewodniczący nie bierze udziału w rozpatrywaniu spraw toczących się w Izbach, z wyjątkiem spraw, w których jest sędzią wybranym z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony.

1. Zmieniony przez Trybunał 7 lipca 2003 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 7 listopada 2005 r., 20 lutego 2012 r., 14 stycznia 2013 r., 14 kwietnia 2014 r., 1 czerwca 2015 r., 19 września 2016 r., 2 czerwca 2021 r. i 30 maja 2022 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 15 września 2025 r.

4. Przewodniczący – w trybie określonym w przyjętej przez Trybunał uchwale w sprawie etyki sędziowskiej – wydaje wytyczne dotyczące standardów etycznych.

Reguła 9A[1] – Rola Biura

1. a) Trybunał posiada Biuro składające się z Przewodniczącego Trybunału, Wiceprzewodniczących Trybunału i Przewodniczących Sekcji. Jeśli Wiceprzewodniczący Trybunału lub Przewodniczący Sekcji nie może wziąć udziału w posiedzeniu Biura, zastępuje go Wiceprzewodniczący Sekcji albo, gdy nie jest to możliwe, kolejny członek Sekcji mający pierwszeństwo zgodnie z zasadami precedencji ustalonymi w Regule 5.

b) Biuro może zażądać udziału każdego innego członka Trybunału lub każdej innej osoby, której obecność uważa za konieczną.

2. Biuro korzysta z pomocy Szefa Kancelarii i Zastępców Szefa Kancelarii.

3. Zadaniem Biura jest pomoc Przewodniczącemu w sprawowaniu funkcji kierowania pracami i administracją Trybunału. W tym celu Przewodniczący może przedstawić Biuru każdą sprawę administracyjną lub pozasądową, która należy do jego kompetencji.

4. Ponadto Biuro usprawnia koordynację między Sekcjami Trybunału.

5. Przewodniczący może konsultować się z Biurem przed wydaniem wytycznych dotyczących praktyki na podstawie Reguły 32 oraz przed zatwierdzeniem ogólnych wytycznych przygotowanych przez Szefa Kancelarii na podstawie Reguły 17 § 4.

6. Biuro może przedstawić dowolną sprawę Zgromadzeniu Plenarnemu Trybunału. Może także przedłożyć mu swoje propozycje.

7. Protokoły posiedzeń Biura są przechowywane i przekazywane sędziom w obu językach urzędowych Trybunału. Sekretarza Biura powołuje Szef Kancelarii w porozumieniu z Przewodniczącym.

Reguła 10 – Funkcje Wiceprzewodniczących Trybunału

Wiceprzewodniczący Trybunału pomagają Przewodniczącemu Trybunału. Zastępują Przewodniczącego, jeśli nie może on pełnić swoich funkcji albo stanowisko Przewodniczącego nie jest obsadzone, oraz na jego żądanie. Pełnią także zadania Przewodniczących Sekcji.

Reguła 11 – Zastępstwo Przewodniczącego i Wiceprzewodniczących Trybunału

Jeśli Przewodniczący i Wiceprzewodniczący Trybunału równocześnie nie mogą pełnić swoich funkcji albo równocześnie ich stanowiska nie są obsadzone, funkcję Przewodniczącego sprawuje Przewodniczący Sekcji albo, jeżeli żaden nie jest dostępny, inny sędzia pochodzący z wyboru, zgodnie z zasadami precedencji ustalonymi w Regule 5.

Reguła 12[2] – Przewodnictwo Sekcji i Izb

Przewodniczący Sekcji przewodniczą posiedzeniom Sekcji i Izb, których są członkami, oraz kierują pracami Sekcji. Wiceprzewodniczący Sekcji zastępują ich, jeśli ci nie mogą pełnić swoich funkcji albo dane stanowisko Przewodniczącego Sekcji nie jest obsadzone, oraz na żądanie Przewodniczącego

1. Dodana przez Trybunał 7 lipca 2003 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.

Sekcji. W innych przypadkach sędziowie Sekcji i Izb zastępują ich zgodnie z zasadami precedencji ustalonymi w Regule 5.

Reguła 13[1] – Niemożność przewodniczenia

Sędziowie Trybunału nie mogą przewodniczyć w sprawach, w których stroną jest Układająca się Strona, której są obywatelami lub z ramienia której zostali wybrani, albo w sprawach, w których orzekają jako sędziowie wyznaczeni w trybie Reguły 29 § 1 litera a lub Reguły 30 § 1.

Reguła 14 – Zrównoważona reprezentacja płci

Przy powoływaniu do pełnienia funkcji, o których mowa w tym i następnym rozdziale niniejszego Regulaminu, Trybunał realizuje politykę mającą na celu zapewnienie zrównoważonej reprezentacji płci.

1. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r.

Rozdział III – Kancelaria

Reguła 15[1] – Wybór Szefa Kancelarii

1. Zgromadzenie Plenarne Trybunału wybiera Szefa Kancelarii Trybunału. Kandydaci muszą posiadać najwyższe kwalifikacje moralne oraz wykazać się umiejętnościami prawniczymi, zarządczymi i językowymi oraz doświadczeniem wymaganym do pełnienia zadań związanych z tym stanowiskiem.

2. Szef Kancelarii jest wybierany na okres pięciu lat z możliwością ponownego wyboru. Nie może zostać on odwołany ze stanowiska, chyba że sędziowie zebrani na posiedzeniu Zgromadzenia Plenarnego Trybunału postanowią większością dwóch trzecich głosów urzędujących sędziów pochodzących z wyboru, że przestał spełniać wymagane warunki. Zostaje on najpierw wysłuchany przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału. Procedura odwołania może zostać wszczęta na wniosek każdego sędziego.

3. Wybory, o których mowa w niniejszej Regule, odbywają się w głosowaniu tajnym; biorą w nich udział wyłącznie sędziowie pochodzący z wyboru obecni na posiedzeniu. Jeżeli żaden kandydat nie otrzyma absolutnej większości oddanych głosów, organizuje się dodatkową turę albo dodatkowe tury głosowania, aż jeden z kandydatów uzyska absolutną większość. Po każdej turze kandydat, który otrzymał mniej niż pięć głosów, zostaje wyeliminowany, a jeżeli więcej niż dwóch kandydatów uzyskało pięć głosów albo więcej, wyeliminowany zostaje również ten kandydat, który otrzymał najmniejszą liczbę głosów. W przypadku równej liczby głosów pierwszeństwo ma kandydat płci żeńskiej, jeśli taki jest, a następnie kandydat starszy wiekiem.

4. Przed objęciem urzędu Szef Kancelarii składa przed Zgromadzeniem Plenarnym Trybunału albo w razie potrzeby przed Przewodniczącym Trybunału następującą przysięgę albo następujące uroczyste oświadczenie:

> „Przysięgam," (albo: „Uroczyście oświadczam,") „że będę pełnić powierzone mi funkcje jako Szef Kancelarii Europejskiego Trybunału Praw Człowieka lojalnie, roztropnie i sumiennie".

Czynność tę odnotowuje się w protokole.

Reguła 16[2] – Wybór Zastępców Szefa Kancelarii

1. Zgromadzenie Plenarne Trybunału wybiera jednego albo więcej Zastępców Szefa Kancelarii na warunkach, w trybie i na czas, które określono w poprzedniej Regule. Procedurę odwołania ze stanowiska przewidzianą w przypadku Szefa Kancelarii stosuje się również do odwołania Zastępców Szefa Kancelarii. W obu przypadkach Trybunał najpierw konsultuje się z Szefem Kancelarii.

2. Przed objęciem urzędu Zastępca Szefa Kancelarii składa przed Zgromadzeniem Plenarnym Trybunału albo w razie potrzeby przed Przewodniczącym Trybunału przysięgę albo uroczyste oświadczenie o treści podobnej do przewidzianej w przypadku Szefa Kancelarii. Czynność tę odnotowuje się w protokole.

Reguła 17 – Funkcje Szefa Kancelarii

1. Szef Kancelarii wspiera Trybunał w wykonywaniu jego funkcji oraz jest odpowiedzialny, pod kierunkiem Przewodniczącego Trybunału, za organizację i działalność Kancelarii.

1. Zmieniona przez Trybunał 14 kwietnia 2014 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 14 kwietnia 2014 r.

2. Szef Kancelarii sprawuje pieczę nad archiwum Trybunału i pośredniczy w przekazywaniu korespondencji oraz zawiadomień wysyłanych przez Trybunał lub do niego kierowanych w związku ze sprawami wniesionymi do Trybunału lub sprawami, które zostaną do niego wniesione.

3. Kierując się obowiązkiem dyskrecji związanym z jego funkcją, Szef Kancelarii odpowiada na zapytania dotyczące pracy Trybunału, zwłaszcza ze strony prasy.

4. Pracę Kancelarii regulują ogólne wytyczne wydane przez Szefa Kancelarii i zatwierdzone przez Przewodniczącego Trybunału.

Reguła 18[1] – Organizacja Kancelarii

1. Kancelaria składa się z Kancelarii Sekcji w liczbie odpowiadającej liczbie Sekcji utworzonych przez Trybunał oraz z departamentów niezbędnych do świadczenia usług prawnych i administracyjnych wymaganych przez Trybunał.

2. Kanclerz Sekcji wspiera Sekcję w wykonywaniu jej funkcji i może korzystać z pomocy Zastępcy Kanclerza Sekcji.

3. Urzędnicy Kancelarii są powoływani przez Szefa Kancelarii pod kierunkiem Przewodniczącego Trybunału. Zasady powołania Szefa Kancelarii oraz Zastępców Szefa Kancelarii określają Reguły 15 i 16 powyżej.

Reguła 18A[2] – Sprawozdawcy niebędący sędziami

1. Zasiadając w składzie jednego sędziego, Trybunał korzysta z pomocy sprawozdawców niebędących sędziami, którzy działają pod kierunkiem Przewodniczącego Trybunału. Wchodzą oni w skład Kancelarii Trybunału.

2. Sprawozdawcy niebędący sędziami są powoływani przez Przewodniczącego Trybunału na wniosek Szefa Kancelarii. Kanclerze Sekcji i Zastępcy Kanclerza Sekcji, o których mowa w Regule 18 § 2, działają z urzędu jako sprawozdawcy niebędący sędziami.

Reguła 18B[3] – Doradca Prawny

W celu zagwarantowania jakości i spójności swojego orzecznictwa Trybunał korzysta z pomocy Doradcy Prawnego. Wchodzi on w skład Kancelarii Trybunału. Doradca Prawny przedstawia opinie i informacje w szczególności składom orzekającym i członkom Trybunału.

1. Zmieniona przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i 2 kwietnia 2012 r.
2. Dodana przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i zmieniona 14 stycznia 2013 r.
3. Dodana przez Trybunał 23 czerwca 2014 r.

Rozdział IV – Funkcjonowanie Trybunału

Reguła 19 – Siedziba Trybunału

1. Siedzibą Trybunału jest siedziba Rady Europy w Strasburgu. Trybunał może jednak, jeśli uzna to za celowe, wykonywać swoje funkcje w innych miejscach na terytorium państw członkowskich Rady Europy.

2. Na każdym etapie rozpatrywania skargi Trybunał może uznać za konieczne przeprowadzenie przez Trybunał albo jednego lub więcej sędziów dochodzenia lub każdej innej czynności poza jego siedzibą.

Reguła 20 – Sesje Zgromadzenia Plenarnego Trybunału

1. Trybunał zbiera się na sesjach plenarnych zwoływanych przez Przewodniczącego Trybunału, gdy wymagają tego funkcje powierzone mu na mocy Konwencji i niniejszego Regulaminu. Przewodniczący Trybunału zwołuje sesję plenarną na wniosek co najmniej jednej trzeciej członków, a w każdym wypadku przynajmniej raz w roku – w celu rozpatrzenia spraw administracyjnych.

2. Kworum Zgromadzenia Plenarnego Trybunału stanowią dwie trzecie urzędujących sędziów pochodzących z wyboru.

3. W razie braku kworum Przewodniczący odracza posiedzenie.

Reguła 21 – Inne sesje Trybunału

1. Wielka Izba, Izby i Komitety działają w pełnym wymiarze czasu. Na wniosek Przewodniczącego Trybunał wyznacza jednak co roku okresy sesji.

2. W razie nagłej potrzeby Wielka Izba i Izby są zwoływane przez swoich Przewodniczących również poza tymi okresami.

Reguła 22 – Narady

1. Trybunał obraduje na posiedzeniach niejawnych. Przebieg narad pozostaje tajny.

2. W naradach biorą udział wyłącznie sędziowie. W sali jest obecny Kanclerz lub jego wyznaczony zastępca, a także inni urzędnicy Kancelarii i tłumacze ustni, których wsparcie uznaje się za konieczne. Innym osobom umożliwia się wstęp na narady wyłącznie za specjalną zgodą Trybunału.

3. Przed głosowaniem w jakiejkolwiek kwestii przedstawionej Trybunałowi Przewodniczący może się zwrócić do sędziów o przedstawienie swoich opinii.

Reguła 23 – Głosowania

1. Rozstrzygnięcia Trybunału zapadają większością głosów sędziów obecnych. W przypadku jednakowej liczby głosów głosowanie powtarza się, a jeśli nadal utrzymuje się jednakowa liczba głosów, przeważa głos Przewodniczącego. Niniejszy paragraf ma zastosowanie, jeśli inne przepisy niniejszego Regulaminu nie stanowią inaczej.

2. Decyzje i wyroki Wielkiej Izby i Izb są przyjmowane większością głosów zasiadających w nich sędziów. Nie można wstrzymywać się od głosu w końcowych głosowaniach w sprawie dopuszczalności i przedmiotu skargi.

3. Co do zasady głosowanie odbywa się przez podniesienie ręki. Przewodniczący może zarządzić głosowanie imienne w porządku odwrotnym do precedencji.

4. Każda kwestia poddana pod głosowanie jest precyzyjnie sformułowana.

Reguła 23A[1] – Decyzja w drodze milczącej zgody

W razie konieczności podjęcia przez Trybunał decyzji w kwestii proceduralnej lub każdej innej poza wyznaczonym posiedzeniem Przewodniczący może zarządzić przesłanie sędziom projektu decyzji obiegiem i ustalenie terminu na przekazanie przez nich uwag. Przy braku jakiegokolwiek zastrzeżenia ze strony któregokolwiek sędziego projekt uznaje się za przyjęty wraz z upływem tego terminu.

1. Dodana przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.

Rozdział V – Skład Trybunału

Reguła 24[1] – Skład Wielkiej Izby

1. Wielka Izba składa się z siedemnastu sędziów i co najmniej trzech sędziów zastępców.

2. a) W składzie Wielkiej Izby zasiadają Przewodniczący i Wiceprzewodniczący Trybunału oraz Przewodniczący Sekcji. Jeśli któryś z Wiceprzewodniczących Trybunału lub Przewodniczących Sekcji nie może zasiadać jako członek Wielkiej Izby, zastępuje go Wiceprzewodniczący właściwej Sekcji.

b) Sędzia wybrany z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony albo, w stosownym wypadku, sędzia wyznaczony na podstawie Reguły 29 lub 30 zasiada z urzędu jako członek Wielkiej Izby zgodnie z artykułem 26 ustępy 4 i 5 Konwencji.

c) W sprawach przekazanych Wielkiej Izbie na podstawie artykułu 43 Konwencji w jej składzie nie może zasiadać żaden sędzia, który zasiadał w Izbie, która wydała w takich sprawach wyrok, z wyjątkiem Przewodniczącego tej Izby oraz sędziego zasiadającego z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony, ani żaden sędzia zasiadający w Izbie lub Izbach, które orzekały o dopuszczalności skarg w tych sprawach.

d) Sędziowie i sędziowie zastępcy, którzy mają uzupełnić skład Wielkiej Izby w każdej sprawie przekazanej jej do rozpatrzenia, są wyznaczani spośród pozostałych sędziów w drodze losowania przez Przewodniczącego Trybunału w obecności Kanclerza. Sposób przeprowadzania losowania określa Zgromadzenie Plenarne Trybunału z należytym uwzględnieniem potrzeby geograficznie zrównoważonego składu odzwierciedlającego zróżnicowanie systemów prawnych wśród Układających się Stron.

e) Do rozpatrzenia wniosku na podstawie artykułu 46 ustęp 4 Konwencji w składzie Wielkiej Izby muszą się znaleźć, poza sędziami, o których mowa w § 2 litera a i b niniejszej Reguły, członkowie Izby lub Komitetu, która wydała lub który wydał wyrok w danej sprawie. Jeśli wyrok został wydany przez Wielką Izbę, ustanawia się ją w pierwotnym składzie. We wszystkich przypadkach, również gdy nie ma możliwości ustanowienia Wielkiej Izby w pierwotnym składzie, sędziów i sędziów zastępców mających uzupełnić skład Wielkiej Izby wyznacza się zgodnie z § 2 litera d niniejszej Reguły.

f) Do celów rozpatrzenia wniosku o wydanie opinii doradczej na podstawie artykułu 47 Konwencji Wielka Izba ustanowiona jest zgodnie z przepisami § 2 litera a i d niniejszej Reguły.

g) Do celów rozpatrzenia wniosku o wydanie opinii doradczej na podstawie Protokołu nr 16 do Konwencji Wielka Izba ustanowiona będzie zgodnie z przepisami § 2 litery a, b i d niniejszej Reguły, a w jej skład wchodzi sędzia wyznaczony jako Sędzia Sprawozdawca na podstawie Reguły 93 § 1.1 litera b.

3. Jeśli jacyś sędziowie nie mogą zasiadać w Wielkiej Izbie, ich miejsce zajmują sędziowie zastępcy w kolejności, w jakiej zostali wyznaczeni zgodnie z § 2 litera d niniejszej Reguły. Sędziowie zastępcy nie biorą udziału w głosowaniu do momentu objęcia zastępstwa.

4. Sędziowie i sędziowie zastępcy wyznaczeni zgodnie z powyższymi przepisami kontynuują zasiadanie w Wielkiej Izbie rozpatrującej sprawę aż do zakończenia postępowania. Po zakończeniu kadencji sędziowie nadal biorą udział w badaniu sprawy, jeśli uczestniczyli w jej rozpatrywaniu na etapie badania przedmiotu skargi. Przepisy te mają również zastosowanie do postępowania dotyczącego opinii doradczych.

1. Zmieniona przez Trybunał 8 grudnia 2000 r., 13 grudnia 2004 r., 4 lipca i 7 listopada 2005 r., 29 maja i 13 listopada 2006 r., 6 maja 2013 r., 19 września 2016 r. i 11 października 2021 r.

5. a) Zespół pięciu sędziów Wielkiej Izby, powołany do rozpatrzenia wniosków o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby na podstawie artykułu 43 Konwencji, składa się z:

- Przewodniczącego Trybunału. Jeśli Przewodniczący Trybunału nie może zasiadać w zespole, zastępuje go Wiceprzewodniczący Trybunału mający pierwszeństwo zgodnie z zasadami precedencji;
- dwóch Przewodniczących Sekcji wyznaczonych w drodze rotacji. Jeśli Przewodniczący Sekcji w ten sposób wyznaczeni nie mogą zasiadać w zespole, zastępują ich Wiceprzewodniczący ich Sekcji;
- dwóch sędziów wyznaczonych w drodze rotacji spośród sędziów wybranych przez pozostałe Sekcje do zasiadania w zespole na okres sześciu miesięcy;
- co najmniej dwóch sędziów zastępców wyznaczonych w drodze rotacji spośród sędziów wybranych przez Sekcje do zasiadania w zespole na okres sześciu miesięcy.

b) Członkiem zespołu rozpatrującego wniosek o przekazanie sprawy Wielkiej Izbie nie może być żaden sędzia, który brał udział w rozpatrywaniu dopuszczalności lub przedmiotu danej skargi.

c) Sędzia wybrany z ramienia Układającej się Strony lub będący jej obywatelem nie może być członkiem zespołu rozpatrującego dotyczący jej wniosek o przekazanie sprawy Wielkiej Izbie. Z rozpatrywania takiego wniosku jest również wyłączony sędzia pochodzący z wyboru wyznaczony na podstawie Reguły 29 lub 30.

d) Członka zespołu, który nie może w nim zasiadać z przyczyn wymienionych w literach b lub c, zastępuje sędzia zastępca wyznaczony w drodze rotacji spośród sędziów wybranych przez Sekcje do udziału w zespole na okres sześciu miesięcy.

e) W przypadku rozpatrywania wniosku o opinię doradczą złożonego na podstawie artykułu 1 Protokołu nr 16 do Konwencji skład zespołu tworzy się zgodnie z przepisami Reguły 93.

Reguła 25 – Tworzenie Sekcji

1. Izby przewidziane w artykule 25 litera b Konwencji (zwane w niniejszym Regulaminie „Sekcjami”) tworzone są przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału na wniosek Przewodniczącego na okres trzech lat od wyboru osób do pełnienia funkcji przewodniczących, o których mowa w Regule 8. Muszą istnieć co najmniej cztery Sekcje.

2. Każdy sędzia jest członkiem Sekcji. Skład Sekcji jest zrównoważony geograficznie i ze względu na płeć, a ponadto odzwierciedla zróżnicowanie systemów prawnych w Układających się Stronach.

3. Jeśli sędzia przestaje być członkiem Trybunału przed upływem okresu, na jaki ustanowiono Sekcję, miejsce tego sędziego w Sekcji zajmuje osoba będąca jego następcą jako członek Trybunału.

4. Przewodniczący Trybunału wyjątkowo może – jeśli wymagają tego okoliczności – dokonać zmian w składzie Sekcji.

5. Na wniosek Przewodniczącego Zgromadzenie Plenarne Trybunału może ustanowić dodatkową Sekcję.

Reguła 26[1] – Ustanawianie Izb

1. Izby siedmiu sędziów, przewidziane w artykule 26 ustęp 1 Konwencji w celu rozpatrywania spraw wniesionych do Trybunału, ustanawia się z Sekcji w następujący sposób:

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 6 maja 2013 r.

a) Z zastrzeżeniem § 2 niniejszej Reguły i Reguły 28 § 4 ostatnie zdanie Izba w każdej sprawie składa się z Przewodniczącego Sekcji i sędziego wybranego z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony. Jeśli sędzia ten nie jest członkiem Sekcji, której skarga została przydzielona do rozpatrzenia na podstawie Reguły 51 albo 52, zasiada on z urzędu jako członek Izby zgodnie z artykułem 26 ustęp 4 Konwencji. Jeśli sędzia ten nie może zasiadać albo się wyłączy, zastosowanie ma Reguła 29.

b) Innych członków Izby Przewodniczący Sekcji wyznacza rotacyjnie spośród członków właściwej Sekcji.

c) Członkowie Sekcji, którzy nie zostali w ten sposób wyznaczeni, zasiadają w danej sprawie jako sędziowie zastępcy.

2. Sędzia wybrany z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony lub, w stosownych przypadkach, inny sędzia pochodzący z wyboru albo sędzia *ad hoc* wyznaczony zgodnie z Regułami 29 i 30 może być zwolniony przez Przewodniczącego Izby z obecności na posiedzeniu poświęconym kwestiom przygotowawczym lub proceduralnym. Do udziału w takich posiedzeniach wyznacza się w miejsce tego sędziego pierwszego w kolejności sędziego zastępcę.

3. Nawet po zakończeniu kadencji sędziowie zajmują się nadal sprawami, jeśli uczestniczyli wcześniej w rozpatrywaniu przedmiotu skargi.

Reguła 27[1] – Komitety

1. Na podstawie artykułu 26 ustęp 1 Konwencji tworzy się Komitety w składzie trzech sędziów należących do tej samej Sekcji. Po konsultacji z Przewodniczącymi Sekcji Przewodniczący Trybunału decyduje o liczbie Komitetów, które należy utworzyć.

2. Komitety ustanawia się na okres dwunastu miesięcy rotacyjnie spośród członków każdej Sekcji, z wyłączeniem jej Przewodniczącego.

3. Sędziowie Sekcji, w tym jej Przewodniczący, którzy nie są członkami Komitetu, mogą w razie potrzeby zostać wezwani do zasiadania w Komitecie. Mogą oni również być wezwani do zastąpienia członków, którzy nie mogą w nim zasiadać.

4. Przewodniczącym Komitetu zostaje jego członek, który ma pierwszeństwo w Sekcji zgodnie z zasadami precedencji.

Reguła 27A[2] – Skład jednego sędziego

1. Na podstawie artykułu 26 ustęp 1 Konwencji wprowadza się skład jednego sędziego. Po konsultacji z Biurem Przewodniczący Trybunału decyduje o liczbie sędziów, których należy powołać do zasiadania jednoosobowo, i dokonuje ich powołania z ramienia co najmniej jednej Układającej się Strony.

2. Jednoosobowo zasiadają również następujący sędziowie:

a) Przewodniczący Sekcji przy wykonywaniu swoich kompetencji na podstawie Reguły 54 § 2 litera b i § 3;

b) Wiceprzewodniczący Sekcji wyznaczeni do decydowania w sprawie wniosków o środki tymczasowe zgodnie z Regułą 39 § 5.

3. Zgodnie z artykułem 26 ustęp 3 Konwencji sędzia nie może rozpatrywać jednoosobowo skargi wniesionej przeciwko Układającej się Stronie, z ramienia której sędzia ten został wybrany. Ponadto

1. Zmieniona przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i 16 listopada 2009 r.
2. Dodana przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i zmieniona 14 stycznia 2013 r., 9 września 2019 r. oraz 23 lutego 2024 r.

sędzia nie może rozpatrywać jednoosobowo skargi przeciwko Układającej się Stronie, której jest obywatelem.

4. Do orzekania w składzie jednego sędziego sędziowie są powoływani na okres dwunastu miesięcy. Sędziowie zasiadający jednoosobowo nadal wykonują swoje inne obowiązki w Sekcji, której są członkami, zgodnie z Regułą 25 § 2.

5. Na podstawie artykułu 24 ustęp 2 Konwencji każdy sędzia zasiadający jednoosobowo korzysta przy rozpatrywaniu skargi z pomocy sprawozdawcy niebędącego sędzią.

Reguła 28[1] – Niemożność zasiadania w sprawie i wyłączenie sędziego

1. Sędzia ma obowiązek zasiadać we wszystkich sprawach, które mu przydzielono, chyba że nie może brać udziału w rozpatrywaniu danej sprawy z przyczyn wymienionych w § 2.

2. Sędzia nie może brać udziału w rozpatrywaniu jakiejkolwiek sprawy, jeśli:

a) ma w niej interes osobisty, w tym wynikający z relacji małżeńskich, rodzicielskich albo innych bliskich relacji rodzinnych, relacji osobistych lub zawodowych lub pozostaje w stosunku zależności z którąś ze stron;

b) uczestniczył w niej wcześniej jako pełnomocnik rządu, adwokat lub doradca strony albo osoby zainteresowanej wynikiem sprawy albo jako członek innego sądu krajowego albo międzynarodowego, krajowej albo międzynarodowej komisji śledczej albo w każdym innych charakterze;

c) jako sędzia *ad hoc* lub były sędzia pochodzący z wyboru uczestniczący w rozpatrywaniu sprawy na podstawie Reguły 26 § 3 bierze udział w działalności politycznej lub administracyjnej albo jakiejkolwiek działalności zawodowej niedającej się pogodzić z jego niezależnością i bezstronnością;

d) publicznie wyraził opinie – za pośrednictwem mediów, na piśmie, w ramach działalności publicznej albo w inny sposób – mogące obiektywnie wpłynąć w sposób negatywny na jego bezstronność;

e) z każdej innej przyczyny można na uprawnionych podstawach zakwestionować jego niezależność lub bezstronność.

3. Każdy sędzia, który uważa, że nie może zasiadać w sprawie, która została mu przydzielona, z jednej z przyczyn wymienionych w § 2, w przypadku spraw przydzielonych składowi Komitetu lub Izby niezwłocznie zawiadamia Przewodniczącego Sekcji, który rozstrzyga w przedmiocie zwolnienia tego sędziego z udziału w sprawie. W razie wątpliwości zainteresowanego sędziego albo Przewodniczącego co do istnienia jednej z podstaw wymienionych w § 2 niniejszej Reguły kwestia ta podlega rozstrzygnięciu przez Izbę. Po wysłuchaniu stanowiska zainteresowanego sędziego Izba naradza się i głosuje pod jego nieobecność. Na potrzeby narady i głosowania w tej kwestii jego miejsce zajmuje pierwszy w kolejności sędzia zastępca w Izbie. Tę samą zasadę stosuje się, jeśli sędzia zasiada z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony zgodnie z Regułami 29 i 30.

4. Z wnioskiem o wyłączenie sędziego, któremu przydzielono ich sprawę, z przyczyn wymienionych w § 2 niniejszej Reguły mogą wystąpić wyłącznie strony danego postępowania. Każdy taki wniosek musi być należycie uzasadniony i złożony niezwłocznie po powzięciu przez daną stronę wiedzy o istnieniu takich przyczyn. Wniosek jest rozpatrywany przez Izbę zgodnie z procedurą opisaną w § 3 niniejszej Reguły. Strony informuje się o tym, czy ich wniosek został przyjęty.

4. Powyższe przepisy stosuje się odpowiednio do spraw rozpatrywanych przez Wielką Izbę oraz – pod kierunkiem Przewodniczącego Trybunału – do sędziów wykonujących funkcję sędziego zasiadającego

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 13 grudnia 2004 r., 13 listopada 2006 r., 6 maja 2013 r. i 15 grudnia 2023 r.

jednoosobowo zgodnie z artykułem 27 Konwencji lub sędziego dyżurnego zgodnie z Regułą 39 Regulaminu Trybunału.

Reguła 29[1] – Sędziowie *ad hoc*

1. a) Jeśli sędzia wybrany z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony nie może zasiadać w Izbie, wyłączy się, zostanie zwolniony lub gdy nie ma takiego sędziego, Przewodniczący Izby wskazuje sędziego *ad hoc* uprawnionego do udziału w rozpatrzeniu sprawy zgodnie z Regułą 28 z listy przekazanej wcześniej przez Układającą się Stronę, zawierającej nazwiska od trzech do pięciu osób, które Układająca się Strona przedstawiła jako uprawnione do pełnienia funkcji sędziego *ad hoc* na odnawialny okres czterech lat i które spełniają wymogi określone w § 1 litera c niniejszej Reguły.

Lista ta musi składać się z osób obu płci i zawierać dane biograficzne osób, których nazwiska zostały wymienione na liście. Osoby, których nazwiska widnieją na liście, nie mogą reprezentować w jakimkolwiek charakterze strony albo strony trzeciej w postępowaniu przez Trybunałem.

b) Procedurę określoną w § 1 litera a niniejszej Reguły stosuje się, jeśli powołana w ten sposób osoba nie może zasiadać w składzie lub się wyłączyła.

c) Sędzia *ad hoc* musi posiadać kwalifikacje wymagane w artykule 21 ustęp 1 Konwencji oraz musi być w stanie spełnić wymogi dyspozycyjności i obecności określone w § 5 niniejszej Reguły. W okresie, na jaki został powołany, sędzia *ad hoc* nie może reprezentować w jakimkolwiek charakterze strony ani strony trzeciej w postępowaniu przed Trybunałem.

2. Przewodniczący Izby powołuje innego sędziego pochodzącego z wyboru do zasiadania jako sędzia *ad hoc*, jeżeli:

a) w czasie, gdy zakomunikowano skargę na podstawie Reguły 54 § 2 litera b, zainteresowana Układająca się Strona nie przekazała Szefowi Kancelarii listy, o której mowa w § 1 litera a niniejszej Reguły, albo

b) Przewodniczący Izby stwierdzi, że mniej niż trzy osoby spośród osób widniejących na liście spełniają wymogi określone w § 1 litera c niniejszej Reguły.

3. Przewodniczący Izby może zdecydować, że do czasu zakomunikowania skargi zainteresowanej Układającej się Stronie na podstawie Reguły 54 § 2 litera b nie powoła sędziego *ad hoc* na podstawie § 1 litera a lub § 2 niniejszej Reguły. W takim przypadku do czasu podjęcia decyzji przez Przewodniczącego Izby zasiada pierwszy w kolejności sędzia zastępca.

4. Sędzia *ad hoc* na początku pierwszego po jego powołaniu posiedzenia wyznaczonego w celu rozpatrzenia sprawy składa przysięgę albo uroczyste oświadczenie przewidziane w Regule 3. Czynność tę odnotowuje się w protokole.

5. Od sędziów *ad hoc* wymaga się pozostawania do dyspozycji Trybunału i, z zastrzeżeniem Reguły 26 § 2, obecności na posiedzeniach Izby.

6. Przepisy niniejszej Reguły stosuje się odpowiednio do postępowań przed zespołem Wielkiej Izby w związku z wnioskiem o wydanie opinii doradczej złożonym na podstawie artykułu 1 Protokołu nr 16 do Konwencji, jak również do postępowań przed Wielką Izbą ustanowioną do rozpatrywania wniosków przyjętych przez zespół.

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 13 listopada 2006 r., 29 marca 2010 r., 6 maja 2013 r., 19 września 2016 r., 16 kwietnia 2018 r. i 3 czerwca 2019 r.

Reguła 30[1] – Wspólny interes

1. Jeśli co najmniej dwie skarżące lub pozwane Układające się Strony mają wspólny interes, Przewodniczący Izby może zwrócić się do nich o porozumienie się w sprawie wyznaczenia jednego sędziego wybranego z ramienia jednej z zainteresowanych Układających się Stron jako sędziego wspólnego interesu, który z urzędu będzie zasiadał w sprawie. Jeżeli Strony nie mogą dojść do porozumienia, Przewodniczący wybiera sędziego wspólnego interesu w drodze losowania spośród sędziów zaproponowanych przez Strony.

2. Przewodniczący Izby może zdecydować, że do czasu zakomunikowania zainteresowanej Układającej się Stronie skargi na podstawie Reguły 54 § 2 nie zwróci się do Układających się Stron o wyznaczenie sędziego na podstawie § 1 niniejszej Reguły.

3. W przypadku różnicy zdań co do istnienia wspólnego interesu lub jakiejkolwiek związanej z tym kwestii decyzję podejmuje Izba, w razie konieczności po uzyskaniu pisemnych stanowisk od zainteresowanych Układających się Stron.

1. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r.

Tytuł II – Procedura

Rozdział I – Zasady ogólne

Reguła 31 – Możliwość uchylenia stosowania przepisów

Przepisy niniejszego tytułu nie stoją na przeszkodzie uchyleniu przez Trybunał ich stosowania przy rozpatrywaniu konkretnej sprawy po konsultacji ze stronami w razie potrzeby.

Reguła 32 – Wytyczne dotyczące praktyki

Przewodniczący Trybunału może wydawać wytyczne dotyczące praktyki, w szczególności w odniesieniu do takich kwestii jak stawiennictwo na rozprawach, składanie pism procesowych i innych dokumentów.

Reguła 33[1] – Jawność dokumentów

1. Wszystkie dokumenty przedłożone w Kancelarii przez strony lub osoby trzecie w związku ze skargą, z wyłączeniem: a) dokumentów przedłożonych w ramach negocjacji ugodowych przewidzianych w Regule 62 lub b) dokumentów wniesionych w związku z postępowaniem w trybie Reguły 44F są publicznie dostępne zgodnie z zasadami ustalonymi przez Kanclerza, chyba że Przewodniczący Izby, z przyczyn wskazanych w § 2 niniejszej Reguły, z urzędu albo na wniosek strony lub jakiejkolwiek innej osoby zainteresowanej, zdecyduje inaczej.

2. Publiczny dostęp do dokumentu lub do jego dowolnej części może zostać ograniczony ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy ono ochronie życia prywatnego stron lub innej osoby zainteresowanej, lub w granicach uznanych przez Przewodniczącego Izby za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

3. Wniosek o objęcie poufnością przedłożony na podstawie § 1 niniejszej Reguły powinien zawierać uzasadnienie i określać, czy niedostępna publicznie ma być całość, czy część dokumentów.

Reguła 34[2] – Użycie języków

1. Językami urzędowymi Trybunału są angielski i francuski.

2. W związku ze skargami wniesionymi na podstawie artykułu 34 Konwencji oraz do czasu zakomunikowania skargi Układającej się Stronie zgodnie z niniejszym Regulaminem, wszelka korespondencja ze skarżącymi lub ich pełnomocnikami oraz ustne i pisemne stanowiska skarżących lub ich pełnomocników, jeśli nie zostały sporządzone w jednym z języków urzędowych Trybunału, powinny być sporządzone w jednym z języków urzędowych Układających się Stron. Jeśli Układająca się Strona jest informowana o skardze lub skarga zostaje jej zakomunikowana zgodnie z niniejszym Regulaminem, skarga oraz załączone do niej dokumenty są przekazywane Państwu w języku, w jakim zostały złożone przez skarżącego w Kancelarii.

3. a) Wszelka korespondencja oraz ustne i pisemne stanowiska skarżących lub ich pełnomocników dotyczące rozprawy, a także korespondencja ze skarżącymi lub ich pełnomocnikami prowadzone po

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 7 lipca 2003 r., 4 lipca 2005 r., 13 listopada 2006 r., 14 maja 2007 r., 4 listopada 2019 r. i 25 września 2023 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 13 grudnia 2004 r. i 19 listopada 2016 r.

zakomunikowaniu skargi Układającej się Stronie jest prowadzona w jednym z języków urzędowych Trybunału, chyba że Przewodniczący Izby zezwoli na dalsze używanie języka urzędowego Układającej się Strony.

b) W przypadku udzielenia powyższego zezwolenia Kanclerz podejmuje niezbędne czynności w celu zapewnienia tłumaczenia ustnego i pisemnego na język angielski lub francuski, odpowiednio ustnych i pisemnych stanowisk skarżącego, w całości lub w części, jeżeli Przewodniczący Izby uzna, że leży to w interesie prawidłowego przebiegu postępowania.

c) Przewodniczący Izby może w wyjątkowych przypadkach udzielić powyższego zezwolenia, pod warunkiem że skarżący poniesie całość lub część kosztów podejmowania takich czynności.

d) O ile Przewodniczący Izby nie zdecyduje inaczej, każda decyzja podjęta na podstawie poprzedzających przepisów niniejszego paragrafu jest wiążąca w dalszym toku postępowania w sprawie, w tym w postępowaniu dotyczącym wniosków o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby oraz o wykładnię lub rewizję wyroku na podstawie odpowiednio Reguł 73, 79 i 80.

4. a) Wszelka korespondencja z Układającą się Stroną będącą stroną w sprawie oraz ustne i pisemne stanowiska Układającej się Strony będącej stroną w sprawie powinny być sporządzane w jednym z języków urzędowych Trybunału. Przewodniczący Izby może zezwolić zainteresowanej Układającej się Stronie na używanie jednego z jej języków urzędowych w ustnych i pisemnych stanowiskach.

b) Jeśli takie zezwolenie zostało udzielone, wnioskująca Strona musi:

i) przedłożyć tłumaczenie jej pisemnych stanowisk na jeden z języków urzędowych Trybunału w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby. Jeśli Strona ta nie przedłoży tłumaczenia w tym terminie, Kanclerz może podjąć niezbędne czynności w celu zapewnienia takiego tłumaczenia, obciążając wnioskującą Stronę kosztami;

ii) ponieść koszty tłumaczenia ustnego jej ustnych stanowisk na język angielski lub francuski. Za podjęcie czynności koniecznych dla zapewnienia takiego tłumaczenia ustnego odpowiada Kanclerz.

c) Przewodniczący Izby może zarządzić, by Układająca się Strona, która jest stroną w sprawie, w określonym terminie przedłożyła tłumaczenie na język angielski lub francuski, albo streszczenie w języku angielskim lub francuskim wszystkich lub niektórych załączników do jej pisemnych stanowisk lub jakichkolwiek innych właściwych dokumentów albo ich fragmentów.

d) Poprzednie litery niniejszego paragrafu stosuje się również odpowiednio do interwencji strony trzeciej na podstawie Reguły 44 oraz do posługiwania się przez stronę trzecią językiem innym niż język urzędowy.

5. Przewodniczący Izby może wystąpić do pozwanej Układającej się Strony o przekazanie tłumaczenia jej pisemnych stanowisk na jej język urzędowy lub jeden z jej języków urzędowych, aby ułatwić skarżącemu zrozumienie tych stanowisk.

6. Każdy świadek, biegły lub inna osoba, która stawia się przed Trybunałem, może posługiwać się swoim własnym językiem, jeśli nie posiada wystarczającej znajomości jednego z dwóch języków urzędowych Trybunału. W takim przypadku Kanclerz podejmuje niezbędne czynności w celu zapewnienia tłumaczenia pisemnego lub ustnego.

7. W przypadku wniosku o wydanie opinii doradczej na podstawie artykułu 1 Protokołu nr 16 do Konwencji wnioskujący sąd lub trybunał może przedłożyć wniosek, o którym mowa w Regule 92, do Trybunału w narodowym języku urzędowym używanym w postępowaniu krajowym. Jeśli język ten nie jest językiem urzędowym Trybunału, należy wówczas przedłożyć tłumaczenie takiego wniosku na język angielsku lub francuski w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby.

Reguła 35 – Reprezentacja Układających się Stron

Układające się Strony reprezentowane są przez pełnomocników rządu, którzy mogą korzystać z pomocy adwokatów lub doradców.

Reguła 36[1] – Reprezentacja skarżących

1. Osoby, organizacje pozarządowe lub grupy jednostek mogą wnosić skargi na podstawie artykułu 34 Konwencji osobiście lub za pośrednictwem pełnomocnika.

2. Po zakomunikowaniu skargi pozwanej Układającej się Stronie na podstawie Reguły 54 § 2 litera b skarżący powinien być reprezentowany zgodnie z § 4 niniejszej Reguły, chyba że Przewodniczący Izby zdecyduje inaczej.

3. Skarżący musi być w taki sposób reprezentowany na każdej rozprawie zarządzonej przez Izbę, chyba że Przewodniczący Izby w drodze wyjątku zezwoli skarżącemu na występowanie przed Trybunałem osobiście, z zastrzeżeniem w razie potrzeby obecności adwokata lub innego zaaprobowanego pełnomocnika.

4. a) Pełnomocnikiem działającym w imieniu skarżącego zgodnie z §§ 2 i 3 niniejszej Reguły jest adwokat uprawniony do wykonywania zawodu w którejkolwiek z Układających się Stron oraz zamieszkały na terytorium jednej z nich albo inna osoba zaaprobowana przez Przewodniczącego Izby.

b) Jeśli pełnomocnik strony w postępowaniu składa stanowiska, które stanowią nadużycie, są błahe, uporczywe, wprowadzające w błąd lub rozwlekłe, Przewodniczący Izby może odmówić przyjęcia wszystkich lub części jej stanowisk lub podjąć inną decyzję zgodnie ze swoim uznaniem, bez uszczerbku dla przepisów artykułu 35 ustęp 3 Konwencji.

c) W wyjątkowych okolicznościach i na każdym etapie rozpatrywania skargi Przewodniczący Izby może zarządzić, jeśli uzna to za uzasadnione okolicznościami albo zachowaniem adwokata lub innej osoby wyznaczonej na podstawie § 4 litera a niniejszej Reguły, że osoba ta nie może dalej reprezentować lub pomagać skarżącemu w postępowaniu oraz że skarżący powinien poszukać innego pełnomocnika. Przed wydaniem takiej decyzji pełnomocnik musi mieć możliwość wypowiedzenia się.

5. a) Adwokat lub inny zaaprobowany pełnomocnik albo sam skarżący, który zwraca się o zezwolenie na osobiste występowanie przed Trybunałem, musi posiadać odpowiednią zdolność rozumienia jednego z języków urzędowych Trybunału, nawet w przypadku udzielenia zezwolenia zgodnie z poniższą literą.

b) Jeżeli osoba taka nie włada wystarczająco biegle jednym z języków urzędowych Trybunału, aby móc się wypowiedzieć, Przewodniczący Izby może zezwolić na używanie jednego z języków urzędowych Układających się Stron na podstawie Reguły 34 § 3.

Reguła 37[2] – Korespondencja, zawiadomienia i wezwania

1. Uznaje się, że korespondencja lub zawiadomienia kierowane do pełnomocników rządu lub adwokatów stron są adresowane do stron.

2. Jeśli Trybunał uzna, że do przekazania korespondencji, zawiadomienia lub wezwania osobom innymi aniżeli pełnomocnicy rządu lub adwokaci stron niezbędna jest pomoc rządu państwa, na terytorium którego dokumenty te mają być doręczone, Przewodniczący Trybunału zwraca się bezpośrednio do tego rządu w celu uzyskania niezbędnych ułatwień.

1. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r. i 7 lutego 2022 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r.

Reguła 38 – Pisma procesowe

1. Zgodnie z niniejszym Regulaminem żadne pisemne uwagi ani inne dokumenty nie mogą zostać złożone po upływie terminu wyznaczonego w zależności od przypadku przez Przewodniczącego Izby albo Sędziego Sprawozdawcę. Pisemnych uwag lub innych dokumentów złożonych po tym terminie lub wbrew wytycznym dotyczącym praktyki wydanym na podstawie Reguły 32 nie włącza się do akt sprawy, chyba że Przewodniczący Izby zdecyduje inaczej.

2. W celu zbadania, czy zachowano termin, o którym mowa w § 1 niniejszej Reguły, bierze się pod uwagę poświadczoną datę wysłania dokumentu lub, w przypadku braku takiej daty, rzeczywistą datę jego wpływu do Kancelarii.

Reguła 38A[1] – Rozpatrywanie kwestii proceduralnych

Kwestie proceduralne wymagające decyzji Izby rozpatrywane są równocześnie z rozpatrywaniem sprawy, chyba że Przewodniczący Izby zdecyduje inaczej.

Reguła 39[2] – Środki tymczasowe

1. Trybunał może w wyjątkowych okolicznościach – na wniosek strony lub innej osoby zainteresowanej albo z urzędu – wskazać stronom środek tymczasowy, jaki należy w jego ocenie zastosować. Środek ten, mający zastosowanie w przypadkach bezpośredniego ryzyka nieodwracalnej szkody dla prawa konwencyjnego, która ze względu na swój charakter nie podlegałaby naprawieniu, przywróceniu stanu poprzedniego bądź odpowiedniemu odszkodowaniu, może zostać zastosowany w razie potrzeby w interesie stron lub prawidłowego przebiegu postępowania.

2. Kompetencję Trybunału do decydowania w sprawie wniosków o środki tymczasowe wykonują sędziowie dyżurni wyznaczeni zgodnie z § 5 niniejszej Reguły albo, w stosownych przypadkach, Przewodniczący Sekcji, Izba, Przewodniczący Wielkiej Izby, Wielka Izba lub Przewodniczący Trybunału.

3. W razie uznania tego za stosowne o środku zastosowanym w danej sprawie można niezwłocznie zawiadomić Komitet Ministrów.

4. Sędzia dyżurny wyznaczony na podstawie § 5 niniejszej Reguły albo, w stosownych przypadkach, Przewodniczący Sekcji, Izba, Przewodniczący Wielkiej Izby, Wielka Izba lub Przewodniczący Trybunału może żądać od stron informacji o każdej kwestii związanej z realizacją wskazanego środka tymczasowego.

5. Przewodniczący Trybunału wyznacza Wiceprzewodniczących Sekcji jako sędziów dyżurnych do decydowania w sprawie wniosków o środki tymczasowe.

Reguła 40 – Pilne zakomunikowanie skargi

W każdym pilnym przypadku Kanclerz za upoważnieniem Przewodniczącego Izby może. z zastrzeżeniem możliwości podjęcia innych czynności procesowych oraz wszelkich dostępnych środków, poinformować Układającą się Stronę, której dotyczy skarga, o wniesieniu skargi i w skrócie o zawartych w niej żądaniach.

1. Dodana przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r., 16 stycznia 2012 r., 14 stycznia 2013 r. i 23 lutego 2024 r.=

Reguła 41[1] – Porządek rozpatrywania spraw

Określając porządek rozpatrywania spraw, Trybunał uwzględnia ważność i pilność kwestii podnoszonych w sprawach na podstawie ustalonych przez siebie kryteriów. Izba lub jej Przewodniczący może jednak odstąpić od tych kryteriów, by nadać priorytet określonej skardze.

Reguła 42 – Połączenie i równoczesne rozpatrywanie skarg (poprzednio Reguła 43)

1. Na wniosek stron albo z urzędu Izba może zarządzić połączenie dwóch lub większej liczby skarg.

2. Po konsultacji ze stronami Przewodniczący Izby może zarządzić, że postępowania w sprawie skarg przydzielonych tej samej Izbie będą prowadzone równocześnie, bez uszczerbku dla możliwości podjęcia przez Izbę decyzji w kwestii połączenia skarg.

Reguła 43[2] – Skreślenie i ponowne wpisanie na listę spraw (poprzednio Reguła 44)

1. Trybunał może na każdym etapie postępowania zdecydować o skreśleniu skargi z listy spraw zgodnie z artykułem 37 Konwencji.

2. Gdy skarżąca Układająca się Strona zawiadomi Kanclerza o braku zamiaru kontynuowania sprawy, Izba może skreślić skargę z listy spraw Trybunału na podstawie artykułu 37 Konwencji, jeżeli druga Układająca się Strona lub Układające się Strony, których sprawa dotyczy, wyrażą zgodę na takie zakończenie postępowania.

3. Jeśli zdołano doprowadzić do polubownego załatwienia sprawy zgodnie z artykułem 39 Konwencji, skargę skreśla się z listy spraw Trybunału w drodze decyzji. Zgodnie z artykułem 39 ustęp 4 Konwencji decyzję tę przekazuje się Komitetowi Ministrów, który czuwa nad wykonaniem warunków polubownego załatwienia sprawy określonych w decyzji. W innych przypadkach przewidzianych w artykule 37 Konwencji skarga, którą uznano za dopuszczalną, zostaje skreślona w drodze wyroku, natomiast skargę, co do której nie orzeczono w przedmiocie dopuszczalności, skreśla się w drodze decyzji. Jeżeli skarga została skreślona w drodze wyroku, Przewodniczący Izby przesyła ostateczny wyrok Komitetowi Ministrów w celu umożliwienia mu czuwania, zgodnie z artykułem 46 ustęp 2 Konwencji, nad wykonaniem zobowiązań, które mogły zostać nałożone w związku z zakończeniem lub rozstrzygnięciem sporu.

4. W przypadku skreślenia skargi zgodnie z artykułem 37 Konwencji rozstrzygnięcie o kosztach należy do swobodnego uznania Trybunału. Jeśli zasądzenie kosztów następuje w drodze decyzji o skreśleniu skargi, której nie uznano za dopuszczalną, Przewodniczący Izby przesyła decyzję Komitetowi Ministrów.

5. W przypadku skreślenia skargi zgodnie z artykułem 37 Konwencji Trybunał może ją ponownie wpisać na swoją listę spraw, jeżeli uzna, że jest to uzasadnione wyjątkowymi okolicznościami.

Reguła 44[3] – Interwencja strony trzeciej

1. a) W przypadku zakomunikowania skargi wniesionej na podstawie artykułu 33 lub 34 Konwencji pozwanej Układającej się Stronie na podstawie Reguły 51 § 1 lub 54 § 2 litera b Kanclerz przekazuje

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 29 czerwca 2009 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 7 lipca 2003 r., 13 listopada 2006 r. i 2 kwietnia 2012 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r., 13 listopada 2006 r., 19 września 2016 r., 3 czerwca 2002 r. i 3 marca 2023 r.

jednocześnie kopię skargi innej Układającej się Stronie, której obywatelem jest skarżący w sprawie. W podobny sposób Kanclerz zawiadamia każdą taką Układającą się Stronę o decyzji o przeprowadzeniu rozprawy w tej sprawie.

b) Jeśli Układająca się Strona wyraża zamiar skorzystania z prawa przysługującego jej na podstawie artykułu 36 ustęp 1 Konwencji do przedstawienia pisemnych uwag lub uczestnictwa w rozprawie, musi o tym zawiadomić na piśmie Kanclerza nie później niż dwanaście tygodni po przekazaniu lub zawiadomieniu, o których mowa w poprzedniej literze. Przewodniczący Izby może z wyjątkowych przyczyn wyznaczyć inny termin.

2. Jeśli Komisarz Praw Człowieka Rady Europy wyraża zamiar skorzystania z prawa na podstawie artykułu 36 ustęp 3 Konwencji do przedstawienia pisemnych uwag, musi poinformować o tym na piśmie Kanclerza nie później niż dwanaście tygodni po opublikowaniu w bazie orzecznictwa Trybunału HUDOC informacji o zakomunikowaniu skargi pozwanej Układającej się Stronie. Jeśli Komisarz Praw Człowieka Rady Europy wyraża zamiar skorzystania z prawa na podstawie artykułu 36 ustęp 3 Konwencji do uczestnictwa w rozprawie, musi poinformować o tym na piśmie Kanclerza nie później niż cztery tygodnie po publikacji na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji Izby o przeprowadzeniu rozprawy. Przewodniczący Izby może z wyjątkowych przyczyn wyznaczyć inne terminy.

Jeśli Komisarz Praw Człowieka nie może osobiście uczestniczyć w postępowaniu przed Trybunałem, wskazuje nazwisko osoby lub osób z jego Biura wyznaczonych do jego reprezentowania. Może on korzystać z pomocy adwokata.

3. a) Po zakomunikowaniu skargi pozwanej Układającej się Stronie na podstawie Reguły 51 § 1 lub 54 § 2 litera b Przewodniczący Izby może, w interesie wymiaru sprawiedliwości, zgodnie z artykułem 36 ustęp 2 Konwencji zaprosić każdą Układającą się Stronę, która nie jest stroną postępowania, lub każdą osobę zainteresowaną inną niż osoba skarżąca do przedstawienia pisemnych uwag lub, w wyjątkowych przypadkach, uczestnictwa w rozprawie lub udzielić jej na to zezwolenia.

b) Wnioski o takie zezwolenie muszą być należycie uzasadnione i przedłożone na piśmie w jednym z języków urzędowych zgodnie z Regułą 34 § 4. Wnioski o zezwolenie na przedstawienie pisemnych uwag należy składać nie później niż w terminie dwunastu tygodni po opublikowaniu w bazie orzecznictwa Trybunału HUDOC informacji o zakomunikowaniu skargi pozwanej Układającej się Stronie. Wnioski o zezwolenie na uczestnictwo w rozprawie przed Izbą należy składać nie później niż cztery tygodnie po opublikowaniu na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji Izby o przeprowadzeniu rozprawy. Przewodniczący Izby może z wyjątkowych przyczyn wyznaczyć inne terminy.

4. a) W sprawach do rozpatrzenia przez Wielką Izbę terminy przewidziane w poprzednich paragrafach biegną od publikacji na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji Izby na podstawie Reguły 72 § 1 o zrzeczeniu się właściwości na rzecz Wielkiej Izby lub od decyzji zespołu Wielkiej Izby na podstawie Reguły 73 § 2 o przyjęciu wniosku strony o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby.

b) W wystarczająco uzasadnionych przypadkach Przewodniczący Izby może wyjątkowo wydłużyć terminy określone w niniejszej Regule.

5. Do wszelkich zaproszeń lub zezwoleń, o których mowa w § 3 litera a niniejszej Reguły, mają zastosowanie wszystkie warunki, w tym terminy, wyznaczone przez Przewodniczącego Izby. W razie ich niespełnienia Przewodniczący może odmówić włączenia uwag do akt sprawy lub ograniczyć uczestnictwo w rozprawie w takim stopniu, jaki uzna za stosowny.

6. Pisemne uwagi przedstawione na podstawie (przepisów) niniejszej Reguły należy sporządzić w językach urzędowych wskazanych w Regule 34 § 4. Kanclerz przekazuje je stronom, które są uprawnione do przedstawienia w odpowiedzi własnych uwag na piśmie, z zastrzeżeniem wszelkich

warunków, w tym terminów, wyznaczonych przez Przewodniczącego Izby, lub w razie potrzeby udzielenia odpowiedzi w czasie rozprawy.

7. Przepisy niniejszej Reguły stosuje się odpowiednio do postępowań przed Wielką Izbą ustanowioną w celu wydania opinii doradczej na podstawie artykułu 2 Protokołu nr 16 do Konwencji. Przewodniczący Trybunału wskazuje terminy, które obowiązują interweniujące strony trzecie.

Reguła 44A[1] – Obowiązek współpracy z Trybunałem

Strony mają obowiązek pełnej współpracy w toku postępowania, w szczególności podejmowania takich działań leżących w zakresie ich kompetencji, jakie Trybunał uważa za konieczne do prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Obowiązek ten odnosi się również do Układającej się Strony niebędącej stroną postępowania, jeżeli taka współpraca jest niezbędna.

Reguła 44B[2] – Niezastosowanie się do zarządzenia Trybunału

W przypadku gdy strona nie zastosuje się do zarządzenia Trybunału dotyczącego toku postępowania, Przewodniczący Izby może podjąć wszelkie działania, jakie uzna za stosowne.

Reguła 44C[3] – Brak efektywnego uczestnictwa

1. W przypadku niepowołania przez stronę dowodów lub niedostarczenia informacji żądanych przez Trybunał albo w razie nieujawnienia przez nią istotnych informacji z urzędu lub braku efektywnego uczestnictwa w postępowaniu przejawiającego się w inny sposób Trybunał może wyciągnąć z tego takie wnioski, jakie uzna za stosowne.

2. Brak lub odmowa efektywnego uczestnictwa w postępowaniu przez pozwaną Układającą się Stronę jako takie nie stanowią podstawy do umorzenia rozpatrywania skargi przez Izbę.

Reguła 44D[4] – Wyłączenie z reprezentowania lub pomocy przed Trybunałem

1. W wyjątkowych okolicznościach, gdy uzna to za uzasadnione zachowaniem adwokata lub osoby wyznaczonej na podstawie Reguły 36 § 4 litera a, Przewodniczący Trybunału może zarządzić, że taki adwokat lub taka inna osoba nie może dalej reprezentować strony lub pomagać jej w postępowaniu przed Trybunałem. Takie zarządzenie o wyłączeniu może zostać wydane na czas określony lub nieokreślony.

2. Decyzja taka musi zawierać uzasadnienie i nastąpić na uzasadniony wniosek Izby, po uprzednim umożliwieniu przedstawienia uwag zainteresowanej osobie, zainteresowanemu rządowi czy zainteresowanemu stowarzyszeniu prawniczemu. O decyzji informuje się zainteresowaną osobę, zainteresowany rząd lub zainteresowane stowarzyszenie prawnicze.

3. Na uzasadniony wniosek osoby wyłączonej na podstawie § 1 Przewodniczący Trybunału może, w stosownych przypadkach po konsultacji z Izbą, o której mowa w § 2, jak również z zainteresowanym rządem lub stowarzyszeniem prawniczym, przywrócić prawa do reprezentowania. O decyzji informuje się zainteresowaną osobę, zainteresowany rząd lub zainteresowane stowarzyszenie prawnicze.

1. Dodana przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.
2. Dodana przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.
3. Dodana przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.
4. Dodana przez Trybunał 13 grudnia 2004 r. i zmieniona 7 lutego 2022 r.

Reguła 44E[1] – Niepodtrzymywanie skargi

Zgodnie z artykułem 37 ustęp 1 litera a Konwencji, jeśli skarżąca Układająca się Strona lub skarżący nie podtrzymuje skargi, Izba może skreślić skargę z listy Trybunału na podstawie Reguły 43 niniejszego Regulaminu.

Reguła 44F[2] – Postępowanie z dokumentami szczególnie wrażliwymi

1. a) W niniejszej Regule termin „dokument" obejmuje wszelkie informacje lub materiały w formie fizycznej lub elektronicznej oraz części takiego dokumentu. Terminy „strona" i „strony" oznaczają:

(i) dowolną Układającą się Stronę;

(ii) skarżącego (osobę, organizację pozarządową lub grupę jednostek), który wniósł skargę na podstawie artykułu 34 Konwencji.

b) W niniejszej Regule odniesienia do „Komitetu" oznaczają skład trzech sędziów utworzony zgodnie z Regułą 44F § 4 do celów rozpatrzenia wniosku w trybie niniejszej Reguły.

2. Jeśli na dowolnym etapie postępowania Układająca się Strona uzna, że ujawnienie dokumentu stronie lub opinii publicznej stanowiłoby zagrożenie dla jej interesów bezpieczeństwa państwowego, lub skarżący uzna, że stanowiłoby to zagrożenie dla jego innego równie niepodważalnego interesu, na wniosek danej strony taki dokument nie podlega ujawnieniu, a dana strona ma prawo do uzyskania rozstrzygnięcia tej kwestii zgodnie z niniejszą Regułą. Dostarczenie przedmiotowego dokumentu w czasie złożenia wniosku nie jest wymagane.

3. Niniejsza Reguła ma również zastosowanie w sytuacji, gdy osoba, do której zwrócono się w trybie Reguły A1 Załącznika do Regulaminu (dotyczącego dochodzeń) o dostarczenie dokumentu, odmówiła dostarczenia dokumentu lub przekazała sprawę stronie na tej podstawie, że ujawnienie spowoduje naruszenie interesów tej strony.

4. Wniosek strony w trybie Reguły 44F § 2 jest przydzielany Komitetowi w składzie sędziów niebędących członkami Izby, która odpowiada za rozstrzygnięcie w sprawie dopuszczalności lub przedmiotu skargi; Komitet może wskazać i ułatwić działania, jakie uznaje się za konieczne, aby dostarczyć Izbie odpowiednie informacje w celu dalszego rozpatrywania przez nią sprawy w trybie Reguły 44F § 7.

5. Jeśli w opinii strony ujawnienie dokumentu spowoduje naruszenie jej interesów, strona ta, współdziałając z Izbą lub Komitetem, oraz każda inna strona, stosownie do okoliczności i zgodnie z obowiązkami ciążącymi na niej na podstawie artykułu 38 Konwencji i Reguły 44A, podejmuje wszelkie uzasadnione działania, aby dążyć do rozstrzygnięcia tej kwestii w duchu współpracy i w rozsądnym terminie. Mogą to być następujące działania (podejmowane odrębnie albo łącznie):

a) zmiana lub doprecyzowanie wniosku, o którym mowa w § 2 niniejszej Reguły;

b) rozstrzygnięcie przez Izbę lub Komitet, czy przedmiotowy dokument jest istotny dla sprawy;

c) porozumienie co do warunków udzielenia pomocy, w tym przekazania streszczeń lub wersji dokumentu w formie pozbawionej niektórych informacji, nałożenia ograniczeń dotyczących ujawnienia, przeprowadzenia postępowania z wyłączeniem jawności albo postępowania *ex parte* lub wprowadzenia innych środków zabezpieczających;

d) porozumienie co do gwarancji praktycznych i proceduralnych dotyczących przechowywania dokumentu i wglądu w dokument w Kancelarii.

1. Dodana przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.
2. Dodana przez Trybunał 25 września 2023 r.

6. Po podjęciu wszelkich uzasadnionych działań w celu rozwiązania tej kwestii w duchu współpracy oraz jeśli dana strona uznaje, że nie istnieją środki ani warunki umożliwiające przekazanie lub ujawnienie dokumentu bez naruszenia jej interesów, strona ta zawiadamia Izbę lub Komitet o konkretnych przyczynach jej stanowiska, o ile szczegółowy opis tych przyczyn sam w sobie nie narusza tych interesów.

7. Następnie wyłącznie, jeśli Izba uzna, że dokument jest niezbędny do tego, aby mogła rozpatrzyć sprawę, może:

a) gdy Izba jest w posiadaniu dokumentu w formie, na którą strona wyraziła zgodę, w drodze odstępstwa od zasady kontradyktoryjności i ograniczając się do tego, co uzna za bezwzględnie konieczne do prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, uwzględnić ten dokument. Jednocześnie Izba uwzględnia fakt, że strona przeciwna nie miała możliwości odniesienia się do tego dokumentu. Przyjmując wyrok lub decyzję, Izba należycie bierze pod uwagę wrażliwy charakter każdego dokumentu uwzględnionego w takim trybie;

b) w innych okolicznościach Izba może dojść do takich wniosków, jakie uzna za stosowne.

Rozdział II – Wszczęcie postępowania

Reguła 45 – Podpisy

1. Skargę wnoszoną na podstawie artykułów 33 lub 34 Konwencji składa się na piśmie; skarga ta musi zostać podpisana przez skarżącego lub jego pełnomocnika.

2. W przypadku gdy skargę wnosi organizacja pozarządowa lub grupa jednostek, skargę taką podpisują osoby właściwe do reprezentowania tej organizacji lub grupy. Właściwa Izba lub właściwy Komitet rozstrzyga każdą kwestię dotyczącą tego, czy osoby, które podpisały skargę, są właściwe do dokonania takiej czynności.

3. Jeżeli skarżący są reprezentowani zgodnie z Regułą 36, ich pełnomocnicy są zobowiązani do przedłożenia pełnomocnictwa lub pisemnego umocowania do działania.

Reguła 46[1] – Treść skargi międzypaństwowej

Układająca się Strona lub Układające się Strony mające zamiar wnieść sprawę do Trybunału na podstawie artykułu 33 Konwencji składają w Kancelarii skargę zawierającą:

a) nazwę Układającej się Strony, przeciwko której wnoszona jest skarga;

b) przedstawienie faktów;

c) przedstawienie zarzucanego naruszenia (zarzucanych naruszeń) Konwencji oraz odpowiednia argumentacja;

d) oświadczenie o spełnieniu wymogów dopuszczalności (wyczerpanie krajowych środków odwoławczych i zachowanie terminu) określonych w artykule 35 ustęp 1 Konwencji;

e) żądanie skargi oraz ogólne określenie wszelkich roszczeń o słuszne zadośćuczynienie zgłaszanych na podstawie artykułu 41 Konwencji w imieniu strony lub stron, które uważają się za pokrzywdzone;

f) nazwisko i adres osoby lub osób ustanowionych jako pełnomocnik rządu

oraz dołączone do niej:

g) kopie wszystkich istotnych dokumentów, a także wszystkich innych materiałów dowodowych, a w szczególności orzeczeń sądowych lub innych decyzji dotyczących żądania skargi (wraz z tłumaczeniem na jeden z języków urzędowych Trybunału, o ile nie zostały sporządzone w jednym z tych języków).

Reguła 47[2] – Treść skargi indywidualnej

1. Skargę złożoną na podstawie artykułu 34 Konwencji sporządza się na oficjalnym formularzu skargi udostępnionym przez Kancelarię, chyba że Trybunał zdecyduje inaczej. Skarga powinna zawierać wszystkie informacje wymagane w odpowiednich częściach formularza skargi, a mianowicie:

a) nazwisko, datę urodzenia, obywatelstwo oraz adres skarżącego oraz, jeśli skarżący jest osobą prawną, jej pełną nazwę, datę zawiązania lub rejestracji, numer, pod jakim została zarejestrowana (jeśli taki posiada), oraz adres siedziby;

b) nazwisko, adres, numer telefonu i faksu oraz adres e-mail pełnomocnika, jeśli występuje;

1. Zmieniona przez Trybunał 1 czerwca 2015 r. i 28 kwietnia 2025 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 11 grudnia 2007 r., 22 września 2008 r., 6 maja 2013 r., 1 czerwca i 5 października 2015 r. oraz 18 stycznia 2024 r.

c) jeśli skarżący jest reprezentowany, oryginalny podpis skarżącego wraz z datą w części formularza skargi dotyczącej pełnomocnictwa; oryginalny podpis pełnomocnika wskazujący na przyjęcie umocowania do działania w imieniu skarżącego musi się również znajdować w części formularza skargi dotyczącej pełnomocnictwa; Trybunał może dopuścić kopie podpisów lub inne formularze pełnomocnictwa zgodne z prawem krajowym Układających się Stron, jeśli przedstawiono niepodważalne uzasadnienie niedochowania niniejszych wymogów, a pełnomocnictwo na formularzu Trybunału z oryginalnymi podpisami zostanie przekazane Trybunałowi w rozsądnym terminie;

d) nazwę Układającej się Strony lub Stron, przeciwko której lub którym wnoszona jest skarga;

e) zwięzłe i czytelne przedstawienie faktów;

f) zwięzłe i czytelne przedstawienie zarzucanego naruszenia (zarzucanych naruszeń) Konwencji oraz odpowiedniej argumentacji; oraz

g) zwięzłe i czytelne oświadczenie o spełnieniu wymogów dopuszczalności zawartych w artykule 35 ustęp 1 Konwencji.

2. a) Wszystkie informacje, o których mowa w § 1 litery e–g powyżej, powinny być przedstawione w odpowiedniej części formularza skargi w sposób umożliwiający Trybunałowi określenie charakteru skargi i jej zakresu bez odwoływania się do innych dokumentów.

b) Skarżący może jednak uzupełnić powyższe informacje, dołączając do formularza skargi dodatkowe szczegółowe informacje dotyczące faktów i zarzucanych naruszeń Konwencji oraz odpowiednią argumentację. Taki załącznik nie może przekraczać 20 stron.

3.1. Formularz skargi podpisuje skarżący lub pełnomocnik skarżącego, dołączając do niego:

a) kopie dokumentów dotyczących zaskarżonych decyzji/orzeczeń lub środków, sądowych lub o innym charakterze;

b) kopie dokumentów oraz decyzji/orzeczeń wykazujących, że skarżący spełnił warunek wyczerpania krajowych środków odwoławczych oraz zachował termin przewidziany w artykule 35 ustęp 1 Konwencji;

c) w stosownych przypadkach kopie dokumentów związanych z jakąkolwiek inną międzynarodową procedurą dochodzenia lub rozstrzygnięcia;

d) jeśli skarżącym jest osoba prawna, o której mowa w Regule 47 § 1 litera a, dokument lub dokumenty świadczące o tym, iż osoba fizyczna, która wniosła skargę, posiada legitymację procesową lub umocowanie do reprezentowania skarżącego.

3.2. Dokumenty przedłożone na poparcie skargi są wymienione w porządku chronologicznym, kolejno ponumerowane oraz wyraźnie opisane.

4. Skarżący, którzy nie życzą sobie ujawnienia swojej tożsamości, powinni to zaznaczyć i wskazać przyczyny uzasadniające odstąpienie od zasady publicznego dostępu do informacji w postępowaniu przed Trybunałem. Trybunał może zezwolić na zachowanie anonimowości lub zastosować ją z urzędu.

5.1. Niespełnienie wymogów przewidzianych w §§ 1–3 niniejszej Reguły spowoduje, że skarga nie zostanie rozpatrzona przez Trybunał, chyba że:

a) skarżący przedstawił zadowalające wyjaśnienie powodów, dla których nie mógł sprostać powyższym wymogom;

b) skarga dotyczy wniosku o środek tymczasowy;

c) Trybunał zarządzi inaczej z urzędu lub na wniosek skarżącego.

5.2. Trybunał może w każdym przypadku zwrócić się do skarżącego o przedstawienie w wyznaczonym terminie informacji lub dokumentów, wskazując formę lub sposób ich przedłożenia.

6. a) Za datę wniesienia skargi w rozumieniu artykułu 35 ustęp 1 Konwencji przyjmuje się datę wysłania do Trybunału formularza skargi spełniającego wymogi określone w niniejszej Regule. Za datę wysłania przyjmuje się datę stempla pocztowego.

b) Trybunał może jednak z ważnych przyczyn zdecydować, że za datę wniesienia skargi należy przyjąć inną datę.

7. Skarżący zawiadamiają Trybunał o każdej zmianie adresu i wszystkich okoliczności istotnych dla skargi.

Rozdział III – Sędziowie Sprawozdawcy

Reguła 48[1] – Skargi międzypaństwowe

1. W przypadku złożenia skargi na podstawie artykułu 33 Konwencji Izba ustanowiona w celu jej rozpatrzenia wyznacza jednego lub więcej jej sędziów jako Sędziego Sprawozdawcę (Sędziów Sprawozdawców), który(-rzy) przedstawia(ją) raport w sprawie dopuszczalności skargi po otrzymaniu pisemnych uwag zainteresowanych Układających się Stron.

2. Sędzia Sprawozdawca (Sędziowie Sprawozdawcy) przedstawia(ją) takie raporty, projekty i inne dokumenty, które mogą pomóc Izbie i jej Przewodniczącemu przy wykonywaniu ich funkcji.

Reguła 49[2] – Skargi indywidualne

1. Jeżeli materiał przedstawiony przez skarżącego wystarcza do stwierdzenia, że skarga jest niedopuszczalna lub powinna zostać skreślona z listy spraw, skarga jest rozpatrywana w składzie jednego sędziego, o ile nie przemawia przeciwko temu szczególny powód.

2. Jeśli została wniesiona skarga na podstawie artykułu 34 Konwencji, a jej rozpatrzenie przez Izbę lub Komitet sprawujące swoje funkcje na podstawie Reguły 53 § 2 Regulaminu wydaje się zasadne, Przewodniczący Sekcji, której skarga została przydzielona, wyznacza jednego sędziego jako Sędziego Sprawozdawcę w celu rozpatrzenia skargi.

3. Rozpatrując skargi, Sędziowie Sprawozdawcy:

a) mogą wystąpić do stron o przedstawienie w określonym terminie wszelkich danych faktycznych, dokumentów lub innych materiałów, jakie uznają za istotne;

b) decydują, o ile Przewodniczący Sekcji nie zarządził rozpatrzenia sprawy przez Izbę lub Komitet, czy skarga ma być rozpatrzona w składzie jednego sędziego, przez Komitet czy przez Izbę;

c) przedstawiają raporty, projekty oraz inne dokumenty, które mogą być przydatne dla Izby, Komitetu lub Przewodniczącego przy wykonywaniu ich funkcji.

Reguła 50 – Postępowanie przed Wielką Izbą

Jeżeli sprawa została przedstawiona Wielkiej Izbie na podstawie artykułu 30 lub 43 Konwencji, Przewodniczący Wielkiej Izby wyznacza jednego lub, w przypadku skargi międzypaństwowej, jednego lub więcej jej członków jako Sędziego Sprawozdawcę (Sędziów Sprawozdawców).

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 4 lipca 2005 r., 13 listopada 2006 r. i 14 maja 2007 r.

Rozdział IV – Postępowanie w sprawie dopuszczalności

Skargi międzypaństwowe

Reguła 51[1] – Przydzielanie skarg i dalsza procedura

1. W przypadku złożenia skargi na podstawie artykułu 33 Konwencji Przewodniczący Trybunału natychmiast komunikuje ją pozwanej Układającej się Stronie i przydziela skargę jednej z Sekcji.

2. Zgodnie z Regułą 26 § 1 litera a sędziowie wybrani z ramienia skarżącej i pozwanej Układającej się Strony zasiadają z urzędu jako członkowie Izby ustanowionej do jej rozpatrzenia. Jeżeli skarga została wniesiona przez kilka Układających się Stron lub jeżeli skargi zawierające takie same żądania wniesione przez kilka Układających się Stron są rozpatrywane łącznie na podstawie Reguły 42, stosuje się Regułę 30.

3. Po przydzieleniu sprawy Sekcji Przewodniczący Sekcji ustanawia się Izbę zgodnie z Regułą 26 § 1 i zwraca się do pozwanej Układającej się Strony o przedstawienie pisemnych uwag w sprawie jej dopuszczalności. Uwagi te są przekazywane przez Kanclerza skarżącej Układającej się Stronie, która może przedstawić w odpowiedzi swoje pisemne uwagi.

4. Przed orzeczeniem w sprawie dopuszczalności skargi Izba albo jej Przewodniczący mogą zdecydować o wezwaniu Stron do przedstawienia dalszych pisemnych uwag.

5. Jeśli Izba tak zdecyduje, przeprowadza się rozprawę w sprawie dopuszczalności. Izba może podjąć taką decyzję z urzędu lub na wniosek jednej lub więcej zainteresowanych Układających się Stron.

6. Przed zarządzeniem procedury pisemnej oraz, w razie potrzeby, ustnej Przewodniczący Izby konsultuje się ze Stronami.

7. Wraz z zakomunikowaniem skargi pozwanej Układającej się Stronie, a następnie wezwaniem obu Układających się Stron do przedstawienia pisemnych uwag w sprawie skargi zgodnie z niniejszą Regułą, Izba może również podjąć decyzję o rozpatrzeniu dopuszczalności i przedmiotu skargi w tym samym czasie zgodnie z artykułem 29 ustęp 2 Konwencji. Jeśli Izba tak zdecyduje, przeprowadza się rozprawę w sprawie dopuszczalności i przedmiotu skargi. Izba może podjąć taką decyzję z urzędu lub na wniosek jednej lub więcej zainteresowanych Układających się Stron.

Skargi indywidualne

Reguła 52[2] – Przydzielanie skarg Sekcjom

1. Skargę wniesioną na podstawie artykułu 34 Konwencji Przewodniczący Trybunału przydziela Sekcji w sposób zapewniający sprawiedliwy rozdział spraw pomiędzy Sekcjami.

2. Izbę siedmiu sędziów przewidzianą w artykule 26 ustęp 1 Konwencji ustanawia Przewodniczący właściwej Sekcji zgodnie z Regułą 26 § 1.

3. Do czasu ustanowienia Izby zgodnie z § 2 niniejszej Reguły Przewodniczący Sekcji wykonuje wszelkie kompetencje przyznane Przewodniczącemu Izby niniejszym Regulaminem.

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 28 kwietnia 2025 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.

Reguła 52A[1] – Procedura przed sędzią zasiadającym jednoosobowo

1. Zgodnie z artykułem 27 Konwencji sędzia zasiadający jednoosobowo może uznać skargę wniesioną na podstawie artykułu 34 za niedopuszczalną lub skreślić ją z listy spraw Trybunału, jeżeli taka decyzja może zostać podjęta bez dalszego rozpatrywania skargi. Decyzja ta jest ostateczna. Zawiera krótkie uzasadnienie. Przekazuje się ją skarżącemu.

2. Jeżeli sędzia zasiadający jednoosobowo nie podejmie decyzji przewidzianej w § 1 niniejszej Reguły, sędzia ten przekazuje skargę Komitetowi lub Izbie do dalszego rozpatrzenia.

Reguła 53[2] – Procedura przed Komitetem

1. Zgodnie z artykułem 28 ustęp 1 litera a Konwencji Komitet może jednogłośnie i na każdym etapie postępowania uznać skargę za niedopuszczalną lub skreślić ją z listy spraw Trybunału, jeżeli decyzja taka może zostać podjęta bez dalszego rozpatrywania.

2. Jeżeli Komitet jest przekonany, że w świetle uwag stron otrzymanych na podstawie Reguły 54 § 2 litera b sprawa kwalifikuje się do rozpatrzenia zgodnie z procedurą przewidzianą w artykule 28 ustęp 1 litera b Konwencji, jednogłośnie przyjmuje wyrok zawierający jego decyzję w sprawie dopuszczalności oraz, stosownie do okoliczności, w sprawie słusznego zadośćuczynienia.

3. Jeżeli sędzia wybrany z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony nie jest członkiem Komitetu, Komitet może na każdym etapie postępowania jednogłośnie wezwać tego sędziego w miejsce jednego ze swych członków, uwzględniając wszystkie istotne czynniki, w tym sprzeciw Strony dotyczący zastosowania procedury przewidzianej w artykule 28 ustęp 1 litera b Konwencji.

4. Decyzje i wyroki wydane na podstawie artykułu 28 ustęp 1 Konwencji są ostateczne. Zawierają uzasadnienie. Decyzje mogą zawierać krótkie uzasadnienie, jeśli zostały przyjęte po przekazaniu sprawy przez sędziego zasiadającego jednoosobowo na podstawie Reguły 52A § 2.

5. Skarżącemu, jak również zainteresowanym Układającym się Stronom, o ile zostały wcześniej zaangażowane w sprawę zgodnie z niniejszym Regulaminem, Kanclerz przekazuje decyzję Komitetu.

6. Jeżeli Komitet nie przyjął żadnej decyzji ani wyroku, skargę przekazuje się Izbie ustanowionej zgodnie z Regułą 52 § 2 w celu rozpatrzenia sprawy.

7. Przepisy Reguły 42 § 1 oraz Reguł 79–81 stosuje się odpowiednio do postępowania przed Komitetem.

Reguła 54[3] – Procedura przed Izbą

1. Izba może od razu uznać skargę za niedopuszczalną lub skreślić ją z listy spraw Trybunału. Decyzja Izby może dotyczyć całej skargi lub jej części.

2. W przeciwnym razie Izba lub Przewodniczący Sekcji może podjąć decyzję o:

a) zwróceniu się do stron o przedstawienie danych faktycznych, dokumentów lub innych materiałów, jakie Izba lub jej Przewodniczący uzna za istotne;

b) zakomunikowaniu skargi albo części skargi pozwanej Układającej się Stronie oraz zwróceniu się do niej o przedstawienie pisemnych uwag, a po ich otrzymaniu – o zwróceniu się do skarżącego o przedstawienie w odpowiedzi swoich uwag;

1. Dodana przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i zmieniona 9 września 2019 r. oraz 4 listopada 2019 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 4 lipca 2005 r., 14 maja 2007 r., 16 stycznia 2012 r. oraz 4 listopada 2019 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 14 stycznia 2013 r. oraz 23 lutego 2024 r.

c) wystąpieniu do stron o przedstawienie dalszych pisemnych uwag.

3. Przy wykonywaniu kompetencji wskazanych w § 2 litera b niniejszej Reguły Przewodniczący Sekcji zasiadający w składzie jednoosobowym może od razu uznać część skargi za niedopuszczalną lub skreślić część skargi z listy spraw Trybunału. Decyzja ta jest ostateczna. Zawiera krótkie uzasadnienie. Skarżącemu oraz zainteresowanym Układającym się Stronom przekazuje się decyzję listem zawierającym to uzasadnienie.

4. Przepisy §§ 2 i 3 niniejszej Reguły stosuje się również do Wiceprzewodniczących Sekcji, którzy zgodnie z Regułą 39 § 5 zostali wyznaczeni jako sędziowie dyżurni decydujący w sprawie wniosków o środki tymczasowe. Decyzja o uznaniu skargi za niedopuszczalną zawiera krótkie uzasadnienie. Skarżącemu przekazuje się decyzję listem zawierającym to uzasadnienie.

5. Przed podjęciem decyzji w sprawie dopuszczalności Izba na wniosek strony albo z urzędu może zdecydować o przeprowadzeniu rozprawy, jeżeli uzna, że wymaga tego wypełnianie jej funkcji określonych w Konwencji. W takim przypadku strony są również proszone o ustosunkowanie się do kwestii pojawiających się w ramach przedmiotu skargi, chyba że Izba wyjątkowo zdecyduje inaczej.

Reguła 54A[1] – Łączne rozpatrywanie dopuszczalności i przedmiotu skargi

1. Komunikując skargę pozwanej Układającej się Stronie na podstawie Reguły 54 § 2 litera b, Izba może również zdecydować o jednoczesnym rozpatrzeniu dopuszczalności i przedmiotu skargi zgodnie z artykułem 29 ustęp 1 Konwencji. Strony wzywa się do zawarcia w ich uwagach ewentualnych stanowisk w sprawie słusznego zadośćuczynienia oraz propozycji polubownego załatwienia sprawy. Warunki określone w Regułach 60 i 62 stosuje się odpowiednio. Jednakże, w razie potrzeby, Trybunał może na każdym etapie postępowania zdecydować o wydaniu odrębnej decyzji w sprawie dopuszczalności.

2. Jeżeli nie zdołano zakończyć sprawy polubownie lub rozstrzygnąć sporu w inny sposób, a w świetle argumentacji stron Izba jest przekonana, że sprawa jest dopuszczalna i może zostać rozstrzygnięta co do przedmiotu skargi, Izba niezwłocznie przyjmuje wyrok zawierający decyzję Izby w sprawie dopuszczalności, z wyjątkiem przypadków, kiedy Izba decyduje wydać taką decyzję odrębnie.

Skargi międzypaństwowe i indywidualne

Reguła 55 – Zastrzeżenia w sprawie niedopuszczalności

W zależności od ich charakteru oraz okoliczności wszelkie zastrzeżenia w sprawie niedopuszczalności muszą zostać podniesione przez pozwaną Układającą się Stronę w jej pisemnych lub ustnych uwagach w sprawie dopuszczalności skargi przedłożonych, w zależności od przypadku, zgodnie z Regułą 51 lub 54.

Reguła 56[2] – Decyzja Izby

1. Decyzja Izby zawiera informację o tym, czy została podjęta jednogłośnie, czy większością głosów, oraz uzasadnienie.

2. Kanclerz przekazuje decyzję Izby skarżącemu. Decyzję należy również przekazać zainteresowanej Układającej się Stronie lub Stronom oraz każdej osobie trzeciej, w tym Komisarzowi Praw Człowieka Rady Europy, jeżeli wcześniej były one informowane o skardze na podstawie niniejszego Regulaminu.

1. Dodana przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. i zmieniona 13 grudnia 2004 r. oraz 13 listopada 2006 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r., 13 listopada 2006 r. oraz 4 listopada 2019 r.

Jeśli zdołano doprowadzić do polubownego załatwienia sprawy decyzję o skreśleniu skargi z listy spraw należy przekazać Komitetowi Ministrów zgodnie z Regułą 43 § 3.

Reguła 57[1] – Język decyzji

O ile Trybunał nie zdecyduje, że decyzja ma zostać sporządzona w obu językach urzędowych, wszystkie decyzje sporządza się w języku angielskim albo w języku francuskim. Decyzje Wielkiej Izby wydaje się jednak w obu językach urzędowych, przy czym obie wersje językowe są na równi autentyczne.

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 4 listopada 2019 r.

Rozdział V – Postępowanie po dopuszczeniu skargi

Reguła 58[1] – Skargi międzypaństwowe

1. Po podjęciu przez Izbę decyzji o dopuszczeniu skargi wniesionej na podstawie artykułu 33 Konwencji Przewodniczący Izby, po konsultacji z zainteresowanymi Układającymi się Stronami, wyznacza terminy składania pisemnych uwag w sprawie przedmiotu skargi oraz przedstawienia wszelkich dalszych dowodów. Przewodniczący może jednak, w porozumieniu z zainteresowanymi Układającymi się Stronami, zarządzić o rezygnacji z procedury pisemnej.

2. Jeśli Izba tak zdecyduje, przeprowadza się rozprawę w sprawie przedmiotu skargi. Izba może podjąć taką decyzję z urzędu lub na wniosek jednej lub więcej zainteresowanych Układających się Stron. Przewodniczący Izby zarządza procedurę ustną.

Reguła 59[2] – Skargi indywidualne

1. Kiedy skarga wniesiona na podstawie artykułu 34 Konwencji została uznana za dopuszczalną, Izba lub jej Przewodniczący może wystąpić do stron o przedłożenie dalszych dowodów i pisemnych uwag.

2. O ile nie zdecydowano inaczej, stronom wyznacza się jednakowy termin na złożenie uwag.

3. Izba może zdecydować, na wniosek strony albo z urzędu, o przeprowadzeniu rozprawy w sprawie przedmiotu skargi, jeżeli uzna, że wymaga tego wywiązanie się z jej funkcji wynikających z Konwencji.

4. W stosownych przypadkach Przewodniczący Izby zarządza pisemną i ustną procedurę.

Reguła 60[3] – Roszczenia o słuszne zadośćuczynienie

1. Skarżący, który domaga się słusznego zadośćuczynienia na podstawie artykułu 41 Konwencji w razie stwierdzenia przez Trybunał naruszenia jego praw wynikających z Konwencji, powinien w tym celu wystąpić z wyraźnym roszczeniem.

2. Skarżący powinien przedstawić szczegółowo określone pozycje swoich roszczeń łącznie ze wszystkimi istotnymi dokumentami na ich potwierdzenie, w terminie wyznaczonym na złożenie uwag skarżącego w sprawie przedmiotu skargi, chyba że Przewodniczący Izby zarządzi inaczej.

3. W razie niedopełnienia przez skarżącego wymogów określonych w poprzedzających paragrafach, Izba może odrzucić roszczenia w całości lub w części.

4. Roszczenia skarżącego przekazuje się pozwanej Układającej się Stronie celem ustosunkowania się.

Reguła 61[4] – Procedura wyroku pilotażowego

1. Trybunał może wszcząć procedurę wyroku pilotażowego i przyjąć wyrok pilotażowy, jeśli fakty objęte skargą wskazują, że w zainteresowanej Układającej się Stronie istnieje problem strukturalny lub systemowy albo inna podobna dysfunkcja, która spowodowała lub może spowodować wniesienie podobnych skarg.

2. a) Przed wszczęciem procedury wyroku pilotażowego Trybunał w pierwszej kolejności zwraca się do stron o ich opinię, czy rozpatrywana skarga jest rezultatem istnienia takiego problemu lub dysfunkcji

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 28 kwietnia 2025 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.
4. Dodana przez Trybunał 21 lutego 2011 r.

w zainteresowanej Układającej się Stronie oraz czy zastosowanie procedury wyroku pilotażowego do rozpatrzenia skargi jest właściwe.

b) Procedura wyroku pilotażowego może zostać wszczęta przez Trybunał z urzędu albo na wniosek jednej lub obu stron.

c) Każdą skargę zakwalifikowaną do procedury wyroku pilotażowego proceduje się priorytetowo zgodnie z Regułą 41 Regulaminu Trybunału.

3. W wyroku pilotażowym Trybunał określa zarówno charakter problemu strukturalnego lub systemowego bądź innej stwierdzonej dysfunkcji, jak również typ środków naprawczych, które zainteresowana Układająca się Strona powinna podjąć na poziomie krajowym na podstawie sentencji wyroku.

4. Trybunał może orzec w sentencji wyroku pilotażowego, że środki naprawcze, o których mowa w § 3 powyżej, mają zostać podjęte w określonym terminie, mając na uwadze charakter wymaganych środków i szybkość, z jaką stwierdzony przez Trybunał problem może zostać naprawiony na poziomie krajowym.

5. Przyjmując wyrok pilotażowy, Trybunał może wstrzymać się z rozstrzygnięciem kwestii słusznego zadośćuczynienia całkowicie lub w części do czasu, aż pozwana Układająca się Strona podejmie indywidualne i generalne środki określone w wyroku pilotażowym.

6. a) W stosownych przypadkach Trybunał może odroczyć rozpatrzenie wszystkich podobnych skarg do czasu podjęcia środków naprawczych wymaganych na podstawie sentencji wyroku pilotażowego.

b) Zainteresowanych skarżących informuje się w odpowiedni sposób o decyzji o odroczeniu. W stosownych przypadkach zawiadamia się ich o wszelkich istotnych zmianach mających wpływ na ich sprawy.

c) Trybunał może w dowolnym czasie rozpatrzyć skargę, która została odroczona, jeżeli wymaga tego prawidłowe sprawowanie wymiaru sprawiedliwości.

7. Jeżeli strony sprawy objętej procedurą pilotażową osiągnęły porozumienie w sprawie polubownego załatwienia sprawy, porozumienie takie zawiera oświadczenie pozwanej Układającej się Strony dotyczące realizacji środków generalnych określonych w wyroku pilotażowym oraz naprawienia naruszenia, jakie zostanie zapewnione pozostałym lub potencjalnym skarżącym.

8. Z zastrzeżeniem odmiennej decyzji, w przypadku niezastosowania się przez zainteresowaną Układającą się Stronę do sentencji wyroku pilotażowego Trybunał podejmuje rozpatrywanie skarg odroczonych zgodnie z § 6 powyżej.

9. O przyjęciu wyroku pilotażowego, jak również innego wyroku, w którym Trybunał zwraca uwagę na problem strukturalny lub systemowy istniejący w Układającej się Stronie, informuje się Komitet Ministrów, Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy, Sekretarza Generalnego Rady Europy oraz Komisarza Praw Człowieka Rady Europy.

10. Informacje o wszczęciu procedur wyroku pilotażowego, przyjęciu wyroków pilotażowych i ich wykonaniu, jak również o zakończeniu takich procedur publikuje się na stronie internetowej Trybunału.

Reguła 62[1] – Polubowne załatwienie sprawy

1. Po uznaniu skargi za dopuszczalną Kanclerz, działając według poleceń Izby lub jej Przewodniczącego, nawiązuje kontakt ze stronami celem polubownego załatwienia sprawy zgodnie z artykułem 39 ustęp

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 13 listopada 2006 r.

1 Konwencji. Izba podejmuje wszelkie działania, które wydają się właściwe w celu ułatwienia takiego załatwienia sprawy.

2. Zgodnie z artykułem 39 ustęp 2 Konwencji negocjacje ugodowe prowadzone są poufnie i pozostają bez wpływu na argumentację stron w postępowaniu spornym. W postępowaniu spornym nie można przywoływać jakiejkolwiek pisemnej korespondencji lub ustnego oświadczenia ani żadnej propozycji lub ustępstwa poczynionych w ramach starań o doprowadzenie do polubownego załatwienia sprawy ani opierać się na takich oświadczeniach, propozycjach lub ustępstwach.

3. W razie zawiadomienia Izby przez Kanclerza o wyrażeniu przez strony zgody na polubowne załatwienie sprawy Izba skreśla sprawę z listy spraw Trybunału zgodnie z Regułą 43 § 3, po zweryfikowaniu, że ugoda została osiągnięta z poszanowaniem praw człowieka w rozumieniu Konwencji i jej Protokołów.

4. Przepisy §§ 2 i 3 stosuje się odpowiednio do procedury przewidzianej w Regule 54A.

Reguła 62A[1] – Deklaracja jednostronna

1. a) Jeżeli skarżący nie wyraził zgody na warunki określone w propozycji polubownego załatwienia sprawy złożonej zgodnie z Regułą 62, zainteresowana Układająca się Strona może złożyć do Trybunału wniosek o skreślenie skargi z listy spraw zgodnie z artykułem 37 ustęp 1 Konwencji.

b) Wniosek powinien zawierać oświadczenie, w którym wyraźnie przyznaje się, że w sprawie skarżącego doszło do naruszenia Konwencji, oraz zobowiązuje się do zapewnienia odpowiedniego naprawienia naruszenia oraz w stosownych przypadkach do podjęcia niezbędnych środków naprawczych.

c) Złożenie deklaracji zgodnie z § 1 litera b niniejszej Reguły musi się odbyć w ramach jawnego i kontradyktoryjnego postępowania prowadzonego odrębnie od postępowania polubownego i z należytym poszanowaniem jego poufności, zgodnie z artykułem 39 ustęp 2 Konwencji oraz Regułą 62 § 2.

2. Jeżeli jest to uzasadnione wyjątkowymi okolicznościami, wniosek wraz z deklaracją mogą być złożone do Trybunału nawet bez uprzedniej próby osiągnięcia polubownego załatwienia sprawy.

3. Jeżeli Trybunał jest przekonany, że deklaracja stanowi wystarczającą podstawę, by stwierdzić, że poszanowanie praw człowieka określonych w Konwencji i jej Protokołach nie wymaga dalszego rozpatrywania skargi, Trybunał może skreślić skargę z listy spraw w całości lub w części, nawet w sytuacji, gdy skarżący domaga się dalszego rozpatrywania skargi.

4. Niniejsza Reguła stosuje się odpowiednio do procedury przewidzianej w Regule 54A.

1. Dodana przez Trybunał 2 kwietnia 2012 r.

Rozdział VI – Rozprawy

Reguła 63[1] – Publiczny charakter rozpraw

1. Rozprawy są publiczne, o ile Izba z urzędu albo na wniosek strony lub innej zainteresowanej osoby z powodu wyjątkowych okoliczności nie zdecyduje inaczej, zgodnie z § 2 niniejszej Reguły.

2. Prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez Izbę za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

3. Wniosek o przeprowadzenie rozprawy z wyłączeniem jawności złożony na podstawie § 1 niniejszej Reguły musi zawierać uzasadnienie oraz określać, czy dotyczy całości, czy tylko części rozprawy.

Reguła 64[2] – Przeprowadzanie rozpraw

1. Przewodniczący Izby organizuje rozprawy i kieruje nimi oraz ustala porządek, w jakim mają zabrać głos osoby stawiające się przed Izbą.

2. Każdy sędzia może zadawać pytania każdej osobie stawiającej się przed Izbą.

Reguła 65[3] – Niestawiennictwo

Jeżeli strona lub inna osoba mająca się stawić nie stawia się lub odmawia stawiennictwa, Izba może dalej prowadzić rozprawę, pod warunkiem że w jej przekonaniu jest to zgodne z prawidłowym sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości.

Reguły 66 do 69 uchylone

Reguła 70[4] – Protokół rozprawy

1. Jeżeli Przewodniczący Izby tak zarządzi, Kanclerz jest odpowiedzialny za sporządzenie protokołu rozprawy. Protokół taki zawiera:

a) skład Izby;

b) wykaz osób, które stawiły się przed Izbą;

c) treść złożonych stanowisk, zadanych pytań i udzielonych odpowiedzi;

d) treść wszelkich orzeczeń wydanych podczas rozprawy.

2. Jeżeli całość lub część protokołu została sporządzona w języku innym niż urzędowy, Kanclerz zapewnia jego tłumaczenie na jeden z języków urzędowych.

3. Przedstawiciele stron otrzymują kopię protokołu w celu umożliwienia im wprowadzenia poprawek, pod kontrolą Kanclerza albo Przewodniczącego Izby, przy czym poprawki nie mogą w żadnym wypadku

1. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 7 lipca 2003 r.
4. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.

zmieniać sensu i zakresu wypowiedzi. Kanclerz wyznacza im w tym celu termin zgodnie ze wskazówkami Przewodniczącego Izby.

4. Po dokonaniu poprawek protokół podpisują Przewodniczący Izby i Kanclerz, wskutek czego staje się on tekstem autentycznym protokołu.

Rozdział VII – Postępowanie przed Wielką Izbą

Reguła 71[1] – Stosowanie przepisów proceduralnych

1. Wszystkie przepisy dotyczące postępowania przed Izbami stosuje się odpowiednio do postępowania przed Wielką Izbą.

2. Kompetencje Izby na podstawie Reguły 54 § 5 i Reguły 59 § 3 dotyczące przeprowadzania rozpraw mogą być w postępowaniu przed Wielką Izbą wykonywane także przez jej Przewodniczącego.

Reguła 72[2] – Zrzeczenie się przez Izbę właściwości na rzecz Wielkiej Izby

1. Jeżeli w związku ze sprawą toczącą się przed Izbą pojawia się poważne zagadnienie dotyczące interpretacji Konwencji lub jej Protokołów, Izba może zrzec się właściwości na rzecz Wielkiej Izby.

2. Jeżeli rozstrzygnięcie zagadnienia, które pojawia się w sprawie przed Izbą, może okazać się niezgodne z orzecznictwem Trybunału, Izba ma obowiązek zrzec się właściwości na rzecz Wielkiej Izby.

3. Kanclerz zawiadamia strony o zamiarze zrzeczenia się przez Izbę właściwości i wzywa je do złożenia uwag w tym zakresie w terminie dwóch tygodni od daty zawiadomienia.

4. Decyzja o zrzeczeniu się właściwości nie wymaga uzasadnienia. Kanclerz informuje strony o decyzji Izby.

Reguła 73 – Wniosek strony o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby

1. Zgodnie z artykułem 43 Konwencji każda ze stron w sprawie może wyjątkowo, w okresie trzech miesięcy od daty wydania wyroku Izby, wystąpić do Kancelarii z pisemnym wnioskiem o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby. We wniosku strona powinna wskazać poważne zagadnienie dotyczące interpretacji lub stosowania Konwencji lub jej Protokołów lub poważną kwestię o znaczeniu ogólnym, które lub która w jej opinii uzasadnia rozpatrzenie sprawy przez Wielką Izbę.

2. Zespół pięciu sędziów Wielkiej Izby ustanowiony zgodnie z Regułą 24 § 5 rozpatruje wniosek wyłącznie na podstawie dostępnych akt sprawy. Przyjmuje on wniosek wyłącznie wówczas, gdy uzna, że w sprawie rzeczywiście pojawia się takie zagadnie lub taka kwestia. Decyzja o odmowie uwzględnienia wniosku nie wymaga uzasadnienia.

3. Jeśli zespół pięciu sędziów przyjmie wniosek, Wielka Izba rozstrzyga sprawę w drodze wyroku.

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 6 lutego 2013 r. i 1 czerwca 2015 r.

Rozdział VIII – Wyroki

Reguła 74[1] – Treść wyroku

1. Wyrok, o którym mowa w artykułach 28, 42 i 44 Konwencji, zawiera:

a) nazwiska Przewodniczącego oraz innych sędziów wchodzących w skład danej Izby lub danego Komitetu oraz nazwisko Kanclerza lub Zastępcy Kancelarii;

b) daty przyjęcia i wydania wyroku;

c) opis stron;

d) nazwiska pełnomocników rządu, adwokatów lub doradców stron;

e) opis zastosowanej procedury;

f) fakty sprawy;

g) podsumowanie stanowisk stron;

h) uzasadnienie prawne;

i) sentencję;

j) rozstrzygnięcie w sprawie kosztów, jeśli zostało przyjęte;

k) liczbę sędziów stanowiących większość;

l) oświadczenie dotyczące tego, który tekst jest autentyczny, jeśli ma to zastosowanie.

2. Każdy sędzia, który uczestniczył w rozpatrzeniu sprawy przez Izbę lub Wielką Izbę, ma prawo załączenia do wyroku opinii odrębnej, zbieżnej albo rozbieżnej z tym wyrokiem, bądź ograniczyć się do oświadczenia, że nie podziela zdania Trybunału.

Reguła 75[2] – Orzekanie o słusznym zadośćuczynieniu

1. Jeżeli Izba lub Komitet stwierdzi, że doszło do naruszenia Konwencji lub jej Protokołów, orzeka w tym samym wyroku o zastosowaniu artykułu 41 Konwencji, jeśli złożono wyraźne roszczenie zgodnie z Regułą 60, a kwestia ta jest gotowa do rozstrzygnięcia; jeżeli kwestia nie jest gotowa do rozstrzygnięcia, Izba lub Komitet wstrzymuje się z jej rozstrzygnięciem w całości lub w części i zarządza dalszą procedurę.

2. Aby orzec w sprawie zastosowania artykułu 41 Konwencji, Izbę lub Komitet tworzy się, o ile to możliwe, w tym samym składzie, który zasiadał przy rozpatrywaniu przedmiotu sprawy. Jeżeli nie jest możliwe ustanowienie Izby lub Komitetu w pierwotnym składzie, Przewodniczący Sekcji uzupełnia lub tworzy skład Izby lub Komitetu w drodze losowania.

3. Zasądzając słuszne zadośćuczynienie na podstawie artykułu 41 Konwencji, Izba lub Komitet może zarządzić, że w sytuacji, gdy zapłata nie nastąpi w określonym terminie, od zasądzonych kwot płatne będą odsetki.

4. Jeśli Trybunał zostanie zawiadomiony o osiągnięciu porozumienia pomiędzy stroną pokrzywdzoną a odpowiedzialną Układającą się Stroną, ocenia on sprawiedliwość tego porozumienia i, gdy stwierdzi, że jest ono sprawiedliwe, skreśla sprawę z listy spraw zgodnie z Regułą 43 § 3.

1. Zmieniona przez Trybunał 13 listopada 2006 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 13 grudnia 2004 r. i 13 listopada 2006 r.

Reguła 76[1] – Język wyroku

O ile Trybunał nie zdecyduje, że wyrok ma być sporządzony w obu językach urzędowych, wszystkie wyroki sporządza się w języku angielskim albo w języku francuskim. Wyroki Wielkiej Izby wydaje się jednak w obu językach urzędowych, przy czym obie wersje językowe są na równi autentyczne.

Reguła 77[2] – Podpisanie, wydanie i notyfikacja wyroku

1. Wyroki podpisują Przewodniczący Izby lub Komitetu i Kanclerz.

2. Wyrok przyjęty przez Izbę może zostać odczytany na publicznej rozprawie przez Przewodniczącego Izby lub innego upoważnionego przez niego sędziego. O dacie rozprawy informuje się pełnomocników rządu i przedstawicieli stron w odpowiednim terminie. W innych wypadkach oraz w przypadku wyroków przyjętych przez Komitety notyfikacja przewidziana w § 3 niniejszej Reguły stanowi wydanie wyroku.

3. Wyrok przekazuje się Komitetowi Ministrów. Kanclerz przesyła odpisy wyroku stronom, Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, ewentualnej stronie trzeciej, w tym Komisarzowi Praw Człowieka Rady Europy, i każdej innej osobie bezpośrednio zainteresowanej. Należycie podpisany oryginał wyroku składa się w archiwum Trybunału.

Reguła 78 uchylona

Reguła 79 – Wniosek o wykładnię wyroku

1. Strona może wystąpić z wnioskiem o wykładnię wyroku w terminie roku od jego wydania.

2. Wniosek składa się w Kancelarii. Należy dokładnie wskazać punkt lub punkty sentencji wyroku, o wykładnię których się występuje.

3. Izba w pierwotnym składzie może z urzędu podjąć decyzję o odmowie przyjęcia wniosku ze względu na brak przesłanek uzasadniających jego rozpatrzenie. Jeżeli nie jest możliwe ustanowienie Izby w pierwotnym składzie, Przewodniczący Trybunału uzupełnia lub tworzy skład Izby w drodze losowania.

4. Jeżeli Izba nie odmówiła przyjęcia wniosku, Kanclerz przekazuje informację o tym drugiej stronie lub pozostałym stronom i występuje do nich o przedstawienie pisemnych uwag w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby. Przewodniczący Izby wyznacza również datę rozprawy w przypadku, gdy Izba zdecydowała o jej przeprowadzeniu. Izba rozstrzyga sprawę w drodze wyroku.

Reguła 80 – Wniosek o rewizję wyroku

1. Strona może wystąpić do Trybunału z wnioskiem o rewizję wyroku w przypadku ujawnienia faktu, który ze względu na jego charakter mógłby mieć decydujący wpływ na wynik sprawy, a który w chwili wydania wyroku nie był Trybunałowi znany i zasadnie nie mógł być znany stronie, w ciągu sześciu miesięcy od powzięcia przez nią wiadomości o tym fakcie.

2. We wniosku wskazuje się wyrok, o którego rewizję strona się zwraca, oraz informacje niezbędne do wykazania, że warunki określone w § 1 niniejszej Reguły zostały spełnione. Do wniosku załącza się kopie wszystkich dokumentów na jego potwierdzenie. Wniosek wraz z załączonymi do niego dokumentami składa się w Kancelarii.

1. Zmieniona przez Trybunał 17 czerwca i 8 lipca 2002 r. oraz 4 listopada 2019 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 13 listopada 2006 r., 1 grudnia 2008 r. i 1 czerwca 2015 r.

3. Izba w pierwotnym składzie może podjąć z urzędu decyzję o odmowie przyjęcia ze względu na brak przesłanek uzasadniających jego rozpatrzenie. Jeżeli nie jest możliwe ustanowienie Izby w pierwotnym składzie, Przewodniczący Trybunału uzupełnia lub tworzy skład Izby w drodze losowania.

4. Jeżeli Izba nie odmówiła przyjęcia wniosku, Kanclerz przekazuje informację o tym drugiej stronie lub pozostałym stronom i zwraca się do nich o przedstawienie pisemnych uwag w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby. Przewodniczący Izby wyznacza również datę rozprawy w przypadku, gdy Izba podjęła decyzję o jej przeprowadzeniu. Izba rozstrzyga sprawę w drodze wyroku.

Reguła 81 – Sprostowanie błędów w decyzjach i wyrokach

Niezależnie od przepisów dotyczących rewizji wyroku oraz ponownego wpisania na listę skarg Trybunał może sprostować błędy pisarskie, błędy w obliczeniach lub oczywiste omyłki z urzędu albo na wniosek strony złożony w terminie jednego miesiąca od wydania decyzji lub wyroku.

Rozdział IX – Opinie doradcze na podstawie artykułów 47, 48 i 49 Konwencji[1]

Reguła 82[2]

W postępowaniu dotyczącym opinii doradczych wszczętym na wniosek Komitetu Ministrów poza przepisami artykułów 47, 48 i 49 Konwencji Trybunał stosuje poniższe przepisy. Trybunał stosuje również pozostałe przepisy niniejszego Regulaminu w zakresie, w jakim uzna to za stosowne.

Reguła 83[3]

Wniosek o wydanie opinii doradczej składa się Kanclerzowi. Określa się w nim w sposób wyczerpujący i dokładny kwestię, która ma być przedmiotem opinii Trybunału, a także:

a) datę przyjęcia przez Komitet Ministrów decyzji, o której mowa w artykule 47 ustęp 3 Konwencji;

b) nazwiska i adresy osoby lub osób wyznaczonych przez Komitet Ministrów do udzielenia Trybunałowi wszelkich wyjaśnień, jakich może on zażądać.

Do wniosku należy dołączyć wszystkie dokumenty, które mogą przyczynić się do wyjaśnienia poruszonej kwestii.

Reguła 84[4]

1. Po otrzymaniu wniosku Kanclerz przekazuje jego kopię wraz z załączonymi dokumentami wszystkim członkom Trybunału.

2. Kanclerz informuje Układające się Strony o możliwości przedstawienia pisemnych uwag w sprawie tego wniosku.

Reguła 85[5]

1. Przewodniczący Trybunału wyznacza terminy na złożenie pisemnych uwag lub innych dokumentów.

2. Pisemne uwagi i inne dokumenty składa się Kanclerzowi. Kanclerz przekazuje ich kopie wszystkim członkom Trybunału, Komitetowi Ministrów i każdej Układającej się Stronie.

Reguła 86

Po zamknięciu procedury pisemnej Przewodniczący Trybunału podejmuje decyzję, czy Układającym się Stronom, które przedstawiły pisemne uwagi, należy umożliwić ich ustne rozwinięcie poprzez przeprowadzenie w tym celu rozprawy.

Reguła 87[6]

1. Rozpatrzenie wniosku o wydanie opinii doradczej wymaga ustanowienia Wielkiej Izby.

1. Dodany przez Trybunał 19 września 2016 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 19 września 2016 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r.
4. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r.
5. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r.
6. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r.

2. Jeżeli Wielka Izba uzna, że wniosek o wydanie opinii doradczej nie należy do jej kompetencji określonych w artykule 47 Konwencji, stwierdza to w decyzji z uzasadnieniem.

Reguła 88[1]

1. Decyzje z uzasadnieniem i opinie doradcze Wielka Izba wydaje większością głosów. Określa się w nich liczbę sędziów stanowiących większość.

1B. Decyzje z uzasadnieniem i opinie doradcze sporządza się w obu językach urzędowych Trybunału, przy czym obie wersje językowe są na równi autentyczne.

2. Każdy sędzia może, jeśli uważa to za stosowne, dołączyć do decyzji z uzasadnieniem albo opinii doradczej Trybunału opinię odrębną, zbieżną albo rozbieżną z decyzją z uzasadnieniem albo opinią doradczą, bądź ograniczyć się do oświadczenia, że nie podziela zdania Trybunału.

Reguła 89[2]

Po uprzednim zawiadomieniu Komitetu Ministrów i każdej Układającej się Strony Przewodniczący Wielkiej Izby albo inny upoważniony przez niego sędzia może odczytać decyzję z uzasadnieniem lub opinię doradczą w jednym z dwóch języków urzędowych na publicznej rozprawie. W innym przypadku notyfikacja przewidziana w Regule 90 oznacza wydanie opinii albo decyzji z uzasadnieniem.

Reguła 90[3]

Opinię doradczą lub decyzję z uzasadnieniem podpisują Przewodniczący Wielkiej Izby i Kanclerz. Należycie podpisany oryginał składa się w archiwum Trybunału. Poświadczone kopie Kanclerz wysyła Komitetowi Ministrów, Układającym się Stronom i Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

1. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r. i 4 listopada 2019 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r.
3. Zmieniona przez Trybunał 4 lipca 2005 r. i 1 czerwca 2015 r.

Rozdział X[1] – Opinie doradcze na podstawie Protokołu nr 16 do Konwencji

Reguła 91 – Zasady ogólne

W postępowaniu dotyczącym opinii doradczych wszczętym na wniosek sądów lub trybunałów wskazanych przez Układające się Strony na podstawie artykułu 10 Protokołu nr 16 do Konwencji Trybunał stosuje – poza przepisami Protokołu – poniższe przepisy. Stosuje również pozostałe przepisy niniejszego Regulaminu w zakresie, w jakim uzna to za stosowne.

Reguła 92 – Złożenie wniosku o wydanie opinii doradczej

1. Zgodnie z artykułem 1 Protokołu nr 16 do Konwencji sąd lub trybunał Układającej się Strony tego Protokołu może zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o wydanie opinii doradczej w zasadniczych kwestiach dotyczących interpretacji lub stosowania praw i wolności określonych w Konwencji i jej Protokołach. Taki wniosek składa się Szefowi Kancelarii Trybunału.

2.1 Wniosek powinien zawierać uzasadnienie oraz wskazywać:

a) przedmiot sprawy krajowej oraz jej istotny kontekst prawny i faktyczny;

b) właściwe przepisy prawa krajowego;

c) istotne zagadnienia na podstawie Konwencji, w szczególności leżące na szali prawa lub wolności;

d) w stosownych przypadkach podsumowanie argumentacji stron danego postępowania krajowego dotyczącej poruszonej kwestii; oraz

e) w miarę możliwości i w stosownych przypadkach wskazanie własnej opinii sądu lub trybunału składającego wniosek na temat poruszonej kwestii, w tym ewentualna własna analiza poruszonej kwestii.

2.2. Sąd lub trybunał składający wniosek przekazuje dodatkowe dokumenty, które są istotne dla kontekstu prawnego i faktycznego zawisłej sprawy.

2.3. Sąd lub trybunał składający wniosek zawiadamia Kanclerza w razie cofnięcia wniosku. Trybunał umarza postępowanie z chwilą otrzymania takiego zawiadomienia.

Reguła 93[2] – Rozpatrzenie wniosku przez zespół

1.1. Wniosek o wydanie opinii doradczej rozpatruje zespół pięciu sędziów Wielkiej Izby. Zespół składa się z:

a) Przewodniczącego Trybunału. Jeśli Przewodniczący Trybunału nie może zasiadać w zespole, zastępuje go Wiceprzewodniczący Trybunału mający pierwszeństwo zgodnie z zasadami precedencji;

b) sędziego wyznaczonego jako Sędzia Sprawozdawca zgodnie z Regułą 91 i odpowiednio Regułą 49;

c) dwóch Przewodniczących Sekcji wyznaczonych w drodze rotacji. Jeśli Przewodniczący Sekcji w ten sposób wyznaczeni nie mogą zasiadać w zespole, zastępują ich Wiceprzewodniczący ich Sekcji;

d) sędziego wybranego z ramienia Układającej się Strony, do której należy sąd lub trybunał składający wniosek, lub w stosownych przypadkach sędziego wyznaczonego na podstawie Reguły 29; oraz

e) co najmniej dwóch sędziów zastępców wyznaczonych w drodze rotacji spośród sędziów wybranych przez Sekcje do zasiadania w zespole na okres sześciu miesięcy.

1. Dodany przez Trybunał 19 września 2016 r.
2. Zmieniona przez Trybunał 11 października 2021 r.

1.2. Sędziowie wchodzący w skład zespołu kontynuują pracę w zespole, jeżeli uczestniczyli w rozpatrzeniu wniosku o wydanie opinii doradczej i jeżeli na dzień upłynięcia terminu powołania zespołu nie podjęto żadnej ostatecznej decyzji w tej sprawie.

2. Wnioski o wydanie opinii doradczych proceduje się priorytetowo zgodnie z Regułą 41.

3. Zespół Wielkiej Izby przyjmuje wniosek, jeżeli uzna, że spełnia on wymogi artykułu 1 Protokołu nr 16 do Konwencji.

4. Zespół podaje uzasadnienie odmowy uwzględnienia wniosku.

5. Decyzję zespołu o przyjęciu lub odmowie przyjęcia wniosku notyfikuje się sądowi lub trybunałowi składającemu wniosek oraz Układającej się Stronie, do której on należy.

Reguła 94[1] – Postępowanie po przyjęciu wniosku przez zespół

1. Gdy zespół przyjmie wniosek o wydanie opinii doradczej zgodnie z Regułą 93, zostaje ustanowiona Wielka Izba zgodnie z Regułą 24 § 2 litera g w celu rozpatrzenia wniosku i wydania opinii doradczej.

2. Przewodniczący Wielkiej Izby może wezwać sąd lub trybunał składający wniosek do przekazania dodatkowych informacji uznawanych za niezbędne do wyjaśnienia zakresu wniosku lub swojej własnej opinii na temat kwestii podniesionej we wniosku.

3. Przewodniczący Wielkiej Izby może wezwać strony postępowania krajowego do złożenia pisemnych uwag i w stosownych przypadkach do uczestnictwa w rozprawie.

4. Pisemne uwagi i inne dokumenty składa się Kanclerzowi w terminach określonych przez Przewodniczącego Wielkiej Izby. Procedurę pisemną uznaje się wówczas za zakończoną.

5. Przepisy Reguł 59 § 3 i 71 § 2 stosuje się odpowiednio do postępowań przed Wielką Izbą ustanowioną w celu wydania opinii doradczej na podstawie artykułu 2 Protokołu nr 16 do Konwencji. Najpóźniej po zakończeniu procedury pisemnej Przewodniczący Wielkiej Izby decyduje, czy należy przeprowadzić rozprawę.

6. Kopie wszelkich stanowisk złożonych zgodnie z przepisami Reguły 44 przekazuje się sądowi lub trybunałowi składającemu wniosek, który może zgłosić uwagi do tych stanowisk, przy czym nie ma to wpływu na zamknięcie procedury pisemnej.

7. Opinie doradcze Wielka Izba wydaje większością głosów. Określa się w nich liczbę sędziów stanowiących większość.

7B. Opinie doradcze sporządza się w obu językach urzędowych Trybunału, przy czym obie wersje językowe są na równi autentyczne.

8. Każdy sędzia może, jeśli uważa to za stosowne, dołączyć do opinii doradczej Trybunału opinię odrębną, zbieżną albo rozbieżną z opinią doradczą, bądź ograniczyć się do oświadczenia, że nie podziela zdania Trybunału.

9. Opinię doradczą podpisują Przewodniczący Wielkiej Izby i Kanclerz. Należycie podpisany oryginał opinii doradczej składa się w archiwum Trybunału. Kanclerz przesyła poświadczone kopie do sądu lub trybunału składającego wniosek oraz do Układającej się Strony, do której należy ten sąd lub trybunał.

10. Każda strona trzecia, która złożyła interwencję zgodnie z artykułem 3 Protokołu nr 16 do Konwencji i Regułą 44 Regulaminu Trybunału, również otrzymuje kopię opinii doradczej.

1. Zmieniona przez Trybunał 4 listopada 2019 r. i 11 października 2021 r.

Reguła 95 – Koszty postępowania w sprawie opinii doradczej i pomoc prawna

1. Jeżeli Przewodniczący Wielkiej Izby wezwał stronę postępowania krajowego do złożenia interwencji w postępowaniu w sprawie opinii doradczej na podstawie Reguł 44 § 7 i 94 § 3, Trybunał nie decyduje o zwrocie kosztów i wydatków poniesionych przez tę stronę, a kwestię tę rozstrzyga się zgodnie z prawem i praktyką Układającej się Strony, do której należy sąd lub trybunał składający wniosek.

2. Przepisy rozdziału XII stosuje się odpowiednio, gdy Przewodniczący Wielkiej Izby wezwał – na podstawie Reguł 44 § 7 i 94 § 3 – stronę postępowania krajowego do złożenia interwencji w postępowaniu w sprawie opinii doradczej, a strona ta nie dysponuje odpowiednimi środkami na pokrycie całości lub części wynikających z tego kosztów.

Rozdział XI[1] – Postępowanie na podstawie artykułu 46 ustępy 3, 4 i 5 Konwencji

Postępowanie na podstawie artykułu 46 ustęp 3 Konwencji

Reguła 96
(poprzednio Reguła 91)

Wniosek o wykładnię na podstawie artykułu 46 ustęp 3 Konwencji składa się Kanclerzowi. We wniosku wskazuje się w sposób wyczerpujący i dokładny naturę i źródło kwestii dotyczącej wykładni, która utrudnia wykonanie wskazanego w nim wyroku, a także dołącza się do niego:

a) informację na temat ewentualnego postępowania przed Komitetem Ministrów w sprawie wykonania tego wyroku;

b) kopię decyzji, o której mowa w artykule 46 ustęp 3 Konwencji;

c) nazwiska i adresy osoby lub osób wyznaczonych przez Komitet Ministrów do udzielenia Trybunałowi wszelkich wyjaśnień, jakich może on zażądać.

Reguła 97
(poprzednio Reguła 92)

1. Wniosek jest rozpatrywany przez Wielką Izbę, Izbę albo Komitet, które wydały dany wyrok.

2. Jeżeli ustanowienie Wielkiej Izby, Izby lub Komitetu w pierwotnym składzie jest niemożliwe, Przewodniczący Trybunału uzupełnia lub tworzy ich skład w drodze losowania.

Reguła 98
(poprzednio Reguła 93)

Decyzja Trybunału dotycząca kwestii wykładni, którą przekazał do rozpatrzenia Komitet Ministrów, jest ostateczna. Nie można do niej dołączyć opinii odrębnych sędziów. Kopie rozstrzygnięcia przekazuje się Komitetowi Ministrów, zainteresowanym stronom oraz każdej stronie trzeciej, w tym Komisarzowi Praw Człowieka Rady Europy.

Postępowanie na podstawie artykułu 46 ustępy 4 i 5 Konwencji

Reguła 99
(poprzednio Reguła 94)

W postępowaniu dotyczącym przekazanego Trybunałowi zapytania, czy Układająca się Strona nie wykonała swojego zobowiązania na podstawie artykułu 46 ustęp 1 Konwencji, Trybunał stosuje – poza przepisami artykułu 31 litera b i artykułu 46 ustępy 4 i 5 Konwencji – poniższe przepisy. Stosuje również pozostałe przepisy niniejszego Regulaminu w zakresie, w jakim uzna to za stosowne.

1. Dodany przez Trybunał 13 listopada 2006 r. i 14 maja 2007 r.

Reguła 100
(poprzednio Reguła 95)

Każdy wniosek na podstawie artykułu 46 ustęp 4 Konwencji musi zawierać uzasadnienie i zostać złożony Kanclerzowi. Należy do niego dołączyć:

a) wyrok, którego wniosek dotyczy;

b) informację na temat postępowania przed Komitetem Ministrów w sprawie wykonania wyroku oraz ewentualnych opinii wyrażonych na piśmie przez zainteresowane strony i komunikacji złożonych w tym postępowaniu;

c) kopię formalnego zawiadomienia doręczonego Układającej się Stronie lub Układającym się Stronom oraz decyzji, o której mowa w artykule 46 ustęp 4 Konwencji;

d) nazwiska i adresy osoby lub osób wyznaczonych przez Komitet Ministrów do udzielenia Trybunałowi wszelkich wyjaśnień, jakich może on zażądać;

e) kopie wszelkich innych dokumentów, które mogą przyczynić się do wyjaśnienia zapytania.

Reguła 101[1]
(poprzednio Reguła 96)

Do rozpatrzenie zapytania przekazanego Trybunałowi ustanowiona zostanie Wielka Izba zgodnie z Regułą 24 § 2 litera e.

Reguła 102
(poprzednio Reguła 97)

Przewodniczący Wielkiej Izby informuje Komitet Ministrów oraz zainteresowane strony, że mogą przedłożyć pisemne uwagi w sprawie zapytania przekazanego Trybunałowi.

Reguła 103
(poprzednio Reguła 98)

1. Przewodniczący Wielkiej Izby wyznacza terminy na złożenie pisemnych uwag lub innych dokumentów.

2. Wielka Izba może zdecydować o przeprowadzeniu rozprawy.

Reguła 104
(poprzednio Reguła 99)

Wielka Izba rozstrzyga sprawę w drodze wyroku. Kopie wyroku przekazuje się Komitetowi Ministrów, zainteresowanym stronom oraz każdej stronie trzeciej, w tym Komisarzowi Praw Człowieka Rady Europy.

1. Zmieniona przez Trybunał 11 października 2021 r.

Rozdział XIA[1] – Publikacja wyroków, decyzji i opinii doradczych

Reguła 104A – Publikacja w bazach orzecznictwa Trybunału

104A. Wszystkie wyroki, decyzje i opinie doradcze publikuje się pod nadzorem Kanclerza w bazie orzeczeń Trybunału HUDOC. Reguła ta nie ma jednak zastosowania do decyzji sędziego zasiadającego jednoosobowo przewidzianych w Regule 52A § 1, decyzji podejmowanych przez Przewodniczącego Sekcji lub Wiceprzewodniczącego Sekcji zasiadających jednoosobowo przewidzianych w Regule 54 §§ 3 i 4 oraz do decyzji Komitetu zawierających krótkie uzasadnienie zgodnie z Regułą 52A § 2. Trybunał okresowo udostępnia opinii publicznej ogólną informację na temat takich decyzji.

Reguła 104B – Sprawy kluczowe

Ponadto Kanclerz zwraca uwagę w odpowiedni sposób na te wyroki, decyzje i opinie doradcze, które zostały wytypowane przez Biuro jako sprawy kluczowe.

1. Dodany przez Trybunał 4 listopada 2019 r.

Rozdział XII – Pomoc prawna

Reguła 105
(poprzednio Reguła 100)

1. Przewodniczący Izby może na wniosek skarżącego, który wniósł skargę na podstawie artykułu 34 Konwencji, albo z urzędu przyznać bezpłatną pomoc prawną w związku z przedstawieniem jego sprawy od chwili otrzymania od pozwanej Układającej się Strony pisemnych uwag w sprawie dopuszczalności tej skargi, zgodnie z Regułą 54 § 2 litera b, albo po upływie terminu na ich przedstawienie.

2. Z zastrzeżeniem przepisów Reguły 110 w przypadku przyznania skarżącemu pomocy prawnej w związku z przedstawieniem jego sprawy przed Izbą, przyznana pomoc prawna pozostaje w mocy do celów reprezentowania go przed Wielką Izbą.

Reguła 106
(poprzednio Reguła 101)

Pomoc prawną przyznaje się jedynie, gdy Przewodniczący Izby uważa, że:

a) jest to konieczne do prawidłowego toku sprawy przed Izbą;

b) skarżący dysponuje niewystarczającymi środkami finansowymi na pokrycie całości lub części wynikających z niej kosztów.

Reguła 107
(poprzednio Reguła 102)

1. Aby ustalić, czy skarżący posiadają wystarczające środki na pokrycie całości lub części wymaganych kosztów, wymaga się od nich wypełnienia formularza deklaracji z wykazem ich dochodów, środków trwałych oraz wszelkich zobowiązań finansowych wobec osób będących na ich utrzymaniu, czy jakichkolwiek innych zobowiązań finansowych. Deklaracja musi być poświadczona przez właściwy organ krajowy.

2. Przewodniczący Izby może zwrócić się do zainteresowanej Układającej się Strony o przedstawienie jej pisemnych uwag.

3. Po otrzymaniu danych, o których mowa w § 1 niniejszej Reguły, Przewodniczący Izby podejmuje decyzję w przedmiocie przyznania lub odmowy przyznania pomocy prawnej. Kanclerz zawiadamia o decyzji strony.

Reguła 108
(poprzednio Reguła 103)

1. Adwokatom lub innym osobom wyznaczonym zgodnie z Regułą 36 § 4 wypłaca się honoraria. Gdy jest to zasadne, honoraria mogą być wypłacone więcej niż jednemu pełnomocnikowi.

2. Pomoc prawna może być przyznana na pokrycie nie tylko honorariów pełnomocników, ale również na pokrycie kosztów podróży i utrzymania oraz innych niezbędnych wydatków poniesionych przez skarżącego lub wyznaczonego pełnomocnika.

Reguła 109
(poprzednio Reguła 104)

Po wydaniu decyzji o przyznaniu pomocy prawnej Kanclerz ustala:

a) wysokość honorariów do zapłaty zgodnie z obowiązującymi stawkami pomocy prawnej;

b) wysokość wydatków do pokrycia.

Reguła 110
(poprzednio Reguła 105)

Przewodniczący Izby może cofnąć lub zmienić przyznaną pomoc prawną w każdym czasie, jeżeli dojdzie do przekonania, że warunki wskazane w Regule 106 przestały być spełniane.

Tytuł III – Przepisy przejściowe

Reguła 111 – Stosunki między Trybunałem a Komisją (poprzednio Reguła 106)

1. W sprawach wniesionych do Trybunału na podstawie artykułu 5 ustępy 4 i 5 Protokołu nr 11 do Konwencji Trybunał może zwrócić się do Komisji o delegowanie jednego lub więcej jej członków do udziału w rozpatrywaniu sprawy przed Trybunałem.

2. W sprawach, o których mowa w § 1 niniejszej Reguły, Trybunał bierze pod uwagę raport Komisji przyjęty na podstawie byłego artykułu 31 Konwencji.

3. Jeżeli Przewodniczący Izby nie zdecyduje inaczej, raport ten udostępniany jest publicznie przez Kanclerza niezwłocznie po wniesieniu sprawy do Trybunału.

4. W sprawach wniesionych do Trybunału na podstawie artykułu 5 ustępy 2–5 Protokołu nr 11 pozostała część akt Komisji, łącznie ze wszystkimi pismami procesowymi, pozostaje poufna, chyba że Przewodniczący Izby zdecyduje inaczej.

5. W sprawach, w których Komisja przeprowadziła dowody, ale nie mogła przyjąć raportu zgodnie z byłym artykułem 31 Konwencji, Trybunał uwzględnia protokoły, dokumentację i opinie delegacji Komisji sporządzane w następstwie takich dochodzeń.

Reguła 112 – Postępowanie przed Izbą i Wielką Izbą (poprzednio Reguła 107)

1. W sprawach przekazanych Trybunałowi na podstawie artykułu 5 ustęp 4 Protokołu nr 11 do Konwencji zespół Wielkiej Izby ustanowiony zgodnie z artykułem 24 ustęp 5 decyduje, wyłącznie na podstawie akt, czy określoną sprawę będzie rozpatrywać Izba czy też Wielka Izba.

2. Jeśli sprawa jest rozpatrywana przez Izbę, jej wyrok, zgodnie z artykułem 5 ustęp 4 Protokołu nr 11, jest ostateczny, a Reguła 73 nie ma zastosowania.

3. Sprawy przedstawione Trybunałowi na podstawie artykułu 5 ustęp 5 Protokołu nr 11 Przewodniczący Trybunału przekazuje Wielkiej Izbie.

4. W każdej sprawie przekazanej Wielkiej Izbie na podstawie artykułu 5 ustęp 5 Protokołu nr 11 Wielką Izbę uzupełnia się o sędziów wyznaczonych rotacyjnie w ramach jednej z grup wymienionych w Regule 24 § 3[1], a sprawy są przydzielane na przemian każdej z grup.

Reguła 113 – Przyznanie pomocy prawnej (poprzednio Reguła 108)

Z zastrzeżeniem Reguły 101 w sprawach wniesionych do Trybunału na podstawie artykułu 5 ustępy 2–5 Protokołu nr 11 do Konwencji pomoc prawna przyznana skarżącemu w postępowaniu przed Komisją lub byłym Trybunałem pozostaje w mocy do celów reprezentowania go przed Trybunałem.

1. Zmieniona przez Trybunał 13 grudnia 2004 r.

Reguła 114 – Wniosek o rewizję wyroku (poprzednio Reguła 109)

1. Jeżeli strona wnosi o rewizję wyroku wydanego przez były Trybunał, Przewodniczący Trybunału przydziela wniosek jednej z Sekcji zgodnie z warunkami przewidzianymi w Regule 51 lub 52 niniejszego Regulaminu w zależności od sytuacji.

2. Niezależnie od Reguły 80 § 3 Przewodniczący właściwej Sekcji ustanawia nową Izbę w celu rozpatrzenia wniosku.

3. W skład ustanawianej Izby wchodzą jako członkowie z urzędu:

a) Przewodniczący Sekcji;

i niezależnie od tego, czy są oni członkami właściwej Sekcji:

b) sędzia wybrany z ramienia zainteresowanej Układającej się Strony albo, jeżeli podlega on wyłączeniu, każdy inny sędzia powołany na podstawie Reguły 29;

c) jakikolwiek sędzia Trybunału, który był członkiem Izby w pierwotnym składzie, która wydała wyrok w byłym Trybunale.

4. a) Pozostali członkowie Izby są wyznaczani przez Przewodniczącego Sekcji w drodze losowania spośród jej członków.

b) Członkowie Sekcji, którzy nie zostali wyznaczeni w takim charakterze, biorą udział w sprawie jako sędziowie zastępcy.

Tytuł IV – Przepisy końcowe

Reguła 115 – Zawieszenie Reguły (poprzednio Reguła 110)

Reguła odnosząca się do wewnętrznego funkcjonowania Trybunału może zostać na wniosek zawieszona ze skutkiem natychmiastowym, pod warunkiem podjęcia takiej decyzji jednogłośnie przez Izbę, której ona dotyczy. Zawieszenie Reguły musi być w takim przypadku ograniczone do konkretnego celu, w jakim zostało ono zaproponowane.

Reguła 116 – Zmiana Reguły (poprzednio Reguła 111)

1. Każda Reguła może zostać zmieniona większością głosów wszystkich członków Trybunału na podstawie wcześniej przedstawionej propozycji, którą rozpatruje się na kolejnej sesji Zgromadzenia Plenarnego Trybunału. Propozycja takiej zmiany musi być dostarczona na piśmie Kanclerzowi nie później niż jeden miesiąc przed sesją, podczas której ma być rozpatrywana. Po otrzymaniu takiej propozycji Kanclerz informuje o niej możliwie jak najszybciej wszystkich członków Trybunału.

2. Szef Kancelarii musi poinformować Układające się Strony o każdej propozycji Trybunału dotyczącej zmiany Regulaminu bezpośrednio odnoszącej się do prowadzenia postępowania przed Trybunałem i zwrócić się do nich o przedstawienie pisemnych uwag w sprawie takiej propozycji. Szef Kancelarii ma również obowiązek zwrócić się o pisemne uwagi do organizacji mających doświadczenie w reprezentowaniu skarżących przed Trybunałem, jak również właściwych stowarzyszeń prawniczych.

Reguła 117 – Wejście w życie Regulaminu (poprzednio Reguła 112[1])

Niniejszy Regulamin wchodzi w życie 1 listopada 1998 r.

1. Zmiany przyjęte 8 grudnia 2000 r. weszły w życie niezwłocznie. Zmiany przyjęte 17 czerwca 2002 r. i 8 lipca 2002 r. weszły w życie 1 października 2002 r. Zmiany przyjęte 7 lipca 2003 r. weszły w życie 1 listopada 2003 r. Zmiany przyjęte 13 grudnia 2004 r. weszły w życie 1 marca 2005 r. Zmiany przyjęte 4 lipca 2005 r. weszły w życie 3 października 2005 r. Zmiany przyjęte 7 listopada 2005 r. weszły w życie 1 grudnia 2005 r. Zmiany przyjęte 29 maja 2006 r. weszły w życie 1 lipca 2006 r. Zmiany przyjęte 14 maja 2007 r. weszły w życie 1 lipca 2007 r. Zmiany przyjęte 11 grudnia 2007 r., 22 września i 1 grudnia 2008 r. weszły w życie 1 stycznia 2009 r. Zmiany przyjęte 29 czerwca 2009 r. weszły w życie 1 lipca 2009 r. Zmiany dotyczące Protokołu nr 14 do Konwencji przyjęte w dniach 13 listopada 2006 r. i 14 maja 2007 r. weszły w życie 1 czerwca 2010 r. Zmiany przyjęte 21 lutego 2011 r. weszły w życie 1 kwietnia 2011 r. Zmiany przyjęte 16 stycznia 2012 r. weszły w życie 1 lutego 2012 r. Zmiany przyjęte 20 lutego 2012 r. weszły w życie 1 maja 2012 r. Zmiany przyjęte 2 kwietnia 2012 r. weszły w życie 1 września 2012 r. Zmiany przyjęte 14 stycznia i 6 lutego 2013 r. weszły w życie 1 maja 2013 r. Zmiany przyjęte 6 maja 2013 r. weszły w życie 1 lipca 2013 r. i 1 stycznia 2014 r. Zmiany przyjęte 14 kwietnia i 23 czerwca 2014 r. weszły w życie 1 lipca 2014 r. Niektóre zmiany przyjęte 1 czerwca 2015 r. weszły w życie niezwłocznie, a inne przyjęte w tym samym dniu i związane z Protokołem nr 15 weszły w życie odpowiednio 1 sierpnia 2021 r. i 1 lutego 2022 r. Zmiany w Regule 47, które zostały przyjęte 1 czerwca i 5 października 2015 r., weszły w życie 1 stycznia 2016 r. Zmiany w Regule 8, które zostały przyjęte 19 września 2016 r., weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany przyjęte 14 listopada 2016 r. weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany w Regule 29, które zostały przyjęte 16 kwietnia 2018 r., weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany przyjęte 19 września 2016 r. weszły w życie 1 sierpnia 2018 r. Zmiana w Regule 29 § 1, która została przyjęta 3 czerwca 2019 r., weszła w życie w tym samym dniu. Zmiany w Regułach 27A i 52A, które zostały przyjęte 9 września 2019 r., weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany przyjęte 4 listopada 2019 r. weszły w życie 1 stycznia 2020 r. Zmiany w Regule 8, które zostały przyjęte 2 czerwca 2021 r., weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany w Regułach 24, 93, 94 i 101, które zostały przyjęte 11 października 2021 r., weszły w życie 18 października 2021 r. Zmiany w Regułach 36 i 44D, które zostały przyjęte 7 lutego 2022 r., weszły w życie w tym samym dniu. Zmiana w Regule 8 § 5 została przyjęta

30 maja 2022 r. i weszła w życie w tym samym dniu. Zmiany w Regule 44 § 4 zostały przyjęte 3 czerwca 2022 r. i weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany w Regule 44 § 2 i § 3 litera b zostały przyjęte 3 marca 2023 r. i weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany w Regule 7 i Regule 7A zostały przyjęte 23 czerwca 2023 i weszły w życie w tym samym dniu. Zmiany dotyczące Reguł 33 § 1 i 44F zostały przyjęte 25 września 2023 r. i weszły w życie 30 października 2023 r. Zmiany dotyczące Reguły 28 zostały przyjęte 15 grudnia 2023 r. i weszły w życie 22 stycznia 2024 r. Zmiany w Regule 47 § 1 litera c zostały przyjęte 18 stycznia 2024 r. i weszły w życie 22 stycznia 2024 r. Zmiany w Regułach 39, 27A § 2 litera b i 54 § 4 zostały przyjęte 23 lutego 2024 r. i weszły w życie 28 marca 2024 r. Zmiany w Regułach 46 litera g, 51 §§ 5 i 7 oraz 58 § 2 zostały przyjęte 17 marca 2025 r. i weszły w życie 28 kwietnia 2025 r. Zmiany dotyczące nowych Reguł 3bis i 9 § 4 zostały przyjęte 30 czerwca 2025 r. i weszły w życie 15 września 2025 r.

Załącznik do Regulaminu[1] (dotyczący dochodzeń)

Reguła A1 – Środki dochodzeniowe

1. Na wniosek strony lub z urzędu Izba może zastosować środki dochodzeniowe, które w jej mniemaniu przyczynią się do wyjaśnienia faktów sprawy. Izba może między innymi wezwać strony do przedstawienia dokumentów i zdecydować o przesłuchaniu w charakterze świadka lub biegłego lub w dowolnym innym charakterze osoby, której dowody lub zeznania mogą pomóc Izbie w wykonywaniu zadań.

2. Izba może również wezwać dowolną wybraną przez siebie osobę lub instytucję do wyrażenia opinii lub sporządzenia pisemnego raportu na temat dowolnej kwestii, którą Izba uzna za istotną w sprawie.

3. Po uznaniu sprawy za dopuszczalną lub w wyjątkowych przypadkach przed podjęciem decyzji w sprawie dopuszczalności Izba może wyznaczyć jednego lub kilku członków Izby lub innych sędziów Trybunału jako swojego delegata lub swoich delegatów w celu przeprowadzenia przesłuchania, dochodzenia na miejscu lub przeprowadzenia dowodów w inny sposób. Izba może również wyznaczyć dowolną wybraną przez siebie osobę lub instytucję do pomocy delegacji w sposób, który Izba uzna za stosowny.

4. Przepisy niniejszego rozdziału dotyczące środków dochodzeniowych podejmowanych przez delegację stosuje się odpowiednio do wszelkich takich postępowań prowadzonych samodzielnie przez Izbę.

5. Postępowanie dochodzeniowe prowadzone przez Izbę lub jej delegację jest prowadzone z wyłączeniem jawności, chyba że Przewodniczący Izby lub przewodniczący delegacji zdecyduje inaczej.

6. Przewodniczący Izby może, jeżeli uzna to za stosowne, wezwać jakąkolwiek stroną trzecią do uczestnictwa w przeprowadzeniu środka dochodzeniowego lub zezwolić jej na takie uczestnictwo. Przewodniczący określa warunki takiego uczestnictwa i może ograniczyć uczestnictwo, jeżeli warunki te nie zostały spełnione.

Reguła A2 – Obowiązki stron w zakresie środków dochodzeniowych

1. Skarżący i każda zainteresowana Układająca się Strona wspierają Trybunał w miarę konieczności w realizacji środków dochodzeniowych.

2. Układająca się Strona, na której terytorium toczy się postępowanie na miejscu przed delegacją, zapewnia jej ułatwienia i współpracę niezbędne do prawidłowego przebiegu postępowania. Obejmują one w niezbędnym zakresie swobodę przemieszczania się na terytorium oraz wszystkie odpowiednie środki bezpieczeństwa dla delegacji, skarżącego oraz wszystkich świadków, biegłych i innych osób przesłuchiwanych przez delegację. Zainteresowane Układające się Państwo odpowiada za podjęcie działań w celu zapewnienia, aby żadna osoba ani organizacja nie poniosła negatywnych konsekwencji ze względu na dostarczenie dowodów lub udzielenie pomocy delegacji.

Reguła A3 – Niestawiennictwo przed delegacją

Jeżeli strona lub inna osoba mająca się stawić nie stawia się lub odmawia stawiennictwa, delegacja może dalej prowadzić postępowanie, pod warunkiem że w jej przekonaniu jest to zgodne z prawidłowym sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości.

1. Dodany przez Trybunał 7 lipca 2003 r.

Reguła A4 – Przebieg postępowania przed delegacją

1. Delegaci wykonują wszelkie właściwe kompetencje przyznane Izbie na mocy Konwencji lub niniejszego Regulaminu i sprawują kontrolę nad prowadzonym przez siebie postępowaniem.

2. Przewodniczący delegacji może zdecydować o przeprowadzeniu przygotowawczego spotkania ze stronami lub ich przedstawicielami przed jakimkolwiek postępowaniem przed delegacją.

Reguła A5 – Powoływanie świadków, biegłych i innych osób w toku postępowania przed delegacją

1. Świadków, biegłych i inne osoby, które mają zostać przesłuchane przez delegację, wzywa Kanclerz.

2. Wezwanie zawiera informacje na temat:

a) sprawy, w związku z którą zostało sporządzone;

b) przedmiotu przesłuchania, opinii biegłego lub innego środka dochodzeniowego zarządzonego przez Izbę lub Przewodniczącego Izby;

c) przepisów dotyczących wypłaty kwot należnych osobie wezwanej.

3. Strony przekazują w miarę możliwości informacje wystarczające do ustalenia tożsamości i adresu świadków, biegłych lub innych osób, które mają zostać wezwane.

4. Zgodnie z Regułą 37 § 2 Układająca się Strona, na terytorium której zamieszkuje świadek, odpowiada za doręczenie wszelkich wezwań przesłanych jej przez Izbę do doręczenia. Jeżeli takie doręczenie nie będzie możliwe, Układająca się Strona wskazuje przyczyny na piśmie. Układająca się Strona podejmuje wszelkie dalsze uzasadnione działania w celu zapewnienia obecności wezwanych osób, które podlegają jej zwierzchnictwu lub kontroli.

5. Przewodniczący delegacji może wnieść o uczestnictwo świadków, biegłych i innych osób w toku postępowania na miejscu przed delegacją. Układająca się Strona, na terytorium której toczy się takie postępowanie, podejmuje na odpowiedni wniosek wszelkie uzasadnione działania w celu ułatwienia takiego uczestnictwa.

6. W przypadku wezwania świadka, biegłego lub innej osoby na wniosek lub w imieniu Układającej się Strony koszty jego lub jej stawiennictwa ponosi Układająca się Strona, chyba że Izba zdecyduje inaczej. Koszty stawiennictwa jakiejkolwiek takiej osoby pozbawionej wolności w państwie Układającej się Strony, na terytorium której toczy się postępowanie na miejscu przed delegacją, ponosi Układająca się Strona, chyba że Izba zdecyduje inaczej. We wszystkich pozostałych przypadkach Izba decyduje, czy takie koszty zostaną poniesione przez Radę Europy czy zostaną zasądzone od strony skarżącej lub strony trzeciej, na której wniosek lub w której imieniu osoba ta została wezwana. W każdym wypadku takie koszty ustala Przewodniczący Izby.

Reguła A6 – Przysięga albo uroczyste oświadczenie świadków i biegłych przesłuchiwanych przez delegację

1. Po ustaleniu tożsamości świadka i przed złożeniem zeznań każdy świadek składa następującą przysięgę albo następujące uroczyste oświadczenie:

> „Przysięgam," (albo: „Uroczyście oświadczam w imię honoru i sumienia,") „że mówię prawdę, całą prawdę i tylko prawdę".

Czynność tę odnotowuje się w protokole.

2. Po ustaleniu tożsamości biegłego i przed wykonaniem przez niego zadania dla delegacji każdy biegły składa następującą przysięgę albo następujące uroczyste oświadczenie:

„Przysięgam," (albo: „Uroczyście oświadczam,") „że moje obowiązki biegłego będę wypełniać honorowo i sumiennie".

Czynność tę odnotowuje się w protokole.

Reguła A7 – Przesłuchiwanie świadków, biegłych i innych osób przez delegację

1. Każdy delegat może zadawać pytania pełnomocnikom rządu, adwokatom lub doradcom stron, skarżącemu, świadkom i biegłym oraz każdym innym osobom stawiającym się przed delegacją.

2. Świadkowie, biegli i inne osoby stawiające się przed delegacją mogą, z zastrzeżeniem kontroli przewodniczącego delegacji, być przesłuchiwane przez pełnomocników rządu i adwokatów lub doradców stron. W razie zastrzeżeń do zadanego pytania decyzję podejmuje przewodniczący delegacji.

3. Z wyjątkiem nadzwyczajnych okoliczności i udzielenia zgody przez przewodniczącego delegacji świadkowie, biegli i inne osoby, które mają zostać przesłuchane przez delegację, nie zostaną wpuszczone na salę rozpraw przed momentem złożenia przez nie zeznań.

4. Przewodniczący delegacji może dokonać specjalnych ustaleń, tak aby świadkowie, biegli lub inne osoby zostały przesłuchane pod nieobecność stron, jeżeli jest to konieczne do prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

5. W razie jakiegokolwiek sporu wynikającego z zastrzeżenia względem świadka lub biegłego decyzję podejmuje przewodniczący delegacji. Delegacja może przesłuchać w celach informacyjnych osobę, która nie kwalifikuje się do przesłuchania w charakterze świadka lub biegłego.

Reguła A8 – Protokół postępowania przed delegacją

1. Kanclerz przygotowuje protokół z wszelkich postępowań dotyczących środka dochodzeniowego prowadzonych przez delegację. Protokół zawiera:

a) skład delegacji;

b) wykaz osób, które stawiły się przed delegacją, tj. pełnomocników rządu, adwokatów i doradców stron;

c) nazwisko, imiona, opis i adres każdego świadka, biegłego i innej przesłuchiwanej osoby;

d) treść złożonych oświadczeń, zadanych pytań i udzielonych odpowiedzi;

e) treść każdego orzeczenia wydanego w toku postępowania przed delegacją lub przez przewodniczącego delegacji.

2. Jeżeli całość lub część protokołu została sporządzona w języku innym niż urzędowy, Kanclerz zapewni jego tłumaczenie na jeden z języków urzędowych.

3. Przedstawiciele stron otrzymują kopię protokołu w celu umożliwienia im wprowadzenia poprawek, pod kontrolą Kanclerza albo przewodniczącego delegacji, przy czym poprawki nie mogą w żadnym wypadku zmieniać sensu i zakresu wypowiedzi. Kanclerz wyznacza im w tym celu termin zgodnie ze wskazówkami przewodniczącego delegacji.

4. Po dokonaniu poprawek protokół podpisują przewodniczący delegacji i Kanclerz, wskutek czego staje się on tekstem autentycznym protokołu.

Wytyczne dotyczące praktyki

Wnioski o środki tymczasowe[1]

(Reguła 39 Regulaminu Trybunału)

I. Wprowadzenie

1. Zgodnie z systemem Konwencji można w wyjątkowych okolicznościach, na wniosek strony lub innej zainteresowanej osoby albo z urzędu, wskazać środki tymczasowe zgodnie z Regułą 39 Regulaminu Trybunału, jeśli zachodzi bezpośrednie ryzyko nieodwracalnej szkody. Środki te są kluczowe dla unikania nieodwracalnych sytuacji, które uniemożliwiłyby sądom krajowym lub Trybunałowi prawidłowe rozpatrzenie skarg na podstawie Konwencji, oraz, w stosownych przypadkach, dla zapewnienia skarżącemu rzeczywistego i skutecznego korzystania z dochodzonych praw konwencyjnych.

2. Nieprzestrzeganie środków tymczasowych przez pozwaną Układającą się Stronę podważa skuteczność prawa do skargi indywidualnej gwarantowanego przez artykuł 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz formalne zobowiązanie się Państwa do ochrony praw i wolności określonych w Konwencji wyrażone w artykule 1. Zarządzając środki tymczasowe, Trybunał realizuje swoją właściwość w zakresie zapewnienia przestrzegania zobowiązań wynikających dla Wysokich Układających się Stron z Konwencji i jej Protokołów, zgodnie z artykułem 19, która to właściwość obejmuje wszystkie sprawy dotyczące ich interpretacji i stosowania, stosownie do artykułu 32 Konwencji (zob. m.in. *Mamatkulov i Askarov p. Turcji* [WI], nr 46827/99 i 46951/99, §§ 128–129, ETPC 2005-I; *Paladi p. Mołdawii* [WI], nr 39806/05, §§ 84–106, 10 marca 2009 r.; *M.K. i Inni p. Polsce*, nr 40503/17 i 2 inne, §§ 229–238, 23 lipca 2020 r.; oraz *K.I. p. Francji*, nr 5560/19, § 115, 15 kwietnia 2021 r.). Środki tymczasowe są więc wiążące.

3. Brzmienie Reguły 39 zmieniono 23 lutego 2024 r. w celu dodania wyjaśnień co do okoliczności, w jakich można wskazać środki tymczasowe, oraz progu, jaki należy osiągnąć w odniesieniu do wnioskowania o nie i ich stosowania. Zmiana miała też na celu dostosowanie brzmienia tej Reguły do ugruntowanego orzecznictwa i ugruntowanej praktyki Trybunału w zakresie środków tymczasowych.

4. Celem niniejszych zmienionych Wytycznych dotyczących praktyki jest zapewnienie szczegółowych wskazówek dotyczących merytorycznych i proceduralnych aspektów procedury Trybunału w sprawie środków tymczasowych na podstawie Reguły 39 Regulaminu Trybunału z myślą o zwiększeniu klarowności i transparentności procedury w sprawie środków tymczasowych, szczególnych okoliczności, w jakich takie środki mogą zostać przyznane, oraz sytuacji, w której ich zastosowanie może zostać rozpatrzone ponownie. Wytyczne są przeznaczone dla (potencjalnych) skarżących, ich pełnomocników, Układających się Stron oraz generalnie do wszystkich zainteresowanych.

II. Zakres i funkcjonowanie procedury w sprawie środków tymczasowych

A. Zakres Reguły 39 Regulaminu Trybunału

5. Kiedy Trybunał wskazuje środek tymczasowy, co ma miejsce w wyjątkowych okolicznościach, dąży do zapewnienia ochrony przed bezpośrednim ryzykiem nieodwracalnej szkody. W związku z tym Trybunał zarządza wobec stron postępowania, aby wystąpiły o zastosowanie takiego środka wyłącznie wtedy, gdy po zapoznaniu się ze wszystkimi dostępnymi informacjami uzna on, że środek ten jest konieczny w interesie stron lub do prawidłowego przebiegu postępowania. Środki tymczasowe

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 5 marca 2003 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału i zmienione 16 października 2009 r., 7 lipca 2011 r., 3 maja 2022 r. i 28 marca 2024 r.

wskazane przez Trybunał mogą wymagać, aby strony zaniechały podejmowania określonych działań, lub zarządzić podjęcie przez nie konkretnych działań.

6. Reguła 39 w nowym brzmieniu odnosi się do faktu, że środki tymczasowe mają zastosowanie w przypadkach „bezpośredniego ryzyka nieodwracalnej szkody dla prawa konwencyjnego". Pojęcie „nieodwracalnej szkody dla prawa konwencyjnego" zdefiniowano jako szkodę, która ze względu na swój charakter nie podlegałaby naprawieniu, przywróceniu stanu poprzedniego ani odpowiedniemu odszkodowaniu. W związku z tym termin „przywrócenie stanu poprzedniego" należy rozumieć jako odnoszący się do powrotu do sytuacji sprzed wyrządzenia jakiejkolwiek szkody. Środki tymczasowe są więc wskazywane przez Trybunał, jeśli zachodzi ryzyko, że ich brak doprowadziłby do sytuacji, w której *restitutio in integrum* ani inne formy naprawnienia nie byłyby możliwe, gdyby Trybunał na koniec toczącego się przed nim postępowania uznał je za uzasadnione Zatem do zastosowania Reguły 39 wymagane jest przekroczenie wysokiego progu poważnego charakteru okoliczności sprawy. Środki tymczasowe wskazuje się tylko wtedy, gdy istnieją dowody *prima facie* na bezpośrednie ryzyko nieodwracalnej szkody, a nie wtedy, gdy skarżący jedynie doznaliby trudności wobec braku środków tymczasowych. W kwestii wyczerpania krajowych środków odwoławczych zob. część III.C poniżej.

7. Trybunał co do zasady wskazuje więc środki tymczasowe wyłącznie w wyjątkowych przypadkach i na podstawie rygorystycznego rozpatrzenia wszystkich istotnych okoliczności. W większości takich przypadków dostępne dowody wskazują w wyraźnie uprawdopodobniony sposób na poważne zagrożenie życia i zdrowia, co stanowi realne ryzyko poważnej szkody z naruszeniem podstawowych postanowień Konwencji.

B. Organy decyzyjne w procedurze na podstawie Reguły 39

8. Kompetencje Trybunału do decydowania w sprawie wniosków o środki tymczasowe są wykonywane przez sędziów dyżurnych lub, w stosownych przypadkach, przez Przewodniczącego Sekcji, Izbę, Przewodniczącego Wielkiej Izby, Wielką Izbę lub Przewodniczącego Trybunału (Reguła 39 § 2).

9. Sędziowie dyżurni to sędziowie wybrani na Wiceprzewodniczących pięciu Sekcji zgodnie z Regułą 8 §§ 1 i 2. Są oni wyznaczani przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 39 § 5 do decydowania w sprawie wniosków o środki tymczasowe. Od 2022 r. każdy z pięciorga Wiceprzewodniczących Sekcji pełni funkcję sędziego dyżurnego. Jest przyjętą praktyką, że sędziowie dyżurni nie rozpatrują wniosków o środki tymczasowe przeciwko Układającej się Stronie, w odniesieniu do której dany sędzia został wybrany lub której jest obywatelem.

10. W znowelizowanym brzmieniu Reguły 39 Trybunał postanowił wprowadzić szczególną podstawę prawną umożliwiającą w razie potrzeby wskazanie środków tymczasowych przez Przewodniczącego Trybunału.

11. Wnioski o środki tymczasowe zawarte w nowych skargach indywidualnych są rozpatrywane głównie przez sędziów dyżurnych z pomocą wyspecjalizowanej komórki w Kancelarii Trybunału. Sędziowie dyżurni zachowują możliwość przekazania wniosku o środki tymczasowe do jednego z pozostałych organów decyzyjnych wymienionych w Regule 39 § 2, w tym organów kolegialnych. Przekazanie może mieć miejsce w różnych sytuacjach i jest uzależnione od charakteru danego wniosku, sprawy, w której wniosek został złożony, oraz powiązanego stopnia pilności. Stopień pilności może oznaczać, że nie jest możliwe przekazanie wniosku do organu kolegialnego, tak że sędzia dyżurny może zdecydować o tymczasowym zastosowaniu Reguły 39 w celu m.in. ułatwienia późniejszego rozpatrzenia wniosku o środek tymczasowy przez taki organ. Decyzja o rozpatrzeniu wniosku przez organ kolegialny należy do samego Trybunału.

12. Wnioski o środki tymczasowe wniesione w skargach międzypaństwowych, skargach indywidualnych zawisłych przed Wielką Izbą oraz zakomunikowanych skargach indywidualnych przydzielonych już Sekcji co do zasady rozpatruje Przewodniczący Trybunału, Przewodniczący Wielkiej Izby lub rozpatrują je Przewodniczący Sekcji. Możliwość przekazania wniosku do organu kolegialnego

ma też zastosowanie w sytuacji, gdy upoważnienie do podjęcia decyzji należy w pierwszej instancji do Przewodniczącego Trybunału, Przewodniczącego Wielkiej Izby lub Przewodniczących Sekcji.

C. Proces podejmowania decyzji w sprawie wniosków o środki tymczasowe

13. Po przeglądzie procedury podejmowania decyzji w trybie Reguły 39 przeprowadzonym przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału w 2023 r. wszystkie orzeczenia Trybunału w sprawie środków tymczasowych, bez względu na charakter przyjętego rozstrzygnięcia (np. przyznanie środków tymczasowych, odrzucenie wniosków, odroczenie rozpatrzenia wniosków, uchylenie obowiązujących środków tymczasowych), są notyfikowane stronom w drodze decyzji podpisanej przez sędziego dyżurnego, Przewodniczącego Sekcji lub Wielkiej Izby albo Przewodniczącego Trybunału, stosownie do okoliczności. Nazwiska sędziów, którzy przyjmują decyzje w procedurze dotyczącej środków tymczasowych, są podawane w decyzjach w usystematyzowany sposób.

14. Do decyzji dołącza się pismo z Kancelarii z informacją na temat procedury oraz wskazówkami lub wezwaniami dla stron.

15. Skarżący są informowani o decyzjach Trybunału w sprawie wniosków o środki tymczasowe za pośrednictwem strony internetowej „ECHR Rule 39 Site”, faksem lub pocztą.

16. Trybunał może wskazać środki tymczasowe obowiązujące do odwołania, przez czas trwania postępowania przed Trybunałem albo przez określony czas, w zależności od okoliczności danej sprawy.

17. Środki tymczasowe obowiązujące przez określony czas przyznaje się z różnych przyczyn, takich jak oczekiwanie na otrzymanie istotnych informacji od stron na wniosek Trybunału, umożliwienie sądom krajowym rozpatrzenia w pełni w ramach toczących się postępowań sprawy będącej przedmiotem wniosku o środek tymczasowy, uznanie, że wniosek powinien zostać rozpatrzony przez organ kolegialny, w związku z czym potrzeba więcej czasu na zaplanowanie posiedzenia, lub uznanie przez sędziego dyżurnego, że na wydanie decyzji potrzeba więcej czasu.

18. Jeśli Trybunał zwrócił się o dodatkowe informacje, wzywa się obie strony w trybie Reguły 54 § 2 litera a Regulaminu Trybunału do przekazania niezbędnych informacji we wskazanym terminie. Długość tego terminu zależy od okoliczności sprawy i pilności wniosku. W takich przypadkach po otrzymaniu informacji od stron Trybunał może zdecydować o przedłużeniu, nieprzedłużeniu albo uchyleniu każdego obowiązującego środka tymczasowego.

19. Trybunał może też zdecydować o odroczeniu rozpatrzenia wniosków o środki tymczasowe i wezwaniu stron do przekazania informacji, jeśli pozwala na to stopień pilności, w sprawach, w których informacje, jakie skarżący zdołali przekazać Trybunałowi, są niewystarczające do tego, by Trybunał mógł rozpatrzyć wniosek, oraz gdy uznaje się to za wykonalne, by zwrócić się o informacje do pozwanej Układającej się Strony przed wydaniem jakiejkolwiek decyzji.

20. W przypadku odroczenia rozpatrzenia wniosku pozwaną Układającą się Stronę lub obie strony wzywa się w trybie Reguły 54 § 2 litera a do przekazania niezbędnych informacji we wskazanym terminie. Długość tego terminu zależy od okoliczności sprawy i stopnia pilności wniosku. Po otrzymaniu informacji od stron Trybunał może zdecydować o ponownym odroczeniu rozpatrzenia wniosku i zwróceniu się do stron z dodatkowymi pytaniami albo o wydaniu decyzji w sprawie wniosku o środki tymczasowe.

21. Trybunał może też zdecydować o zawiadomieniu Komitetu Ministrów o środku tymczasowym w trybie Reguły 39 § 3 Regulaminu Trybunału, jeśli organ sądowy, który zastosował środek tymczasowy, uzna takie zawiadomienie za uzasadnione. W takich okolicznościach o zawiadomieniu informuje się strony.

22. Jeśli podniesiono zarzut, że pozwana Układająca się Strona nie przestrzega środka tymczasowego, a Trybunał podjął decyzję o zakomunikowaniu skargi albo części skargi pozwanej Układającej się

Stronie, o każdym postawionym pytaniu dotyczącym przestrzegania zobowiązań wynikających z artykułu 34 Konwencji można również zawiadomić Komitet Ministrów.

23. Strony mają obowiązek pełnej współpracy w toku postępowania, w szczególności podejmowania takich działań leżących w zakresie ich kompetencji, jakie Trybunał uzna za konieczne do prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości (zob. Reguła 44A). W odniesieniu do skarżących oznacza to obowiązek zapewnienia, aby wnioski o środki tymczasowe były składane w odpowiednim czasie oraz zawierały wszystkie niezbędne informacje i dokumenty (zob. punkty 32–37 poniżej). Kluczowe jest, aby skarżący nie opóźniali składania wniosków w celu zwiększenia stopnia pilności. Takie opóźnienia mogą niekorzystnie wpływać na prawa i interesy skarżących oraz na zdolność Trybunału do skutecznego rozpatrywania wniosków o środki tymczasowe.

Jeśli chodzi o Układające się Strony, w wielu przypadkach, choć nie zawsze, kontrola stopnia pilności może leżeć w ich gestii. Trybunał podkreśla, że jest zawsze otwarty na to, aby Układające się Strony sygnalizowały z wyprzedzeniem, jeśli uważają, że należy spodziewać się wniosku w trybie Reguły 39, przekazując wówczas wszystkie istotne informacje.

24. Jak wyjaśniono w punkcie 13 powyżej, orzeczenia Trybunału w sprawie środków tymczasowych są notyfikowane stronom w drodze decyzji podpisanej przez organ sądowy, który ją przyjął. Orzeczenie może zawierać dodatkowe uzasadnienie, co należy do uznania wydającego je organu sądowego.

25. Od decyzji w sprawie wniosku o środki tymczasowe nie przysługuje odwołanie.

26. Pozwana Układająca się Strona może jednak zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie decyzji o wskazaniu środków tymczasowych, jeśli uważa, że środki te nie są już niezbędne, lub jeśli posiada informacje, które nie były dostępne we właściwym czasie lub nie zostały udostępnione Trybunałowi w sposób terminowy. Nie ma terminu na wnoszenie takich wniosków. Po otrzymaniu wniosku o ponowne rozpatrzenie można zwrócić się o uwagi do drugiej strony, które muszą być otrzymane w określonym terminie. Następnie Trybunał rozpatruje stanowiska stron i wydaje decyzję w przedmiocie wniosku o ponowne rozpatrzenie w oparciu o zaktualizowane i istotne informacje dotyczące faktów i stanu prawnego.

27. W przypadku zmiany okoliczności skarżący mogą wnieść nowy wniosek o środki tymczasowe, jeśli pierwotny wniosek nie został uwzględniony.

28. Środek wskazany w trybie Reguły 39 może zostać uchylony w dowolnym czasie w drodze decyzji Trybunału. W szczególności, ponieważ zarządzenie w trybie Reguły 39 jest powiązane z postępowaniem przed Trybunałem, środek zostanie uchylony w przypadku niepodtrzymywania skargi.

29. Jeśli jest to uzasadnione, Trybunał może zdecydować o uznaniu skargi za niedopuszczalną z chwilą odrzucenia wniosku o środki tymczasowe.

30. Zgodnie z obowiązującą w Trybunale polityką określającą kategorie priorytetowości spraw te skargi, w których wskazano środki tymczasowe, należą do kategorii „Skarg pilnych” (kategoria I). Tym samym mają priorytet przed skargami z innych kategorii, a procedowanie i orzekanie w ich zakresie realizuje się niezwłocznie (zob. Polityka Trybunału określająca kategorie priorytetowości spraw).

III. Informacje praktyczne dotyczące środków tymczasowych

31. Wnioski o środki tymczasowe rozpatruje się indywidualnie w drodze procedury pisemnej. Są one rozpatrywane priorytetowo. Zgodnie z praktyką Trybunału wnioski, które wyraźnie nie podlegają pod Regułę 39, wnioski przedwczesne oraz wnioski, które są niekompletne lub bezpodstawne, zwykle nie są przedkładane sędziemu do decyzji i są odrzucane. Skarżący lub ich pełnomocnicy[1], którzy występują

1. Istotne znaczenie ma podanie pełnych danych kontaktowych.

z wnioskiem o środek tymczasowy w trybie Reguły 39 Regulaminu Trybunału, powinni działać zgodnie z poniżej wskazanymi wymogami.

A. Wymagane informacje i dokumenty

32. Wnioski należy sporządzać w miarę możliwości w jednym z języków urzędowych Układających się Stron i składać za pośrednictwem strony internetowej „ECHR Rule 39 Site", faksem lub pocztą. Trybunał nie będzie rozpatrywał wniosków przesłanych pocztą elektroniczną.

33. Wnioski powinny zawierać następujące informacje:

- Imię (imiona) skarżącego;
- Nazwisko (nazwiska) skarżącego;
- Obecny adres skarżącego lub miejsce pozbawienia wolności;
- Data urodzenia;
- Obywatelstwo (obywatelstwa);
- Jeśli jest wielu skarżących, „Imię (imiona)", „Nazwisko (nazwiska)", „Aktualny adres", „Data urodzenia" i „Obywatelstwo (obywatelstwa)" każdego skarżącego;
- Imię (imiona), nazwisko (nazwiska), adres i funkcja pełnomocnika, jeśli występuje;
- Państwo (państwa), przeciwko któremu (którym) składany jest wniosek.

34. Wraz z wnioskiem należy przedłożyć wskazane poniżej informacje i dokumenty.

A. Podstawy wniosku o środki tymczasowe:

1. Szczegółowy opis obecnej sytuacji;
2. Charakter zarzucanego bezpośredniego ryzyka nieodwracalnej szkody;
3. Kopie wszystkich powiązanych dokumentów (aktualnej dokumentacji medycznej, fotografii, dokumentów wykazujących, że skarżący znajduje się we wrażliwym położeniu, artykułów lub doniesień prasowych dotyczących sytuacji skarżącego itd.);
4. W sprawach dotyczących usunięcia z terytorium/wydalenia/ekstradycji:
    a. Szczegółowe przyczyny opuszczenia kraju pochodzenia/kraju docelowego;
    b. Przyczyny obawy przed powrotem do kraju pochodzenia/kraju docelowego;
    c. Informacje dotyczące daty i okoliczności przybycia do Układającej się Strony;
    d. Kraj docelowy;
    e. Data spodziewanego usunięcia z terytorium/wydalenia /spodziewanej ekstradycji;
    f. Kopie wszystkich powiązanych dokumentów (nakazów przeszukania, nakazów aresztowania, wyroków skazujących, artykułów lub doniesień prasowych dotyczących skarżącego, raportów dotyczących krajów itd.).

B. Informacje dotyczące postępowań krajowych w Układającej się Stronie:

1. Informacje dotyczące postępowań krajowych, w tym daty i treści orzeczeń sądowych i odwołań;
2. Wszelkie pozostałe istotne informacje dotyczące postępowań przed organami krajowymi;
3. Kopie wszystkich powiązanych dokumentów (kopie decyzji organów krajowych, orzeczeń sądowych, wniosków skierowanych do organów i sądów krajowych itd.);
4. W sprawach dotyczących usunięcia z terytorium/wydalenia/ ekstradycji:
    a. Informacje na temat postępowania w sprawie udzielenia azylu, jeśli dotyczy;
    b. Informacje na temat postępowania w sprawie usunięcia z terytorium;
    c. Kopie wszystkich powiązanych dokumentów.

C. Powołane artykuły Konwencji.

D. Należycie wypełniony formularz pełnomocnictwa, jeśli wniosek składa pełnomocnik. Formularz można przesłać niedługo po złożeniu wniosku. Wnioski o środki tymczasowe wymagają zgody skarżących.

E. Numer referencyjny, jeśli został nadany przez Trybunał w odniesieniu do obecnego wniosku.

F. Wszelkie inne informacje i dokumenty, które uznane zostaną za konieczne.

35. Jeśli powyższe informacje i dokumenty nie zostaną przedłożone, może to skutkować stwierdzeniem, że wniosek o środki tymczasowe jest bezpodstawny albo niekompletny.

36. Samo odesłanie do argumentacji zawartej w innych dokumentach lub do postępowania krajowego nie jest wystarczające. Do każdego wniosku muszą być dołączone informacje i dokumenty wymienione powyżej.

37. W przypadku gdy wniosek o środek tymczasowy jest niekompletny, Trybunał nie jest zobowiązany kontaktować się ze skarżącymi.

B. Składanie wniosków w odpowiednim czasie

38. Wnioski o środki tymczasowe powinny być przedkładane niezwłocznie po wydaniu ostatecznej decyzji krajowej/orzeczenia krajowego, aby zapewnić Trybunałowi i jego Kancelarii wystarczający czas na rozpatrzenie sprawy. Trybunał może nie być w stanie rozpatrzyć wniosków w sprawach o wydalenie lub ekstradycję otrzymanych na mniej niż jeden dzień roboczy przed planowanym terminem usunięcia z terytorium[1].

39. Gdy zbliża się wydanie ostatecznej decyzji krajowej / ostatecznego orzeczenia krajowego oraz istnieje/zachodzi ryzyko natychmiastowego ich wykonania, w szczególności w sprawach o wydalenie lub ekstradycję, skarżący i ich pełnomocnicy powinni złożyć wniosek o środki tymczasowe bez oczekiwania na tę decyzję / to orzeczenie, wyraźnie wskazując datę, w której zostanie ona podjęta/wydana / ono podjęte/wydane, oraz zastrzeżenie, że składany wniosek jest uzależniony od tego, czy ostateczna decyzja krajowa/ ostateczne orzeczenie krajowe będzie negatywna/negatywne.

C. Krajowe środki odwoławcze o skutku zawieszającym

40. Trybunał nie jest sądem odwoławczym od orzeczeń sądów krajowych, a skarżący w sprawach o wydalenie i ekstradycję, zanim wystąpią do Trybunału z wnioskiem o środki tymczasowe, powinni skorzystać z krajowych środków odwoławczych, które mogą doprowadzić do zawieszenia usunięcia z terytorium. Jeżeli skarżący ma możliwość skorzystania z krajowych środków odwoławczych o skutku zawieszającym, Trybunał nie stosuje Reguły 39 w celu zapobieżenia usunięciu z terytorium.

D. Usunięcie osoby z terytorium do Układającej się Strony

41. Jeśli osoba, której wniosek o środek tymczasowy został rozpatrzony negatywnie, zostaje usunięta z terytorium do innej Układającej się Strony, może w razie potrzeby wnieść nowy wniosek przeciwko tej Układającej się Stronie w trybie Reguły 39 Regulaminu Trybunału lub skargę na podstawie artykułu 34 Konwencji.

1. Lista dni ustawowo wolnych od pracy i innych dni wolnych, w których Kancelaria Trybunału jest nieczynna, znajduje się na stronie internetowej Trybunału: www.echr.coe.int/contact.

E. Monitorowanie biegu wniosku o środki tymczasowe

42. Po złożeniu wniosku o środki tymczasowe skarżący lub jego pełnomocnik ma obowiązek monitorować bieg tego wniosku i udzielać odpowiedzi na korespondencję otrzymywaną z Kancelarii Trybunału.

43. Skarżący powinien sumiennie prowadzić korespondencję z Kancelarią Trybunału. Kluczowe jest, aby Trybunał był niezwłocznie informowany o wszelkich zmianach statusu administracyjnego skarżącego lub innych okoliczności (na przykład gdy skarżący uzyska dokument pobytowy, wróci do kraju pochodzenia albo zmieni adres z innego powodu, nastąpi zmiana daty i godziny usunięcia z terytorium, zostanie wydane nowe orzeczenie sądowe lub wystąpi inne zdarzenie mające związek z wnioskiem skarżącego).

44. Jeżeli zastosowano środek tymczasowy, skarżący lub jego pełnomocnik ma obowiązek regularnego i niezwłocznego informowania Trybunału o stanie jakiegokolwiek toczącego się postępowania krajowego. Niewywiązanie się z tego obowiązku może doprowadzić do skreślenia sprawy z listy spraw Trybunału.

45. Jeśli wniosek został rozpatrzony negatywnie, skarżący lub jego pełnomocnik powinien poinformować Trybunał, czy podtrzymuje skargę. Pełnomocnik skarżącego musi też niezwłocznie informować Trybunał z własnej inicjatywy o każdej potencjalnej utracie kontaktu ze skarżącym.

46. Jeśli wniosek został złożony za pośrednictwem strony internetowej „ECHR Rule 39 Site”, a następnie sfinalizowany na tej stronie po notyfikowaniu decyzji skarżącemu lub jego pełnomocnikowi, dalszą korespondencję skierowaną do Trybunału należy przesyłać faksem lub pocztą. Korespondencja skierowana drogą elektroniczną bezpośrednio do sędziego, Przewodniczącego Sekcji, Przewodniczącego Trybunału lub członka personelu Kancelarii nie jest rozpatrywana.

Wszczęcie postępowania[1]

(Skargi indywidualne wniesione na podstawie artykułu 34 Konwencji)

I. Kwestie ogólne

1. Skargę na podstawie artykułu 34 Konwencji wnosi się na piśmie. Żadna skarga nie może być wniesiona telefonicznie. Z zastrzeżeniem przepisów Reguły 47 Regulaminu Trybunału, tylko kompletnie wypełniony formularz skargi przerywa bieg czteromiesięcznego terminu określonego w artykule 35 ustęp 1 Konwencji. Formularz skargi jest dostępny na stronie internetowej Trybunału[2]. Skarżących zachęca się do pobrania i wydrukowania formularza skargi zamiast kontaktowania się z Trybunałem w celu otrzymania kopii papierowej formularza skargi pocztą. W ten sposób skarżący zaoszczędzą czas i łatwiej będzie im złożyć wypełniony formularz skargi z zachowaniem czteromiesięcznego terminu. Pomoc w zakresie wypełniania poszczególnych pół jest dostępna online.

2. Skargę należy przesłać na następujący adres:

The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 Strasbourg Cedex
FRANCE

3. Skargi wysłane faksem nie przerywają biegu czteromiesięcznego terminu określonego w artykule 35 ustęp 1 Konwencji. Skarżący muszą również wysłać podpisany oryginał pocztą w tym samym, czteromiesięcznym terminie.

4. Skarżący powinien zachować należytą staranność w korespondencji z Kancelarią Trybunału. Zwłoka w odpowiedzi lub nieudzielenie odpowiedzi mogą zostać uznane za okoliczność świadczącą o tym, że skarżący nie jest już zainteresowany podtrzymywaniem skargi.

II. Forma i treść

5. Stanowiska zawarte w formularzu skargi dotyczące faktów, zarzutów oraz spełnienia wymogu wyczerpania krajowych środków odwoławczych i zachowania terminu określonego w artykule 35 ustęp 1 Konwencji muszą być przedstawione z poszanowaniem warunków określonych w Regule 47 Regulaminu Trybunału. Jakiekolwiek dodatkowe stanowiska w formie odrębnego dokumentu nie mogą przekraczać 20 stron (zob. Reguła 47 § 2 litera b) oraz powinny:

a) zostać sporządzone na stronie o formacie A4 z marginesem o szerokości co najmniej 3,5 cm;

b) być w całości czytelne, a jeśli są sporządzone pismem maszynowym, tekst główny powinien być sporządzony czcionką o rozmiarze co najmniej 12 punktów, a w przypisach 10 punktów, natomiast odstęp między wierszami powinien wynosić półtorej linii;

c) zawierać cyfrowy zapis wszystkich liczb;

d) mieć kolejno ponumerowane strony;

e) być podzielone na ponumerowane akapity;

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 1 listopada 2003 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału i zmienione 22 września 2008 r., 24 czerwca 2009 r., 6 listopada 2013 r., 5 października 2015 r., 27 listopada 2019 r., 25 stycznia 2021 r. i 1 lutego 2022 r. Te wytyczne dotyczące praktyki uzupełniają Reguły 45 i 47.
2. www.echr.coe.int.

f) być podzielone na działy odpowiadające „Faktom”, „Zarzutom lub stwierdzeniom naruszeń”, „Informacji o wyczerpaniu krajowych środków odwoławczych oraz zachowaniu terminu określonego w artykule 35 ustęp 1”.

6. Wszystkie mające zastosowanie pola w formularzu skargi muszą być wypełnione przy użyciu słów. Należy unikać stosowania symboli, znaków i skrótów. Należy udzielać słownych odpowiedzi, nawet gdy odpowiedź jest negatywna lub pytanie wydaje się nieistotne.

7. Skarżący musi podać fakty sprawy, swoje zarzuty oraz wyjaśnienie dotyczące zgodności z wymogami dopuszczalności w przewidzianym polu formularza skargi. Podane informacje powinny być dostatecznie szczegółowe, aby umożliwić Trybunałowi określenie charakteru i zakresu skargi, a kompletnie wypełniony formularz skargi powinien być do tego celu wystarczający. Nie jest dopuszczalne samo załączenie do formularza skargi przedstawienia faktów, zarzutów i wykazania zgodności, niezależnie od tego, czy w formularzu wskazano „zobacz załącznik” czy też nie. Umieszczenie tych informacji w formularzu skargi ma pomóc Trybunałowi w szybkim badaniu i przydzielaniu wpływających spraw. Dodatkowe wyjaśnienia, jeśli są konieczne, mogą zostać dołączone w formie oddzielnego dokumentu nieprzekraczającego 20 stron – jednak powinny one stanowić jedynie rozwinięcie przedstawienia faktów, zarzutów i wykazania zgodności z wymogami dopuszczalności, które należy zawrzeć bezpośrednio w formularzu skargi i których dokument ten nie może zastępować. Formularz skargi nie zostanie uznany za zgodny z Regułą 47, jeśli informacje te nie zostaną w nim zawarte.

8. Osoba prawna (włączając przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia) wnosząca skargę do Trybunału musi zrobić to poprzez przedstawiciela osoby prawnej wskazanego w odpowiedniej sekcji formularza skargi, który podaje dane kontaktowe i wyjaśnia swoje umocowanie albo związek z osobą prawną. Wraz z formularzem skargi przedstawiciel musi przekazać dowód swojego umocowania do działania w imieniu osoby prawnej, na przykład wyciąg z rejestru Izby Gospodarczej albo protokół organu zarządzającego. Przedstawiciel osoby prawnej nie jest tożsamy z prawnikiem upoważnionym do występowania przed Trybunałem jako pełnomocnik procesowy. Przedstawiciel osoby prawnej może być jednocześnie prawnikiem lub pracownikiem działu prawnego i dodatkowo występować w charakterze pełnomocnika procesowego. Nie zwalnia to jednak z obowiązku zarówno wypełnienia obu części formularza skargi dotyczącego reprezentacji, jak i dołączenia niezbędnej dokumentacji poświadczającej o powyższym umocowaniu do reprezentowania osoby prawnej.

9. Skarżący nie ma obowiązku korzystania z reprezentacji procesowej we wstępnej fazie postępowania. W przypadku gdy skarżący korzysta z prawnika, należy wypełnić część formularza skargi dotyczącą pełnomocnictwa. Zarówno skarżący, jak i pełnomocnik muszą podpisać część formularza skargi dotyczącą pełnomocnictwa. Odrębne pełnomocnictwo nie jest dopuszczalne na tym etapie z uwagi na fakt, iż Trybunał wymaga zawarcia wszystkich niezbędnych informacji w formularzu skargi. W przypadku gdy twierdzi się, że uzyskanie podpisu skarżącego w części dotyczącej pełnomocnictwa w formularzu skargi nie jest możliwe z powodu niemożliwych do pokonania praktycznych trudności, powinno to zostać wyjaśnione Trybunałowi i poparte dowodami. Wymóg niezwłocznego złożenia formularza skargi w czteromiesięcznym terminie nie będzie akceptowany jako wystarczające wyjaśnienie.

10. Formularz skargi musi być poparty odpowiednimi dokumentami:

a) odnoszącymi się do zaskarżonych decyzji/orzeczeń lub środków;

b) wykazującymi, że skarżący dopełnił wymogu wykorzystania dostępnych krajowych środków odwoławczych i zachował termin złożenia skargi określony w artykule 35 ustęp 1 Konwencji;

c) przedstawiającymi, jeśli ma to zastosowanie, informacje dotyczące innych postępowań międzynarodowych.

W przypadku gdy skarżący nie jest w stanie przedłożyć kopii któregokolwiek z powyższych dokumentów, powinien przedstawić odpowiednie wyjaśnienie – stwierdzenie jedynie, że skarżący napotkał trudności (w uzyskaniu dokumentów), nie jest wystarczające, jeśli można zasadnie oczekiwać, aby takie wyjaśnienie było poparte materiałami dowodowymi, takimi jak poświadczenie o ubóstwie, odmowa dostarczenia decyzji przez organ lub wykazanie w inny sposób braku możliwości uzyskania przez skarżącego dostępu do dokumentu. W przypadku gdy wyjaśnienie nie jest pomocne lub jest nieadekwatne, skarga nie zostanie przydzielona składowi orzekającemu.

Wszelkie dokumenty przesyłane drogą elektroniczną muszą być sporządzone w formacie zgodnym z wymogami niniejszych wytycznych dotyczących praktyki; muszą być także uporządkowane i ponumerowane zgodnie z wykazem dokumentów zawartym w formularzu skargi.

11. Skarżący, którego skarga lub skargi Trybunał już uprzednio rozstrzygnął lub którego skarga lub skargi są zawisłe przed Trybunałem, musi zawiadomić o tym odpowiednio Kancelarię, wskazując numer skargi lub numery skarg.

12. a) Jeśli skarżący nie życzy sobie ujawnienia swojej tożsamości, powinien przedstawić na piśmie przyczyny uzasadniające jego wniosek, zgodnie z Regułą 47 § 4.

b) Skarżący powinien również wskazać, czy w przypadku uwzględnienia wniosku o anonimowość przez Przewodniczącego Izby życzy sobie, by określano go za pomocą jego inicjałów czy pojedynczej litery (np. „X”, „Y”, „Z” itp.).

13. Formularz skargi musi być podpisany przez skarżącego lub wyznaczonego pełnomocnika skarżącego. W przypadku gdy skarżący jest reprezentowany, zarówno skarżący, jak i pełnomocnik muszą podpisać część formularza skargi dotyczącą pełnomocnictwa. Ani formularz skargi, ani część dotycząca pełnomocnictwa nie mogą zostać podpisane *per procurationem* (p.p.).

III. Skargi grupowe i wielu skarżących

14. Jeżeli skarżący lub jego pełnomocnik wnosi zarzuty w imieniu co najmniej dwóch skarżących, których skargi dotyczą różnych faktów, składa się odrębne formularze skargi w odniesieniu do każdego ze skarżących, podając wszystkie wymagane informacje. Dokumenty dotyczące każdego skarżącego należy załączyć do właściwego formularza skargi tego skarżącego.

15. Jeżeli skarżących jest więcej niż dziesięciu, pełnomocnik powinien załączyć do formularzy skarg i dokumentów tabelaryczne zestawienie zawierające wymagane dane osobowe każdego skarżącego; tabelę taką można pobrać ze strony internetowej Trybunału[1]. Jeśli pełnomocnik jest prawnikiem, zestawienie należy przedłożyć również w formie elektronicznej.

16. W przypadku dużych grup skarżących lub skarg Trybunał może zarządzić, by skarżący lub ich pełnomocnicy przedłożyli tekst ich stanowisk lub dokumenty drogą elektroniczną lub w inny sposób. Trybunał może wydać inne wytyczne w sprawie działań niezbędnych do zapewnienia sprawnego i szybkiego procedowania skarg.

IV. Niezastosowanie się do wezwania do złożenia informacji lub do wytycznych

17. Niezłożenie w wyznaczonym terminie dalszych informacji lub dokumentów zgodnie z żądaniem Trybunału lub niezastosowanie się do wytycznych Trybunału dotyczących formy lub sposobu złożenia skarg – w tym skarg grupowych i skarg wnoszonych przez wielu skarżących – może skutkować, w zależności od etapu postępowania, nierozpatrzeniem przez Trybunał skarg(i), uznaniem skarg(i) za niedopuszczalne(-ą) lub skreśleniem z listy spraw Trybunału.

1. www.echr.coe.int.

Pisma procesowe[1]

I. Składanie pism procesowych

Zasady ogólne

1. Pismo procesowe musi być przekazane do Kancelarii z zachowaniem terminów wyznaczonych zgodnie z Regułą 38 Regulaminu Trybunału i w sposób określony w § 2 tej Reguły.

2. Data otrzymania przez Kancelarię Trybunału pisma procesowego lub innego dokumentu jest odnotowywana na tym dokumencie za pomocą stempla.

3. Z wyjątkiem pism procesowych i dokumentów objętych systemem korespondencji elektronicznej (zob. odpowiednie wytyczne dotyczące praktyki) wszystkie inne pisma procesowe, jak również wszystkie załączone do nich dokumenty należy składać w Kancelarii Trybunału w trzech egzemplarzach przesłanych pocztą bądź najpierw w jednym egzemplarzu przesłanym faksem[2], a następnie w trzech egzemplarzach przesłanych pocztą.

4. Pisma procesowe lub inne dokumenty przesłane pocztą elektroniczną nie będą przyjmowane.

5. Dokumenty niejawne należy przekazywać drogą przesyłki poleconej.

6. Pisma procesowe złożone nie na wniosek lub żądanie Trybunału nie są dołączane do akt sprawy, o ile Przewodniczący Izby nie zdecyduje inaczej (zob. Reguła 38 § 1).

Składanie pism za pomocą faksu

7. Strona może przedłożyć Trybunałowi pisma procesowe lub inne dokumenty, wysyłając je faksem.

8. Na piśmie należy również umieścić nazwisko osoby, która podpisała pismo procesowe, aby możliwa była identyfikacja tej osoby.

Korespondencja elektroniczna

9. Trybunał może upoważnić rząd Układającej się Strony lub – gdy skarga została już zakomunikowana – skarżącego do wysyłania pism procesowych i innych dokumentów drogą elektroniczną. W takich przypadkach wytyczne dotyczące praktyki odnoszące się do pism procesowych stosuje się łącznie z wytycznymi w sprawie korespondencji elektronicznej.

II. Forma i treść

Forma

10. Pismo procesowe powinno zawierać:

a) sygnaturę skargi i nazwę sprawy;

b) tytuł wskazujący jego charakter (np. uwagi w sprawie dopuszczalności [i przedmiotu skargi]; odpowiedź na uwagi rządu/skarżącego w sprawie dopuszczalności [i przedmiotu skargi]; uwagi w sprawie przedmiotu skargi; dodatkowe uwagi w sprawie dopuszczalności [i przedmiotu skargi]; pismo itp.).

11. Dodatkowo pismo procesowe powinno:

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 1 listopada 2003 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału i zmienione 22 września 2008 r. i 29 września 2014 r.
2. Nr faksu: +33 (0)3 88 41 27 30; inne numery faksu są dostępne na stronie internetowej Trybunału (www.echr.coe.int).

a) zostać sporządzone na papierze w formacie A4 z marginesem o szerokości co najmniej 3,5 cm;

b) zostać sporządzone pismem maszynowym, w sposób w całości czytelny, czcionką o rozmiarze co najmniej 12 punktów w części głównej i 10 punktów w przypisach, z odstępami pomiędzy wierszami wynoszącymi półtorej linii;

c) zawierać cyfrowy zapis wszystkich liczb;

d) mieć kolejno ponumerowane strony;

e) być podzielone na ponumerowane akapity;

f) posiadać rozdziały lub nagłówki odpowiadające formie i nazewnictwu decyzji i wyroków Trybunału („Fakty" / „Krajowe prawo [i praktyka]" / „Zarzuty" / „Prawo"; po ostatnim rozdziale powinny następować działy zatytułowane „Zastrzeżenie wstępne odnośnie do..."; „Zarzucane naruszenie artykułu...", w zależności od przypadku);

g) zawierać odpowiedź na pytanie Trybunału lub na argumentację drugiej strony w oddzielnych nagłówkach;

h) zawierać odwołanie do każdego dokumentu lub środka dowodowego wspomnianego w piśmie i załączonego do niego;

i) w przypadku przesłania pocztą tekst musi być wydrukowany jednostronnie, a kartki i załączniki należy połączyć w taki sposób, aby było możliwe ich łatwe rozdzielenie (nie należy ich sklejać ani zszywać).

12. Jeżeli pismo procesowe wyjątkowo przekracza trzydzieści stron, należy dołączyć do niego krótkie streszczenie.

13. Jeżeli strona przedkłada wraz z pismem procesowym dokumenty lub inne dowody rzeczowe, każdy środek dowodowy należy wymienić w odrębnym załączniku.

Treść

14. Pisma procesowe stron złożone po zakomunikowaniu skargi powinny zawierać:

a) uwagi stron w sprawie faktów sprawy, jednakże

(i) jeżeli strona nie zgłasza zastrzeżeń co do przedstawienia faktów przygotowanego przez Kancelarię, wówczas powinna ograniczyć swoje uwagi do krótkiego oświadczenia w tym przedmiocie;

(ii) jeżeli strona zgłasza zastrzeżenia tylko do części opisu stanu faktycznego przedstawionego przez Kancelarię lub chce go uzupełnić, wówczas powinna ograniczyć uwagi do tych konkretnych punktów;

(iii) jeżeli strona zgłasza sprzeciw co do całego stanu faktycznego lub niektórych faktów przedstawionych przez drugą stronę, wówczas powinna wyraźnie wskazać, które fakty są niesporne oraz ograniczyć swoje uwagi do punków spornych;

b) argumentacja prawna odnosząca się po pierwsze do dopuszczalności, a po drugie do przedmiotu skargi, jednakże

(i) jeżeli stronie przedstawione zostały konkretne pytania dotyczące kwestii faktycznych lub prawnych, powinna ona – bez uszczerbku dla Reguły 55 – ograniczyć swoją argumentację do takich pytań;

(ii) jeżeli pismo jest odpowiedzią na argumentację drugiej strony, stanowisko powinno odnosić się do konkretnych argumentów w wyżej określonej kolejności.

15. a) Pisma procesowe stron złożone po dopuszczeniu skargi powinny zawierać:

(i) krótkie oświadczenie potwierdzające stanowisko strony dotyczące faktów sprawy ustalonych w decyzji w sprawie dopuszczalności;

(ii) argumentację prawną odnoszącą się do przedmiotu sprawy;

(iii) odpowiedzi na konkretne pytania Trybunału dotyczące kwestii faktycznych lub prawnych.

b) Strona skarżąca występująca jednocześnie z roszczeniem o słuszne zadośćuczynienie powinna uczynić to w sposób określony w wytycznych dotyczących praktyki odnoszących się do składania roszczeń o słuszne zadośćuczynienie.

16. Ze względu na poufność postępowania polubownego (zob. artykuł 39 ustęp 2 Konwencji oraz Reguła 62 § 2) wszystkie stanowiska i dokumenty, które złożono w związku z próbą polubownego załatwienia sprawy, powinno się przedkładać oddzielnie od pism procesowych.

17. W pismach procesowych przedkładanych w związku z postępowaniem spornym nie można przywoływać propozycji, ustępstw lub innych oświadczeń złożonych w związku z negocjacjami ugodowymi.

III. Terminy

Zasady ogólne

18. Strona ponosi odpowiedzialność za dostarczenie w terminie Kancelarii Trybunału pism procesowych oraz wszelkich załączonych dokumentów lub dowodów.

Przedłużanie terminów

19. Termin określony na podstawie Reguły 38 może zostać przedłużony na wniosek strony.

20. Strona ubiegająca się o przedłużenie terminu złożenia pisma procesowego musi wystąpić z wnioskiem niezwłocznie po tym, gdy dowiedziała się o okolicznościach uzasadniających takie przedłużenie, a w każdym wypadku przed upływem terminu. Powinna ona wskazać przyczyny zwłoki.

21. Przedłużenie terminu stosuje się do wszystkich stron, dla których ten termin biegnie, w tym również stron, które nie wystąpiły o przedłużenie.

IV. Niewywiązanie się z wymogów dotyczących pism procesowych

22. W przypadku złożenia pisma procesowego niezgodnie z wymogami wskazanymi w punktach 8–15 niniejszych wytycznych dotyczących praktyki Przewodniczący Izby może zwrócić się do zainteresowanej strony o ponowne wniesienie pisma zgodnie z tymi wymogami.

23. Niespełnienie wyżej wymienionych warunków może skutkować uznaniem pisma procesowego za złożone nieprawidłowo (zob. Reguła 38 § 1).

Roszczenia o słuszne zadośćuczynienie[1]

I. Wprowadzenie

1. Przyznawanie skarżącym kwot słusznego zadośćuczynienia nie jest jednym z głównych obowiązków Trybunału, lecz ma charakter drugorzędny względem zadania przewidzianego w artykule 19 Konwencji i polegającego na zapewnianiu przestrzegania przez państwa ich obowiązków wynikających z Konwencji.

2. Celem przyznania przez Trybunał słusznego zadośćuczynienia na podstawie artykułu 41 Konwencji jest zrekompensowanie skarżącemu rzeczywistych negatywnych konwencji naruszenia. Nie jest zatem możliwe zasądzenie słusznego zadośćuczynienia w odniesieniu do szkody spowodowanej zdarzeniami lub sytuacjami, które nie zostały uznane za naruszenie Konwencji, ani szkody związanej z zarzutami uznanymi przez Trybunał za niedopuszczalne. Jego celem nie jest też ukaranie odpowiedzialnej Układającej się Strony. Trybunał nie uznał więc za stosowne, aby uwzględniać roszczenia o odszkodowanie określane mianem „represyjnego", należnego „za wyjątkowo dotkliwą krzywdę", „przykładnego" itp.; Trybunał nie dokonuje również symbolicznego zasądzenia.

3. Ponadto brzmienie artykułu 41 przyznaje Trybunałowi margines uznania przy podejmowaniu decyzji w sprawie słusznego zadośćuczynienia. Wynika z niego jasno, że Trybunał przyznaje słuszne zadośćuczynienie wyłącznie, „jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia" i to tylko wówczas, „gdy zachodzi taka potrzeba" (w wersji francuskiej „*s'il y a lieu*"). Ponadto Trybunał zasądza takie zadośćuczynienie, jakie uznaje za „słuszne" (po francusku „*équitable*"), tj. gdy jawi mu się jako odpowiednie w danych okolicznościach. W rezultacie rozpatrując sprawę przed podjęciem decyzji o wysokości przyznanego zadośćuczynienia, jeśli takowe zostanie przyznane, należy rozważyć szczególne cechy i kontekst każdej sprawy, przy czym ważną rolę odgrywają charakter i skutki stwierdzonych naruszeń, własna praktyka Trybunału w podobnych sprawach oraz różne sytuacje gospodarcze w pozwanych państwach.

4. Trybunał może również orzec, że względy słuszności przemawiają za zasądzeniem kwoty niższej niż wartość rzeczywiście poniesionej szkody lub rzeczywiście poniesionych kosztów i wydatków lub że w przypadku niektórych rodzajów zarzucanej szkody samo stwierdzenie naruszenia stanowi wystarczające słuszne zadośćuczynienie i nie zachodzi potrzeba zasądzenia pieniężnego odszkodowania. W tym ostatnim aspekcie należy przypomnieć, że zgodnie z artykułem 41 Trybunał może zdecydować o nieprzyznaniu słusznego zadośćuczynienia, na przykład jeżeli istnieje możliwość wznowienia postępowania lub uzyskania innego zadośćuczynienia na szczeblu krajowym; jeżeli stwierdzone naruszenie miało znikomy lub warunkowy charakter; jeżeli środki generalne stanowiłyby najbardziej odpowiednią formę naprawienia naruszenia; lub w innym wypadku ze względu na ogólny lub szczególny kontekst zaskarżonej sytuacji. Należy pamiętać, że publiczne potwierdzenie krzywdy wycierpianej przez skarżącego w wyroku wiążącym dla Układającej się Strony jest samo w sobie znaczącą formą naprawienia naruszenia.

II. Roszczenia o słuszne zadośćuczynienie – zakres

A. Zasady ogólne

5. Słuszne zadośćuczynienie przyznaje się na podstawie artykułu 41 Konwencji w celu zrekompensowania skarżącemu rzeczywistej szkody uznanej za wynikającą z naruszenia; może ono obejmować szkodę majątkową, szkodę niemajątkową oraz koszty i wydatki (zob. poniżej).

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 28 marca 2007 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału i zmienione 9 czerwca 2022 r.

W zależności od konkretnych okoliczności sprawy Trybunał może uznać za stosowne dokonanie zbiorczego zasądzenia za szkodę majątkową i niemajątkową.

6. Ustalając kwotę zasądzenia, Trybunał bierze pod uwagę odpowiednie stanowiska skarżącego jako strony pokrzywdzonej w wyniku naruszenia oraz Układającej się Strony jako odpowiedzialnej za interes publiczny. W związku z tym i w zakresie, w jakim sprawa przed Trybunałem ma powtarzalny charakter, Trybunał może oprzeć swoją decyzję dotyczącą wysokości słusznego zadośćuczynienia na kwocie referencyjnej przyznanej w analogicznej sprawie wiodącej lub pilotażowej, biorąc przy tym pod uwagę uproszczone i znormalizowane podejście stosowane przy procedowaniu takich spraw powtarzalnych.

7. W myśl zasady *ne ultra petita* Trybunał nie przyznaje kwoty wyższej od roszczenia skarżącego.

B. Szkoda majątkowa

8. W odniesieniu do szkody majątkowej zasadą jest, że skarżący powinien zostać w miarę możliwości postawiony w sytuacji, w jakiej znajdowałby się, gdyby stwierdzone naruszenie nie miało miejsca, innymi słowy *restitutio in integrum*. Może to obejmować odszkodowanie za straty rzeczywiście poniesione (*damnum emergens*) oraz straty lub zmniejszenie zysku spodziewanego w przyszłości (*lucrum cessans*).

9. Do skarżącego należy wykazanie, że szkoda jest wynikiem zarzucanych naruszeń. Konieczne jest ustalenie bezpośredniego związku przyczynowo-skutkowego między szkodą a stwierdzonym naruszeniem. Wątły lub spekulatywny związek nie jest wystarczający. Skarżący powinien przedstawić odpowiednie dokumenty w celu potwierdzenia w miarę możliwości nie tylko samego istnienia, ale również wysokości lub wartości szkody. Trybunał zwykle zasądza kwotę odpowiadającą pełnej wysokości obliczonej szkody, chyba że ze względów słuszności przyzna mniej niż pełną wysokość szkody (zob. punkt 4 powyżej). Jednakże jeżeli rzeczywista szkoda nie może być precyzyjnie obliczona lub jeżeli występują znaczne rozbieżności między wyliczeniami stron, Trybunał oszacowuje wysokość szkody w oparciu o fakty, którymi dysponuje.

C. Szkoda niemajątkowa

10. Trybunał dokonuje zasądzenia z tytułu szkody niemajątkowej w celu zrekompensowania skarżącemu krzywd niematerialnych, na przykład cierpień psychicznych lub fizycznych, wyrządzonych w rezultacie naruszenia fundamentalnego prawa człowieka, odzwierciedlając przy tym w jak najszerszym zakresie dotkliwość szkody. Często zasadnie jest zatem zakładać istnienie związku przyczynowo-skutkowego między zarzucanym naruszeniem a krzywdą moralną i nie wymagać od skarżących przedstawiana dodatkowych dowodów ich cierpienia.

11. Z natury szkody niemajątkowej wynika to, że nie można jej precyzyjnie obliczyć. Roszczenie związane z poniesioną szkodą niemajątkową nie musi być zatem określone ilościowo ani potwierdzone dowodami, a skarżący może pozostawić Trybunałowi ustalenie kwoty zgodnie z własnym uznaniem.

12. Jeżeli Trybunał uzna, że niezbędne jest zasądzenie kwoty pieniężnej, dokona oceny na zasadzie słuszności, co zakłada przede wszystkim elastyczność i obiektywne rozważenie, co jest sprawiedliwe, uczciwe i uzasadnione we wszystkich okolicznościach sprawy, w tym nie tylko stanowiska skarżącego i ewentualnego jego własnego przyczynienia się do skarżonej sytuacji, lecz również ogólnego kontekstu, w którym doszło do naruszenia.

13. Korzystając ze swobody uznania, Trybunał polega na własnej odpowiedniej praktyce w zakresie podobnych naruszeń w celu ustanowienia wewnętrznych zasad jako niezbędnego punktu wyjścia dla ustalenia odpowiedniej kwoty w okolicznościach poszczególnych spraw. Pośród czynników uwzględnianych przez Trybunał w celu ustalenia wysokości takiej kwoty znajdują się charakter i powaga stwierdzonego naruszenia, jego czas trwania i skutki; fakt, czy doszło do kilku naruszeń chronionych praw; fakt, czy przyznano już zadośćuczynienie na poziomie krajowym lub czy pozwane

państwo podjęło inne środki, które można uznać za stanowiące najodpowiedniejszy sposób naprawienia naruszenia; wszelki inny kontekst lub inne okoliczności charakterystyczne dla sprawy, które należy wziąć pod uwagę.

14. Ponadto jako czynnik „słusznego zadośćuczynienia" Trybunał uwzględnia w swoich wyliczeniach lokalne okoliczności gospodarcze w pozwanym państwie. W tym celu korzysta on z ogólnodostępnych i aktualnych danych makroekonomicznych, takich jak dane publikowane przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW). Ze względu na takie zmieniające się okoliczności gospodarcze w zainteresowanych państwach kwoty zasądzone pokrzywdzonym stronom w podobnych okolicznościach mogą się różnić w zależności od pozwanego państwa oraz na przestrzeni czasu.

D. Koszty i wydatki

15. Trybunał może orzec zwrot kosztów i wydatków, których poniesienie przez skarżącego było konieczne, tj. nieuniknione – najpierw na poziomie krajowym, a następnie w postępowaniu przed samym Trybunałem – usiłując zapobiec zaistnieniu naruszenia lub próbując uzyskać naprawienie tego naruszenia. Do takich kosztów i wydatków zwykle zalicza się koszty pomocy prawnej, opłaty sądowe, koszty tłumaczenia i przesyłki. Mogą one również obejmować wydatki na podróż i utrzymanie, w szczególności gdy poniesiono je w związku z obecnością na rozprawie przed Trybunałem.

16. Jeżeli skarżącego reprezentuje inna osoba niż „adwokat uprawniony do wykonywania zawodu", zwrot kosztów jest możliwy wyłącznie wówczas, gdy osoba ta otrzymała wcześniej zezwolenie na taką reprezentację (Reguła 36 § 2 i § 4 litera a Regulaminu Trybunału).

17. Trybunał uwzględnia roszczenia o zwrot kosztów i wydatków tylko w takim stopniu, w jakim wiążą się one ze stwierdzonymi naruszeniami. Odrzuca je w takim zakresie, w jakim odnoszą się do zarzutów, w odniesieniu do których nie stwierdzono naruszenia, lub do zarzutów, które zostały uznane za niedopuszczalne. Z tego względu zaleca się, aby skarżący przypisali poszczególne pozycje roszczeń do konkretnych zarzutów.

18. Koszty i wydatki muszą zostać faktycznie poniesione. Oznacza to, że skarżący poniósł je lub jest zobowiązany je ponieść na mocy prawa lub zobowiązania umownego. Należy złożyć dokumenty wykazujące, że skarżący poniósł takie opłaty lub ma obowiązek je ponieść. W rezultacie godzin pracy przepracowanych samodzielnie przez skarżących nie można uznać za rzeczywiście poniesione koszty. Odlicza się wszelkie kwoty wypłacone przez władze krajowe lub Radę Europy w ramach pomocy prawnej lub kwoty od nich należne.

19. Koszty i wydatki muszą być w uzasadnionej wysokości. Jeżeli Trybunał uzna je za nadmierne, przyznaje kwotę, która według jego szacunku jest uzasadniona. Zważywszy na różnice między państwami w zakresie honorarium prawników, przy ocenie uzasadnionej wysokości zasądzenia Trybunał może uwzględnić roszczenia i przyznane kwoty w podobnych sprawach przeciwko temu samemu państwu. Trybunał może również wziąć pod uwagę to, czy stwierdzone naruszenie wchodzi w zakres „ugruntowanego orzecznictwa".

III. Wymagania formalne

20. W Regule 60 Regulaminu Trybunału przewidziano wymogi dotyczące terminów, precyzyjnego charakteru roszczeń i przedkładania odpowiednich dokumentów potwierdzających oraz inne wymogi formalne dotyczące wnoszenia roszczeń o słuszne zadośćuczynienie. Skarżący zostali pouczeni, że spełnienie wymogów formalnych i materialnych wywodzących się z Konwencji i Regulaminu Trybunału jest kluczowym warunkiem wstępnym przyznania słusznego zadośćuczynienia.

21. Jeżeli strony nie zostały poinformowane o odmiennych wymogach (w szczególności w sprawach, w których pojawiają się kwestie powtarzalne – zob. punkt 23 poniżej), Trybunał wymaga po pierwsze złożenia jasnych, kompleksowych roszczeń w terminach wyznaczonych przez Przewodniczącego Izby i wskazanych stronom w piśmie komunikującym; po drugie – aby roszczenia związane ze szkodą

rzeczową oraz kosztami i wydatkami były poparte odpowiednimi dowodami (tj. opiniami biegłego, rachunkami z wyszczególnionymi pozycjami, fakturami), gdy jest to możliwe i rozsądnie dostępne dla stron; i po trzecie w razie niespełnienia tych warunków bez odpowiedniego uzasadnienia Trybunał co do zasady nie dokona zasądzenia. Trybunał nie jest związany klasyfikacją roszczeń przedstawioną przez skarżącego i może uznać za bardziej stosowne na przykład zaklasyfikowanie niektórych roszczeń jako szkody majątkowej, a nie jako kosztów i wydatków.

22. Z zastrzeżeniem własnego uznania w niektórych wyjątkowych przypadkach Trybunał co do zasady odrzuca roszczenia sformułowane w formularzu skargi, lecz niezłożone ponownie na odpowiednim etapie postępowania zgodnie z instrukcjami Przewodniczącego Izby, podobnie jak roszczenia złożone po terminie w przypadku braku uzasadnienia.

23. W sprawach, w których pojawiają się kwestie powtarzalne i które są rozpatrywane w trybie uproszczonym zgodnie z odpowiednim ugruntowanym orzecznictwem Trybunału, skarżący mogą być zwolnieni z wymogu złożenia odrębnego wniosku o słuszne zadośćuczynienie. W takim przypadku strony zostałyby wyraźnie poinformowane w piśmie komunikującym, że przyznanie słusznego zadośćuczynienia opierałoby się na kwocie zasądzonej w sprawie wiodącej lub na propozycji ugody lub że Trybunał może zdecydować, iż stwierdzenie naruszenia samo w sobie stanowi słuszne zadośćuczynienie. Przypomina się, że powtarzanie tych samych stwierdzeń oraz przyznawanie stosunkowo znacznych i zindywidualizowanych kwot zadośćuczynienia w dużej liczbie powtarzalnych spraw niekoniecznie stanowi najlepszy sposób wykonywania przez Trybunał zadania przewidzianego w artykule 19 i polegającego na „zapewnieni[u] przestrzegania zobowiązań wynikających dla Wysokich Układających się Stron z Konwencji i jej Protokołów”.

24. Skarżących prosi się o wskazanie rachunku bankowego, na który mają zostać wpłacone wszelkie przyznane kwoty. Jeżeli skarżący życzą sobie, aby konkretne kwoty, na przykład zasądzone tytułem zwrotu kosztów i wydatków, wypłacono osobno, na przykład bezpośrednio na rachunek bankowy ich pełnomocnika, powinni o to wystąpić. W przypadku wniesienia skargi przez kilku skarżących powinni oni wskazać, czy ubiegają się o przyznanie słusznego zadośćuczynienia razem czy osobno. Zazwyczaj Trybunał przyznaje zadośćuczynienie łącznie członkom tego samego gospodarstwa domowego.

IV. Forma zasądzenia dokonywanego przez Trybunał

25. Słuszne zadośćuczynienie może zostać przyznane ofiarom stwierdzonych naruszeń, w tym ofiarom pośrednim. Może zostać przyznane osobom prawnym. Trybunał może zasądzić umieszczenie zasądzonych na rzecz skarżących środków na rachunku powierniczym, jeżeli z jakiejś przyczyny nie są oni zdolni do odebrania ich w odpowiednim czasie.

26. Trybunał zasądza zadośćuczynienie zwykle w formie kwoty pieniężnej, którą pozwana Układająca się Strona jest zobowiązana zapłacić ofiarom stwierdzonych naruszeń. Kwota pieniężna na podstawie artykułu 41 zasadniczo zostaje zasądzona w euro (EUR, €) bez względu na to, w jakiej walucie skarżący określił roszczenia. Jeżeli skarżący ma otrzymać zapłatę w walucie innej niż euro, Trybunał zobowiązuje do przeliczenia zasądzonej kwoty na tę inną walutę według kursu wymiany z daty zapłaty. Formułując roszczenia, skarżący powinni w stosownych przypadkach rozważyć konsekwencje tej zasady w świetle przeliczania kwot wyrażonych w walucie innej niż euro na euro lub odwrotnie.

27. Trybunał z urzędu wyznaczy termin na dokonanie zapłaty; termin ten wynosi zwykle trzy miesiące od daty, w której wyrok Trybunału stał się ostateczny i wiążący. Trybunał z urzędu zasądza również odsetki za opóźnienie należne w przypadku przekroczenia tego terminu, zwykle według prostej stawki równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego w okresie opóźnienia powiększonej o trzy punkty procentowe.

V. Moc wiążąca i wykonywanie wyroków

28. Wyroki Trybunału mają co do zasady charakter deklaratywny. Z zastrzeżeniem nadzoru sprawowanego przez Komitet Ministrów zasadniczo wybór środków indywidualnych lub generalnych, które zostaną podjęte w celu wywiązania się z obowiązków przewidzianych w artykule 46 Konwencji, należy do danego państwa, pod warunkiem że takie środki są zgodne ze stwierdzeniami zawartymi w wyroku Trybunału. W praktyce oznacza to, że tylko w określonych szczególnych okolicznościach Trybunał za pomocne uznaje zalecenie pozwanemu państwu rodzaju środków, jakie może podjąć, aby zakończyć sytuację prowadzącą do stwierdzenia naruszenia, innych niż wypłata pieniędzy w ramach słusznego zadośćuczynienia na podstawie artykułu 41. Najczęściej ma to miejsce w sprawach dotyczących problemów systemowych, w szczególności w przypadku wyroków pilotażowych.

29. Każde zapytanie, czy pozwany rząd wykonał swoje zobowiązania określone w ostatecznym wyroku, jest rozpatrywane przez Komitet Ministrów i w razie konieczności przez sam Trybunał (artykuł 46 ustępy 3–5 Konwencji).

Zabezpieczone elektroniczne składanie pism przez rządy[1]

I. Zakres zastosowania

1. Rządy Układających się Stron, które wdrożyły system zabezpieczonego składania pism do Trybunału, przesyłają całą pisemną korespondencję skierowaną do Trybunału poprzez załadowanie jej na utworzonej w tym celu zabezpieczonej stronie internetowej i otrzymują pisemną korespondencję przesłaną do nich przez Kancelarię Trybunału poprzez pobranie jej z tej strony, z poniższymi wyjątkami:

a) w razie nieprawidłowego funkcjonowania zabezpieczonej strony należy obowiązkowo przesłać dokumenty dotyczące wniosku o środek tymczasowy na podstawie Reguły 39 Regulaminu Trybunału faksem lub e-mailem; w takim przypadku dokument musi być wyraźnie zatytułowany „**Reguła 39 – Pilne**”;

b) załączniki, takie jak plany, podręczniki itp., których kompletne wyświetlenie w formacie elektronicznym może być niemożliwe, można przesłać pocztą;

c) Kancelaria Trybunału może zwrócić się z prośbą o złożenie dokumentu lub załącznika w formie papierowej pocztą.

2. Jeżeli rząd złożył dokument pocztą lub faksem, ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić drogą elektroniczną o takim złożeniu dokumentu pocztą lub faksem, opisując przesłany dokument, wskazując datę nadania i uzasadniając, dlaczego jego elektroniczne złożenie było niemożliwe.

II. Wymogi techniczne

3. Rząd powinien dysponować niezbędnym wyposażeniem technicznym i stosować się do instrukcji użytkownika przesłanej mu przez Kancelarię Trybunału.

III. Format i sposób nadawania nazw

4. Dokument składany elektronicznie powinien być w formacie PDF, najlepiej PDF z opcją wyszukiwania.

5. Niepodpisane listy i pisma procesowe nie są akceptowane. Podpisane dokumenty składane elektronicznie generuje się poprzez zeskanowanie oryginalnego egzemplarza papierowego. Skarżący zachowują oryginalne egzemplarze papierowe w swojej dokumentacji.

6. Nazwa dokumentu przekazywanego elektronicznie powinna składać się z numeru skargi oraz nazwiska skarżącego, tak jak zostało zapisane alfabetem łacińskim przez Kancelarię Trybunału, i zawierać wskazanie zawartości dokumentu[2].

IV. Data istotna w kontekście terminów

7. Data, w której rząd pomyślnie załadował dokument na zabezpieczonej stronie internetowej, będzie uważana za datę wysyłki w rozumieniu Reguły 38 § 2 lub datę złożenia na potrzeby Reguły 73 § 1.

8. W celu ułatwienia śledzenia wymienianej korespondencji codziennie chwilę przed północą zabezpieczony serwer automatycznie generuje wiadomość mailową zawierającą listę dokumentów złożonych elektronicznie w ciągu ostatnich dwudziestu czterech godzin.

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 22 września 2008 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału i zmienione 29 września 2014 r. i 5 lipca 2018 r.
2. Przykład: 65051/01 Karagyozov Observ Adm Merits [tłumaczenie przykładu: 65051/01 Karagyozov Obserw. dopuszcz. przed. skargi].

V. Różne wersje tego samego dokumentu

9. Zabezpieczona strona internetowa nie pozwala na zmianę, zamianę ani usunięcie złożonego dokumentu. Jeśli zajdzie potrzeba zmiany przez rząd złożonego przez niego dokumentu, tworzy on nowy dokument o innej nazwie (przykładowo poprzez dodanie słowa „zmieniony” (*modified*) w nazwie dokumentu). Z takiej możliwości powinno się korzystać wówczas, gdy jest to rzeczywiście konieczne, i nie powinno się z niej korzystać w celu poprawiania drobnych błędów.

10. Jeśli rząd złożył więcej niż jedną wersję tego samego dokumentu, wyłącznie dokument złożony w terminie jest brany pod uwagę. Jeśli więcej niż jedna wersja została złożona w terminie, pod uwagę brana jest ostatnia wersja, chyba że Przewodniczący Izby zdecyduje inaczej.

Wnioski o anonimowość[1]

(Reguły 33 i 47 Regulaminu Trybunału)

Zasady ogólne

Stronom przypomina się, że dokumenty w postępowaniu przed Trybunałem są jawne, chyba że uzyskano wyłączenie zgodnie z Regułą 33 lub 47 Regulaminu Trybunału. Z tego względu publicznie dostępne będą wszystkie informacje przedkładane w związku ze skargą zarówno w postępowaniu pisemnym jak i ustnym, włącznie z informacjami na temat skarżącego lub stron trzecich.

Strony powinny również być świadome, że przedstawienie faktów, decyzje i wyroki Trybunału są zwykle publikowane w bazie HUDOC[2] na stronie internetowej Trybunału (Reguła 104A).

Wnioski w zawisłych sprawach

Wniosek o anonimowość powinien zostać złożony na etapie wypełniania formularza skargi, a na późniejszym etapie – tak szybko, jak to możliwe. W obu przypadkach skarżący powinien uzasadnić wniosek i określić wpływ, jaki może mieć na niego upublicznienie sprawy.

Wnioski o skutkach wstecznych

Jeśli skarżący wnosi o anonimowość sprawy lub spraw opublikowanych w HUDOC przed 1 stycznia 2010 r., powinien wysłać list do Kancelarii, w którym uzasadni swój wniosek i określi skutki, jakie upublicznienie miało lub może mieć dla niego. Skarżący powinien również przedstawić wyjaśnienie, dlaczego wniosku o anonimowość nie wniesiono, gdy sprawa była zawisła przed Trybunałem.

Podejmując decyzję co do wniosku, Przewodniczący weźmie pod uwagę wyjaśnienia przedstawione przez skarżącego, dotychczasowy poziom rozgłosu danej decyzji lub wyroku oraz to, czy przychylenie się do wniosku jest zasadne lub praktyczne.

Przychylając się do wniosku, Przewodniczący decyduje również o podjęciu najstosowniejszych kroków w celu ochrony skarżącego przed zidentyfikowaniem. Przykładowo decyzja lub wyrok mogą być między innymi usunięte ze strony Trybunału lub dane osobowe mogą być usunięte z opublikowanego dokumentu.

Inne środki

W celu zapewnienia poszanowania życia prywatnego Przewodniczący może również podjąć jakiekolwiek inne środki, jakie uzna za konieczne lub pożądane, w stosunku do jakiegokolwiek materiału opublikowanego przez Trybunał.

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 14 stycznia 2010 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału.
2. http://hudoc.echr.coe.int/

Składanie skarg przez skarżących drogą elektroniczną[1]

I. Zakres zastosowania

1. Po zakomunikowaniu sprawy skarżący, którzy zdecydowali się na składanie pism procesowych drogą elektroniczną, przesyłają całą pisemną korespondencję skierowaną do Trybunału za pośrednictwem serwisu korespondencji elektronicznej Trybunału (eComms) i otrzymują pisemną korespondencję przesyłaną im przez Kancelarię Trybunału za pośrednictwem eComms, z następującymi wyjątkami:

a) cała pisemna korespondencja dotyczącą wniosków o środki tymczasowe na podstawie Reguły 39 Regulaminu Trybunału jest przesyłana wyłącznie faksem lub pocztą;

b) załączniki, takie jak plany, podręczniki itp., których kompletne wyświetlenie w formacie elektronicznym może być niemożliwe, można przesłać pocztą;

c) Kancelaria Trybunału może zażądać przesłania dokumentu lub załącznika w formie papierowej pocztą.

2. Jeżeli skarżący złożył dokument pocztą lub faksem, ma on obowiązek niezwłocznie zawiadomić drogą elektroniczną o takim złożeniu dokumentu pocztą lub faksem, opisując przesłany dokument, wskazując datę nadania i podając uzasadnienie, dlaczego jego elektroniczne złożenie było niemożliwe.

II. Wymogi techniczne

3. Skarżący powinni dysponować niezbędnym wyposażeniem technicznym i stosować się do instrukcji użytkownika dostępnej na stronie internetowej eComms.

III. Format i sposób nadawania nazw

4. Dokument składany elektronicznie powinien być w formacie PDF. Dokumenty PDF powinny być plikami typu „PDF z możliwością przeszukiwania tekstu”, a nie „PDF oparty na obrazie”.

5. Niepodpisane listy i pisma procesowe nie są akceptowane. Podpisane dokumenty składane elektronicznie generuje się poprzez zeskanowanie oryginalnego egzemplarza papierowego. Skarżący zachowują oryginalne egzemplarze papierowe w swojej dokumentacji.

6. Nazwa dokumentu przekazywanego elektronicznie powinna składać się z numeru skargi oraz nazwy skarżącego, tak jak zostało zapisane alfabetem łacińskim przez Kancelarię Trybunału, i zawierać wskazanie zawartości dokumentu[2].

IV. Data istotna w kontekście terminów

7. Data, w której skarżący pomyślnie złożył dokument drogą elektroniczną do Trybunału, będzie uważana za datę wysyłki, według czasu strasburskiego, w rozumieniu Reguły 38 § 2 lub datę złożenia na potrzeby Reguły 73 § 1.

8. Aby ułatwić śledzenie wymienianej korespondencji i zapewnić przestrzeganie terminów określonych przez Trybunał, skarżący powinien regularnie sprawdzać swoje konto e-mail i konto

1. Wydane 29 września 2014 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału. Niniejsze wytyczne dotyczące praktyki wchodzą w życie 6 września 2018 r.
2. Przykład: 65051/01 Karagyozov Observ Adm Merits [tłumaczenie przykładu: 65051/01 Karagyozov Obserw. dopuszcz. przed. skargi].

eComms.

V. Różne wersje tego samego dokumentu

9. eComms nie pozwala na zmianę, zamianę ani usunięcie złożonego dokumentu. Jeśli zajdzie potrzeba zmiany przez skarżącego złożonego przez niego dokumentu, tworzy on nowy dokument o innej nazwie (przykładowo poprzez dodanie słowa „zmieniony" (*modified*) w nazwie dokumentu). Z takiej możliwości powinno się korzystać wówczas, gdy jest to rzeczywiście konieczne, i nie powinno się z niej korzystać w celu poprawiania drobnych błędów.

10. Jeśli skarżący złożył więcej niż jedną wersję tego samego dokumentu, wyłącznie dokument złożony w terminie jest brany pod uwagę. Jeśli więcej niż jedna wersja została złożona w terminie, pod uwagę brana jest ostatnia wersja, chyba że Przewodniczący Izby zdecyduje inaczej.

Procedowanie skarg w przypadku ich masowego napływu[1]

(Skargi indywidualne na podstawie artykułu 34 Konwencji)

I. Wprowadzenie

1. W ostatnich latach Trybunał mierzy się w coraz większym stopniu z masowym napływem skarg, co zazwyczaj wynika z różnych problemów strukturalnych i systemowych[2] lub konkretnych wydarzeń[3] wpływających na dużą liczbę osób w danym państwie-stronie. Oczywistym jest, że masowy napływ skarg może zaburzać zdolność Trybunału do wykonywania swoich zadań przewidzianych w artykule 19 Konwencji, chyba że podjęte zostaną szczególne środki z zakresu zarządzania procedowaniem takich skarg od chwili wpłynięcia do Trybunału, a przed przydzieleniem ich Sekcji zgodnie z Regułą 52 Regulaminu Trybunału.

II. Środki specjalne do ewentualnego podjęcia po otrzymaniu dużej liczby skarg

2. W przypadku wpłynięcia dużej liczby podobnych skarg Kanclerz – pod kierunkiem Przewodniczącego Trybunału – może zdecydować w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości o tymczasowym zawieszeniu rejestrowania niektórych takich skarg w oczekiwaniu na decyzję składu orzekającego w co najmniej jednej wiodącej sprawie dotyczącą sposobu procedowania odpowiednich skarg.

3. Jeżeli dane skargi opierają się na podobnych faktach lub dotyczą podobnych zarzutów, Kanclerz może w miarę konieczności wezwać do tego, aby prezentacja skarg została skoordynowana na poziomie krajowym, oraz do ponownego złożenia skarg grupowych w wyznaczonym terminie i w konkretnym formacie[4]. Szef Kancelarii może wydać dalsze instrukcje – zgodnie z Regulaminem Trybunału i innymi odpowiednimi wytycznymi dotyczącymi praktyki – w sprawie działań niezbędnych do zapewnienia efektywnego i szybkiego procedowania skarg.

4. Niezłożenie po raz kolejny skargi zgodnie z instrukcją może spowodować, że nie zostanie ona rozpatrzona przez Trybunał.

III. Data wniesienia skargi

5. Datą wniesienia skargi do celów artykułu 35 ustęp 1 Konwencji byłaby co do zasady data złożenia wypełnionego formularza skargi zgodnie z warunkami określonymi w Regułach 45 i 47 Regulaminu Trybunału lub dalszymi instrukcjami wydanymi przez Szefa Kancelarii.

6. Zgodnie z Regułą 47 § 6 litera b Regulaminu Trybunału Trybunał może jednak zdecydować, jeżeli uzna to za uzasadnione, że za datę wniesienia skargi uznana zostanie inna data.

IV. Komunikacja ze skarżącymi

7. Trybunał może zdecydować, że będzie przekazywać informacje dotyczące skarg za pomocą komunikatów prasowych, zamiast korespondować z poszczególnymi skarżącymi lub odpowiadać na poszczególne zapytania.

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 25 sierpnia 2022 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału.
2. Zob. na przykład *Burmych i Inni p. Ukrainie* (skreślenie) [WI], nr 46852/13 *et al*., §§ 8–44, 12 października 2017 r.
3. Zob. na przykład *Zambrano p. Francji* (dec.), nr 41994/21, §§ 4–11, 20, 36 i 37, 21 września 2021 r.
4. Dalsze instrukcje dotyczące składania skarg grupowych oraz wielu skarżących znajdują się w wytycznych dotyczących praktyki odnoszących się do wszczęcia postępowania.

Wnioski na podstawie artykułu 43 Konwencji[1]

1. Niniejsze wytyczne dotyczące praktyki odnoszą się do wniosków o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby zgodnie z artykułem 43 Konwencji i Regułą 73 Regulaminu Trybunału.

2. Wskazówki dotyczące składania pism procesowych określone w punktach 2, 3, 4, 7, 8 i 9 *Wytycznych dotyczących praktyki odnoszących się do pism procesowych* stosuje się do wniosków na podstawie artykułu 43.

Terminy

3. Zwraca się uwagę stron na fakt, że w celu zachowania terminu określonego w artykule 43 ustęp 1 wniosek musi wpłynąć do Trybunału przed upływem ostatniego dnia trzymiesięcznego okresu. Termin ten nie może zostać przedłużony. Po jego upływie wyrok Izby staje się automatycznie ostateczny (artykuł 44 ustęp 2 litera b Konwencji).

Treść

4. Wnioski na podstawie artykułu 43 należy uzasadnić w świetle szczególnych warunków tego przepisu. Powinny one wskazywać, pod jakim względem daną sprawę można uznać za wyjątkową, oraz powinny określać poważne zagadnienie (zagadnienia) dotyczące interpretacji lub stosowania Konwencji lub jej Protokołów lub poważną kwestię (poważne kwestie) o znaczeniu ogólnym pojawiające się w sprawie. Zespół pięciu sędziów Wielkiej Izby podejmuje decyzję wyłącznie na podstawie istniejących akt sprawy, tj. wyroku Izby i przedstawionej przez stronę (lub strony) argumentacji za przekazaniem sprawy (Reguła 73 § 2).

Język

5. Skarżący, któremu na podstawie Reguły 34 udzielono zezwolenia na używanie języka urzędowego Układającej się Strony, może używać tego języka w swoim wniosku na podstawie artykułu 43 (zob. Reguła 34 § 3 litera d). W odniesieniu do tłumaczenia na jeden z języków urzędowych Trybunału stosuje się Regułę 34 § 3 litery b–c.

Forma i maksymalna długość

6. Wnioski powinny zwyczajowo:

a) zostać sporządzone na stronie o formacie A4 z marginesem o szerokości co najmniej 3,5 cm;

b) być w całości czytelne i sporządzone pismem maszynowym, tekst główny powinien być sporządzony czcionką o rozmiarze co najmniej 12 punktów, a w przypisach – 10 punktów, natomiast odstęp między wierszami powinien wynosić półtorej linii;

c) zawierać cyfrowy zapis wszystkich liczb;

d) mieć kolejno ponumerowane strony;

e) być podzielone na ponumerowane akapity;

f) w przypadku wysłania pocztą tekst powinien być wydrukowany jednostronnie, a strony i załączniki złączone w taki sposób, aby można je było łatwo rozdzielić (nie mogą być sklejone ani zszyte).

7. Wnioski na podstawie artykułu 43 nie powinny co do zasady przekraczać 10 stron.

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 3 lutego 2023 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału.

Interwencja strony trzeciej na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub na podstawie artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16[1]

I. Cel niniejszych wytycznych dotyczących praktyki

1. Celem niniejszych wytycznych dotyczących praktyki jest wyjaśnienie sposobu, w jaki strony trzecie mogą interweniować na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16, objaśnienie obowiązujących procedur i wymogów oraz roli takiej interwencji w pracy Trybunału.

II. Rola interwencji stron trzecich w procedurze Trybunału

A. Interwencja strony trzeciej na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji

2. Interwencja strony trzeciej na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji jest środkiem proceduralnym, którego głównym celem jest umożliwienie Trybunałowi zapoznania się z poglądami państw i innych osób, które nie są stronami w sprawie przed nim zawisłej, na kwestie pojawiające się w tej sprawie, a także przedstawienie informacji lub argumentacji, które są szerzej zakrojone lub odmienne od tych przedstawionych przez strony. Taka interwencja może nastąpić albo z inicjatywy samego Trybunału (możliwość wyraźnie przewidziana w artykule 36 ustęp 2 Konwencji), albo z inicjatywy potencjalnej strony trzeciej. Rolą stron trzecich zaproszonych do interwencji na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub którym udzielono na to zezwolenia jest przedstawienie Trybunałowi, w sposób jak najbardziej bezstronny i obiektywny, kwestii prawnych lub faktycznych, które mogą pomóc Trybunałowi w rozstrzygnięciu spraw będących przedmiotem sporu w oparciu o lepsze zrozumienie. W związku z tym strony trzecie nie są uprawnione do wyrażania bezpośredniego poparcia dla jednej lub drugiej strony, składania wniosków dotyczących procedur przed Trybunałem, zwracania się do Trybunału o środek naprawczy, uczestniczenia w negocjacjach ugodowych między stronami ani ubiegania się o zrzeczenie się właściwości w sprawie lub przekazanie jej do Wielkiej Izby.

3. Wszystkie stanowiska stron trzecich są niezmiennie umieszczane w aktach sprawy przedkładanych składowi orzekającemu Trybunału i mogą zostać przywołane, choćby pokrótce, w decyzji lub wyroku wydanym przez Trybunał.

B. Interwencja strony trzeciej na podstawie artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16

4. Interwencja strony trzeciej na podstawie artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 służy temu samemu celowi, ale musi być zgodna ze szczególnym charakterem postępowania na podstawie tego Protokołu. Wszystkie stanowiska stron trzecich są wykorzystywane przez Trybunał w taki sam sposób, jak w postępowaniach spornych (zob. punkt 3 powyżej).

III. Kto może interweniować jako strona trzecia na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji

5. Możliwość interwencji w charakterze strony trzeciej jest otwarta dla „każd[ej] Wysok[iej] Układając[ej] się Stron[y], która nie jest stroną w postępowaniu” lub dla „każd[ej] zainteresowan[ej] osob[y], inn[ej] niż osoba skarżąca (artykuł 36 ustęp 2 Konwencji i Reguła 44 § 3 litera a Regulaminu Trybunału). Wyrażenie „każda zainteresowana osoba” może obejmować a) tak zwanych „*amici curiae*” („przyjaciół Trybunału” – zob. punkt 10 poniżej) oraz b) tak zwane „zainteresowane strony trzecie”

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane 13 marca 2023 r. przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału.

(zob. punkt 12 poniżej). W przeciwieństwie do interwencji na podstawie artykułu 36 ustęp 1 Konwencji przez Układającą się Stronę, której obywatelem (obywatelami) jest (są) skarżący, interwencja na podstawie artykułu 36 ustęp 2 nie odbywa się z mocy prawa; zależy od uznania Trybunału i jest możliwa tylko wtedy, gdy Trybunał jest przekonany, że byłoby to „w interesie wymiaru sprawiedliwości". W przeciwieństwie do sytuacji w niektórych innych jurysdykcjach potencjalna strona trzecia nie musi mieć bezpośredniego interesu prawnego w rozstrzygnięciu sprawy.

6. Potencjalna strona trzecia może mieć pośredni interes prawny w sprawie, szerzej zakrojony interes w jej rozstrzygnięciu lub w ogóle nie mieć konkretnego interesu. Może to zależeć od tego, czy jest to Układająca się Strona, *amicus curiae* czy „zainteresowana strona trzecia" (zob. punkty 8, 10 i 12 poniżej).

7. Nie jest również formalnie wymagane, aby potencjalna strona trzecia była obywatelem Układającej się Strony, zamieszkiwała w niej lub miała w niej siedzibę.

A. Układające się Strony inne niż Układająca się Strona, której obywatelem jest skarżący, oraz inne państwa

8. W przypadku Układających się Stron innych niż Układająca się Strona, której obywatelem (obywatelami) jest (są) skarżący, interes w interweniowaniu w charakterze strony trzeciej zwykle polega na tym, że wyroki Trybunału, choć formalnie wiążące tylko dla pozwanej Układającej się Strony (artykuł 46 ustęp 1 Konwencji), wyjaśniają i rozwijają również zasady określone w Konwencji i jej Protokołach. Układające się Strony, jako podmioty zobowiązane na mocy Konwencji i jej Protokołów, mają zatem zazwyczaj uprawniony interes w przedstawianiu swoich poglądów na temat kwestii prawnych pojawiających się w sprawie rozpatrywanej przez Trybunał, nawet jeśli rozpatrywana skarga nie jest skierowana przeciwko nim.

9. Państwa niebędące Układającymi się Stronami mogą również ubiegać się o interwencję na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji, ponieważ mogą one również wchodzić w zakres pojęcia „każdej zainteresowanej osoby". Muszą one jednak mieć ku temu również uprawniony powód.

B. Amici curiae

10. Termin „każda zainteresowana osoba" może obejmować organizacje pozarządowe, naukowców, osoby prywatne, przedsiębiorstwa, inne organizacje międzynarodowe, inne organy Rady Europy, niezależne krajowe instytucje praw człowieka itd. Dla nich interes w interweniowaniu zwykle polega na możliwości przedstawienia stanowisk, które mogą być pomocne dla Trybunału, a tym samym na wspieraniu „interesu wymiaru sprawiedliwości". W tym sensie są oni „przyjaciółmi Trybunału" (*amici curiae*).

11. Chociaż mogą one również wchodzić w zakres pojęcia „każda zainteresowana osoba", organy państwowe – takie jak organy ustawodawcze, sądy lub władze lokalne lub regionalne – zwykle nie są uważane za uprawnione do interwencji. Wynika to z faktu, że w międzynarodowych sporach sądowych władze państwa powinny być co do zasady reprezentowane przez instytucje rządowe na szczeblu centralnym (zob. *Assanidze p. Gruzji* [WI], nr 71503/01, § 12, ETPC 2004-II). Dotyczy to zarówno władz pozwanego państwa, jak i władz innej Układającej się Strony lub innego państwa niebędącego Układającą się Stroną.

C. „Zainteresowane strony trzecie"

12. Termin „każda zainteresowana osoba" może również obejmować osoby, na których prawa podmiotowe może wpływać, chociażby pośrednio, stwierdzenie przez Trybunał naruszenia Konwencji lub jej Protokołów, na przykład stronę przeciwną względem skarżącego w krajowym postępowaniu cywilnym, które doprowadziło do złożenia skargi indywidualnej do Trybunału, lub drugiego rodzica w sprawach dotyczących pieczy nad dziećmi. W przypadku takich „zainteresowanych stron trzecich" „interes wymiaru sprawiedliwości" może wymagać ich wysłuchania przed wydaniem przez Trybunał

orzeczenia w kwestii, która może, choćby pośrednio, wpływać na ich prawa. Najczęstszą przyczyną, dla której takie osoby chcą skorzystać z możliwości złożenia interwencji, jest fakt, że stwierdzenie naruszenia przez Trybunał może prowadzić do a) wznowienia postępowania krajowego, w związku z którym sprawa przed Trybunałem została wszczęta, lub b) innych środków indywidualnych mających na celu wykonanie wyroku Trybunału, które mogą bezpośrednio wpłynąć na krajową sytuację prawną tych osób.

IV. Kto może interweniować jako strona trzecia na podstawie artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16

13. W postępowaniu na podstawie Protokołu nr 16 wniosek o wydanie opinii doradczej pochodzi od sądu lub trybunału Układającej się Strony i musi odnosić się do sprawy toczącej się przed tym sądem lub trybunałem (artykuł 1 ustępy 1 i 2 Protokołu nr 16). Ponadto opinia doradcza Trybunału, choć nie jest wiążąca (artykuł 5 Protokołu nr 16), ma na celu dostarczenie właściwemu sądowi krajowemu wskazówek dotyczących stosowania Konwencji lub jej Protokołów, a tym samym wpłynięcie na dalsze postępowanie i wynik sprawy krajowej, w związku z którą została wydana. Co za tym idzie, strony tego postępowania krajowego znajdują się w szczególnej sytuacji i zazwyczaj powinny mieć możliwość interweniowania jako strony trzecie w postępowaniu przed Trybunałem (Reguła 94 § 3 Regulaminu Trybunału), nawet jeśli są organami państwowymi. Praktyką Trybunału jest systematyczne zapraszanie ich do tego.

14. Każda Układająca się Strona lub inna „osoba” może również zostać zaproszona do interweniowania lub uzyskać zezwolenie na interwencję (artykuł 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 oraz Reguła 44 § 7 w związku z Regułą 44 § 3 litera a Regulaminu Trybunału). Przyczyny ubiegania się przez nich o interwencję będą zazwyczaj podobne do tych, które skłaniają do interwencji na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji.

V. Kiedy zaprasza się do interwencji strony trzeciej lub udziela się na nią zezwolenia

15. Trybunał zaprasza stronę trzecią do interweniowania lub zezwala na taką interwencję na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 tylko wtedy, gdy jest przekonany, że leży to „w interesie wymiaru sprawiedliwości” (artykuł 36 ustęp 2 Konwencji; artykuł 3 zdanie drugie Protokołu nr 16; oraz Reguła 44 § 3 litera a Regulaminu Trybunału).

16. Trybunał nie konsultuje się ze stronami przed podjęciem decyzji o zaproszeniu lub zezwoleniu na interwencję strony trzeciej.

VI. Reprezentacja stron trzecich

17. Jeżeli strona trzecia jest Układającą się Stroną, musi być reprezentowana przez pełnomocnika rządu, który może korzystać z pomocy adwokatów lub doradców (Reguła 35 Regulaminu Trybunału). Inne strony trzecie interweniujące na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 nie muszą być reprezentowane na żadnym etapie postępowania.

Jeżeli strona trzecia zdecyduje się skorzystać z reprezentacji, podlega takim samym zakazom jak strona w zakresie bycia reprezentowaną przez byłego sędziego Trybunału, przez pełniącego obecnie urząd sędziego ad hoc lub przez osobę znajdującą się na aktualnej liście osób, które Układająca się Strona wyznaczyła jako uprawnione do pełnienia funkcji sędziego *ad hoc* (zob. Reguła 4 § 2 i Reguła 29 § 1 litera a *in fine* i litera c *in fine* Regulaminu Trybunału).

18. W odniesieniu do wspólnej reprezentacji osób trzecich na rozprawach zob. punkt 43 poniżej.

VII. Na czym polega interwencja osób trzecich

19. Strona trzecia interweniująca na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 zazwyczaj otrzymuje zezwolenie wyłącznie na złożenie pisemnych uwag. Może

ona uczestniczyć w rozprawie i prezentować ustne stanowisko jedynie „w wyjątkowych przypadkach" (Reguła 44 § 3 litera a Regulaminu Trybunału).

W przypadku interwencji strony trzeciej w dochodzeniu prowadzonym na podstawie załącznika do Regulaminu Trybunału strona trzecia może „uczestnic[zyć] w przeprowadzeniu środka dochodzeniowego" (Reguła A1 § 6 załącznika do Regulaminu Trybunału). Charakter i zakres tego uczestnictwa będzie zależał od tego, jaki konkretny środek dochodzeniowy jest przeprowadzany: przedstawienie dowodów z dokumentów, przesłuchanie w charakterze świadka lub biegłego, przeprowadzenie przesłuchania lub dochodzenia na miejscu. Strona trzecia może wnioskować o przesłuchanie w charakterze świadka lub biegłego, ale taki wniosek podlega uznaniu Trybunału (Reguła A1 § 1 w związku z Regułą A5 § 6). Przewodniczący Izby lub delegaci prowadzący dochodzenie mogą określić warunki udziału strony trzeciej i ograniczyć go, jeśli warunki te nie są przestrzegane (Reguła A1 § 6 i Reguła A4 § 1).

VIII. Etapy postępowania przed Trybunałem, w których możliwa jest interwencja strony trzeciej, oraz terminy na wystąpienie z wnioskiem o zezwolenie na interwencję

A. W postępowaniach spornych na podstawie artykułu 33 lub 34 Konwencji

20. W postępowaniach spornych na podstawie artykułu 33 lub 34 Konwencji interwencja strony trzeciej jest możliwa:

a) po zakomunikowaniu skargi (lub jej części) pozwanej Układającej się Stronie (Reguła 44 § 3 litera a Regulaminu Trybunału). Termin na złożenie wniosku o zezwolenie na interwencję w tej sytuacji wynosi dwanaście tygodni, a jego bieg rozpoczyna się w momencie, gdy informacja o zakomunikowaniu skargi pozwanej Układającej się Stronie zostanie opublikowana w bazie orzecznictwa Trybunału HUDOC (Reguła 44 § 3 litera b). W niektórych przypadkach Przewodniczący Izby może jednak wyznaczyć krótszy lub dłuższy termin (Reguła 44 § 3 litera b in fine);

b) w trakcie rozprawy przed Izbą (Reguła 44 § 3 litera a in fine Regulaminu Trybunału). Jest to możliwe tylko w „wyjątkowych przypadkach" (tamże). Wnioski o zezwolenie na uczestnictwo w rozprawie przed Izbą należy składać nie później niż cztery tygodnie po opublikowaniu na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji Izby o przeprowadzeniu rozprawy (Reguła 44 § 3 litera b);

c) po podjęciu przez Izbę decyzji o zrzeczeniu się właściwości na rzecz Wielkiej Izby (Reguła 44 § 4 litera a Regulaminu Trybunału). Termin ten wynosi ponownie dwanaście tygodni, a jego bieg rozpoczyna się w dniu, w którym informacja o decyzji Izby o zrzeczeniu się właściwości została opublikowana na stronie internetowej Trybunału (tamże). W niektórych przypadkach Przewodniczący Wielkiej Izby może jednak wyznaczyć krótszy lub dłuższy termin (Reguła 44 § 3 litera b in fine w związku z Regułą 71 § 1);

d) po przyjęciu przez zespół Wielkiej Izby wniosku strony o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby (Reguła 44 § 4 litera a Regulaminu Trybunału). Termin ten wynosi ponownie dwanaście tygodni, a jego bieg rozpoczyna się w dniu, w którym informacja o decyzji zespołu o przyjęciu wniosku została opublikowana na stronie internetowej Trybunału (tamże). W niektórych przypadkach Przewodniczący Wielkiej Izby może jednak wyznaczyć krótszy lub dłuższy termin (Reguła 44 § 3 litera b in fine w związku z Regułą 71 § 1);

e) w trakcie dochodzenia prowadzonego przez Trybunał (Reguła A1 § 6 załącznika do Regulaminu Trybunału). Termin jest wyznaczany przez Przewodniczącego Izby (tamże).

21. Interwencja strony trzeciej przed zespołem, który na podstawie artykułu 43 Konwencji decyduje, czy przyjąć wniosek o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby, nie jest możliwa. Zob. również punkt 42 poniżej.

B. W postępowaniu o wydanie opinii doradczej na podstawie Protokołu nr 16

22. W postępowaniu o wydanie opinii doradczej na podstawie Protokołu nr 16 interwencja strony trzeciej jest możliwa po przyjęciu przez zespół pięciu sędziów Wielkiej Izby wniosku o wydanie opinii doradczej (artykuł 3 zdanie drugie Protokołu nr 16). Strony postępowania krajowego są zwykle zapraszane do interwencji (Reguła 94 § 3 Regulaminu Trybunału; zob. również punkt 13 powyżej), a zatem nie muszą ubiegać się o zezwolenie na interwencję. W przypadku innych osób trzecich termin na wystąpienie z wnioskiem o zezwolenie na interwencję wynosi zazwyczaj osiem tygodni, a jego bieg rozpoczyna się w dniu opublikowania na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji zespołu orzekającego w przedmiocie przyjęcia wniosku (Reguła 44 § 7 w związku z Regułą 44 § 4 litera a).

23. Interwencja strony trzeciej przed zespołem podejmującym decyzję o przyjęciu wniosku na podstawie Protokołu nr 16 nie jest możliwa.

C. Zachowanie terminu

24. Do celów zachowania wyżej wymienionych terminów istotną datą jest poświadczona data wysłania wniosku o interwencję lub, w przypadku jej braku, data jego wpływu do Kancelarii Trybunału (Reguła 38 § 2 Regulaminu Trybunału). Zachęca się jednak potencjalne strony trzecie, aby nie czekały na koniec odpowiedniego terminu na złożenie wniosku o zezwolenie, lecz złożyły go tak szybko, jak to możliwe.

D. Skutki zezwolenia na interwencję w charakterze strony trzeciej

25. Zezwolenie na interwencję w charakterze strony trzeciej poprzez przedstawienie pisemnych uwag zachowuje ważność na wszystkich kolejnych etapach postępowania przed Trybunałem (na przykład zezwolenie udzielone w toku postępowania przed Izbą pozostaje ważne w postępowaniu przed Wielką Izbą). Zob. również punkty 41 i 42 poniżej.

IX. Język, treść i sposób złożenia wniosku o zezwolenie na interwencję w charakterze strony trzeciej

A. Język

26. Wniosek o zezwolenie na interwencję w charakterze strony trzeciej powinien być sporządzony w jednym z języków urzędowych Trybunału, tj. angielskim lub francuskim (Reguła 44 § 3 litera b Regulaminu Trybunału). Pierwotny wniosek może być jednak sporządzony w jednym z języków urzędowych Układających się Stron (Reguła 44 § 3 litera b w związku z Regułą 34 § 4). W takim przypadku musi on zostać przetłumaczony na jeden z języków urzędowych Trybunału i złożony w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby (lub Wielkiej Izby) (Reguła 34 § 4 litera b).

B. Treść

27. Wniosek powinien być zwięzły, zwykle nie dłuższy niż dwie strony. Musi wskazywać nazwę i numer sprawy, do której się odnosi, oraz zawierać wystarczające informacje o:

a) potencjalnej stronie trzeciej;

b) wszelkich powiązaniach między potencjalną stroną trzecią a którąkolwiek ze stron postępowania;

c) przyczynach skłaniających potencjalną stronę trzecią do interwencji;

d) w stosownych przypadkach szczególnej wiedzy potencjalnej strony trzeciej na temat kwestii pojawiających się w sprawie;

e) kwestii (kwestiach), w odniesieniu do której (których) potencjalna strona trzecia zamierza przedstawić swoje stanowisko oraz, w miarę możliwości, przyczynach uznania, że stanowisko to będzie użyteczne dla Trybunału i odmienne od stanowiska stron lub innych stron trzecich oraz

f) tym, czy strona trzecia zamierza przedłożyć pisemne uwagi, uczestniczyć w rozprawie, czy też wykonać obie te czynności.

Wszystkie te informacje są niezbędne, aby umożliwić Trybunałowi ocenę, czy zezwolenie na interwencję byłoby „w interesie wymiaru sprawiedliwości".

C. Sposób wniesienia wniosku

28. Wniosek należy złożyć na piśmie (Reguła 44 § 3 litera b Regulaminu Trybunału) i przesłać pocztą lub faksem i pocztą. Złożenie wniosku pocztą elektroniczną nie jest dopuszczalne (punkty 3 i 4 *Wytycznych dotyczących praktyki odnoszących się do pism procesowych*).

X. Pisemne uwagi stron trzecich

A. Termin na przedłożenie uwag

29. Pisemne uwagi strony trzeciej należy przedłożyć w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby (lub Wielkiej Izby) (Reguła 44 § 5 Regulaminu Trybunału). Termin ten jest zazwyczaj określony w piśmie informującym stronę trzecią o udzieleniu jej zezwolenia na interwencję.

30. Do celów zachowania tego terminu istotną datą jest poświadczona data wysłania pisemnych uwag lub, w przypadku jej braku, data ich wpływu do Kancelarii Trybunału (Reguła 38 § 2 Regulaminu Trybunału).

B. Język

31. Pisemne uwagi strony trzeciej muszą być sporządzone w jednym z języków urzędowych Trybunału, tj. angielskim lub francuskim (Reguła 44 § 6 Regulaminu Trybunału). Interweniujące strony trzecie mogą ubiegać się o zezwolenie na użycie jednego z języków urzędowych Układających się Stron (Reguła 34 § 4 litera a w związku z Regułą 34 § 4 litera d). W takim przypadku muszą one dostarczyć tłumaczenie pisemnych uwag na język angielski lub francuski w terminie wyznaczonym przez Przewodniczącego Izby (lub Wielkiej Izby) (Reguła 34 § 4 litera b podpunkt i w związku z Regułą 34 § 4 litera d).

C. Forma i treść

32. Każde zaproszenie do interwencji na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji lub artykułu 3 Protokołu nr 16 lub udzielenie zezwolenia na nią podlega warunkom określonym przez Przewodniczącego Izby (lub Wielkiej Izby) (Reguła 44 §§ 5 i 7 Regulaminu Trybunału).

33. Zwyczajową praktyką Trybunału jest ustalanie następujących warunków dotyczących formy pisemnych uwag stron trzecich:

a) powinny one zawierać nazwę i numer sprawy, do której się odnoszą;

b) powinny być opatrzone tytułem, który wyraźnie wskazuje, że zostały sporządzone przez stronę trzecią, i który identyfikuje tę stronę trzecią;

c) nie mogą przekraczać dziesięciu stron (limit stron nie ma zastosowania do załączników, które jednak nie mogą stanowić kontynuacji samych uwag);

d) powinny być sporządzone pismem maszynowym w kolorze czarnym na białym tle, w formacie A4, z marginesami nie mniejszymi niż 3,5 cm;

e) wielkość czcionki powinna wynosić co najmniej 12 punktów w treści dokumentu i 10 punktów w przypisach;

f) ich strony powinny być kolejno ponumerowane;

g) muszą być podzielone na ponumerowane akapity;

h) w ich treści cytaty przekraczające pięćdziesiąt słów muszą być wcięte; oraz

i) powinny zawierać odesłanie do każdego dokumentu lub dowodu w nich wymienionego oraz do wszelkich załączników.

34. Zwyczajową praktyką Trybunału jest ustalanie następujących warunków dotyczących treści takich pisemnych uwag:

a) Uwagi Układającej się Strony lub państwa niebędącego Układającą się Stroną interweniujących na podstawie artykułu 36 ustęp 2 Konwencji powinny odnosić się wyłącznie do tych aspektów sprawy, które są istotne dla ich interesów.

b) Uwagi *amicus curiae* nie powinny dotyczyć szczególnych okoliczności sprawy ani dopuszczalności lub przedmiotu samej skargi, ale raczej odnosić się do kwestii ogólnych pojawiających się w sprawie, zwykle na podstawie specjalistycznej wiedzy lub doświadczenia strony trzeciej.

c) Uwagi „zainteresowanej strony trzeciej" powinny odnosić się wyłącznie do faktycznych i prawnych aspektów sprawy, które wiążą się z jej szczególnym interesem w rozstrzygnięciu sprawy.

35. W sprawach, w których dwie lub więcej osób trzecich uzyskało zezwolenie na interwencję w charakterze strony trzeciej, Trybunał może nakazać im przedstawienie wspólnych pisemnych uwag, zamiast indywidualnych.

D. Sposób składania uwag

36. Pisemne uwagi strony trzeciej, jak również wszystkie załączniki do nich, powinny być złożone w trzech egzemplarzach przesłanych pocztą lub w jednym egzemplarzu przesłanym faksem, a następnie w trzech egzemplarzach przesłanych pocztą. Złożenie za pośrednictwem poczty elektronicznej nie jest dopuszczalne (punkty 3 i 4 *Wytycznych dotyczących praktyki odnoszących się do pism procesowych*).

E. Konsekwencje niespełnienia powyższych warunków

37. Jeżeli powyższe warunki nie zostały spełnione, Przewodniczący Izby (lub Wielkiej Izby) może odmówić włączenia pisemnych uwag strony trzeciej do akt sprawy (Reguła 44 § 5 Regulaminu Trybunału) lub, w stosownych przypadkach, może wezwać stronę trzecią do przedłożenia nowych pisemnych uwag spełniających te warunki.

F. Prawo do odpowiedzi stron (w postępowaniu spornym) lub sądu lub trybunału składającego wniosek (w postępowaniu o wydanie opinii doradczej)

38. W postępowaniach spornych pisemne uwagi strony trzeciej są przesyłane stronom postępowania, które są uprawnione – z zastrzeżeniem wszelkich warunków, w tym terminów, ustalonych przez Przewodniczącego Izby (lub Wielkiej Izby) – do przedstawienia pisemnych uwag w odpowiedzi lub, w stosownych przypadkach, do udzielenia odpowiedzi na rozprawie (Reguła 44 § 6 Regulaminu Trybunału). W praktyce strony są często proszone o włączenie odpowiedzi do swoich uwag w sprawie dopuszczalności lub przedmiotu sprawy.

39. W postępowaniu o wydanie opinii doradczej pisemne uwagi strony trzeciej (w tym stron postępowania krajowego) są przesyłane do sądu lub trybunału składającego wniosek, który może się do nich ustosunkować (Reguła 94 § 5 Regulaminu Trybunału).

40. Strony trzecie nie są z kolei uprawnione do ustosunkowywania się do uwag lub komentarzy poczynionych w odpowiedzi na ich uwagi pisemne.

G. Pisemne uwagi zgłoszone na wcześniejszym etapie postępowania

41. Jeżeli strona trzecia interweniowała w postępowaniu przed Izbą, a następnie Izba zrzekła się właściwości na rzecz Wielkiej Izby lub sprawa została przekazana Wielkiej Izbie przez zespół Wielkiej

Izby, pisemne uwagi strony trzeciej skierowane do Izby są zazwyczaj włączane do akt przedłożonych Wielkiej Izbie. Trybunał może jednak zwrócić się do strony trzeciej z pytaniem, czy chce ona przedłożyć Wielkiej Izbie nowe pisemne uwagi.

42. Natomiast wszelkie pisemne uwagi strony trzeciej, w tym strony trzeciej, której udzielono zezwolenia na interwencję w postępowaniu przed Izbą, nie są przedkładane zespołowi Wielkiej Izby, gdy podejmuje on decyzję na podstawie artykułu 43 Konwencji, czy przyjąć wniosek o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby.

XI. Ustne stanowiska stron trzecich na rozprawach

43. Jeżeli stronie trzeciej wyjątkowo udzielono zezwolenia na uczestnictwo w rozprawie, takie zezwolenie jest zazwyczaj uzależnione od warunku, zgodnie z którym ustne stanowisko strony trzeciej nie może być prezentowane dłużej niż dziesięć minut. Jeżeli dwóm lub większej liczbie osób trzecich (w szczególności Układającym się Stronom) udzielono zezwolenia na uczestnictwo w rozprawie, mogą one zostać poproszone o wyznaczenie jednego lub dwóch mówców do przedstawienia ustnego stanowiska w imieniu ich wszystkich. Wszystkie te warunki nałożono w celu zapewnienia poszanowania równości proceduralnej stron, której nie można naruszyć poprzez udzielenie stronie trzeciej zezwolenia na uczestnictwo w rozprawie.

44. Treść ustnego stanowiska strony trzeciej na rozprawie podlega tym samym warunkom, co treść pisemnych uwag strony trzeciej (zob. punkt 34 powyżej).

XII. Kwestie różne

A. Słuszne zadośćuczynienie (w szczególności koszty i wydatki)

45. Stronom trzecim nie można przyznać słusznego zadośćuczynienia. Wynika to z brzmienia artykułu 41 Konwencji, zgodnie z którym słuszne zadośćuczynienie może być przyznane jedynie „pokrzywdzonej stronie", tj. skarżącemu lub osobom, które złożyły skargę w imieniu skarżącego. Oznacza to w szczególności, że osoby trzecie muszą ponieść własne koszty i wydatki.

46. Kwestia kosztów i wydatków poniesionych przez stronę postępowania krajowego zaproszoną do interwencji w charakterze strony trzeciej na podstawie artykułu 3 zdanie drugie Protokołu nr 16 w postępowaniu o wydanie opinii doradczej jest kwestią zastrzeżoną dla sądów krajowych Układającej się Strony, od której pochodzi wniosek o wydanie opinii doradczej, i jest przez nie rozstrzygana zgodnie z prawem i praktyką tej Układającej się Strony (Reguła 95 § 1 Regulaminu Trybunału).

47. Strona trzecia może zostać obciążona kosztami poniesionymi w związku ze stawiennictwem świadka, biegłego lub innej osoby wezwanej na jej wniosek w toku postępowania prowadzonego przez Trybunał (Reguła A5 § 6 załącznika do Regulaminu Trybunału).

B. Pomoc prawna

48. Strony trzecie interweniujące w postępowaniach spornych na podstawie artykułu 33 lub 34 Konwencji nie są uprawnione do pomocy prawnej ze strony Trybunału; jedynie skarżący są do niej uprawnieni (Reguła 105 Regulaminu Trybunału).

49. To samo dotyczy stron trzecich interweniujących w postępowaniu o wydanie opinii doradczej na podstawie Protokołu nr 16, z wyjątkiem stron postępowania krajowego, gdy zostały one zaproszone do interwencji przez Trybunał. W takim przypadku mogą one zwrócić się do Trybunału o pomoc prawną, jeżeli nie posiadają wystarczających środków na pokrycie całości lub części kosztów wynikających z ich interwencji w postępowaniu przed Trybunałem (Reguła 95 § 2).

C. Prawo osób trzecich do otrzymania informacji na temat wydanego wyroku, wydanej decyzji lub opinii doradczej Trybunału oraz otrzymania ich kopii

50. Wszystkie strony trzecie zostaną poinformowane o wydanym wyroku, wydanej decyzji lub opinii doradczej Trybunału i otrzymają ich kopię (Reguła 56 § 2, Reguła 77 § 3 i Reguła 94 § 10 Regulaminu Trybunału). Ma to również zastosowanie do wyroków dotyczących wykładni na podstawie artykułu 46 ustęp 3 Konwencji oraz wyroków w postępowaniach w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego na podstawie artykułu 46 ustęp 5 (Reguły 99 i 104).

Wyłączenie sędziego[1]

I. Kontekst

1. Ochrona niezawisłości i bezstronności sędziów ma kluczowe znaczenie dla utrzymania praworządności, ochrony praw człowieka oraz zapewnienia rzetelnego i sprawiedliwego wymiaru sprawiedliwości. Jest to też jedna z głównych zasad charakteryzujących postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, zapisana w wielu prawnie wiążących postanowieniach.

2. Zgodnie z artykułem 21 Konwencji w okresie sprawowania urzędu sędziowie nie mogą brać udziału w żadnej działalności, która nie daje się pogodzić z niezawisłością lub bezstronnością.

3. Mając na względzie jasne i przejrzyste stosowanie wymogu określonego w artykule 21 Konwencji, w czerwcu 2021 r. Trybunał zaktualizował uchwałę w sprawie etyki sędziowskiej, która określa szereg zasad dotyczących uczciwości, niezawisłości i bezstronności sędziów, ograniczeń co do ich wolności wyrażania opinii, dodatkowej działalności, przyjmowania przez nich przysług, korzyści, odznaczeń i wyróżnień. Zgodnie z punktem III tej uchwały sędziowie pełnią funkcję bezstronnie, dbają o to, aby byli postrzegani jako osoby bezstronne, unikają konfliktów interesów, w tym sytuacji w Trybunale i poza nim, które można zasadnie postrzegać jako dające podstawy do konfliktu interesów. Sędziowie nie mogą uczestniczyć w rozpatrywaniu sprawy, w której mają osobisty interes. Powstrzymują się od działalności, wyrażania opinii oraz powiązań, które można uznać za mające niekorzystny wpływ na zaufanie opinii publicznej do ich bezstronności. Niektóre postanowienia uchwały mają też zastosowanie do byłych sędziów.

4. Dodatkowe gwarancje związane z niezależnością i bezstronnością można znaleźć w artykule 26 ustęp 3 Konwencji oraz w Regule 27A § 3 Regulaminu Trybunału, zgodnie z którymi sędzia nie zasiada jednoosobowo w sprawach dotyczących Układającej się Strony, z ramienia której został wybrany lub której jest obywatelem. Ponadto Reguła 13 stanowi, że sędziowie nie mogą przewodniczyć w sprawach, w których stroną jest Układająca się Strona, której są obywatelami lub z ramienia której zostali wybrani. Reguła 24 § 5 litera c wyklucza członkostwo sędziego wybranego z ramienia Układającej się Strony lub będącego jej obywatelem w zespole rozpatrującym wniosek o przekazanie Wielkiej Izbie sprawy przeciwko temu państwu.

5. Kryteria merytoryczne niemożności zasiadania przez sędziego w danej sprawie, a także podstawowe ramy proceduralne, które muszą być jednolicie stosowane przez wszystkie składy Trybunału, zostały określone w Regule 28 Regulaminu Trybunału, który ma na celu rygorystyczne realizowanie zasady bezstronności sędziowskiej. Reguła 28 Regulaminu Trybunału została znowelizowana i dodatkowo wzmocniona przez Zgromadzenie Plenarne Trybunału w grudniu 2023 r.

6. Niniejsze *Wytyczne dotyczące praktyki* mają na celu wyjaśnienie trybów postępowania określonych w tej Regule, które między innymi stwarzają stronom postępowania praktyczną i skuteczną możliwość zgłaszania wszelkich zastrzeżeń co do bezstronności sędziego oraz wskazują procedurę stosowaną w takich przypadkach.

II. Wyłączenie sędziego na jego wniosek

7. To, czy sędzia zasiada w danej sprawie, co do zasady nie należy do swobodnego uznania tego sędziego; to kwestia obowiązku. Reguła 28 § 1 Regulaminu Trybunału przypomina więc o spoczywającym na sędzim obowiązku zasiadania co do zasady we wszystkich sprawach, które mu przydzielono.

1. Wytyczne dotyczące praktyki wydane przez Przewodniczącego Trybunału zgodnie z Regułą 32 Regulaminu Trybunału 22 stycznia 2024 r.

8. Przyczyny niemożności zasiadania sędziego w danej sprawie są wskazane w Regule 28 § 2 Regulaminu Trybunału. Sytuacje, których to dotyczy, obejmują między innymi wszelkie sprawy, w których dany sędzia może mieć interes osobisty (wynikający z małżeństwa, stosunku rodzicielskiego albo inny), w których wcześniej uczestniczył (w dowolnej roli – sędziego, strony, przedstawiciela lub innej) lub takie, o których publicznie wyraził opinię.

9. Jeśli sędzia uzna, że nie może zasiadać w danej sprawie z jednej z przyczyn wymienionych w Regule 28 § 2 Regulaminu Trybunału, zawiadamia Przewodniczącego Sekcji / Przewodniczącego Wielkiej Izby o swoich obawach, podając wyjaśnienie istotnych powodów. Do Przewodniczącego Sekcji / Przewodniczącego Wielkiej Izby należy decyzja, czy dana sytuacja może być postrzegana jako świadcząca o stronniczości, a jeśli tak – czy rozpatrzyć pozytywnie wniosek sędziego o wyłączenie go z danej sprawy. W razie wątpliwości Przewodniczący Sekcji / Przewodniczący Wielkiej Izby może przedłożyć tę kwestię Izbie / Wielkiej Izbie do omówienia i decyzji (Reguła 28 § 3).

III. Zewnętrzny wniosek o wyłączenie

10. Trybunał konsekwentnie dopuszcza, aby strony postępowania, tj. skarżący oraz pozwany rząd (pozwane rządy), kwestionowali bezstronność sędziego wyznaczonego do zasiadania w ich sprawie[1]. Zgodnie z tą praktyką w Regule 28 § 4 Regulaminu Trybunału obecnie wyraźnie wskazuje się, że strony postępowania, tj. skarżący oraz pozwany rząd (pozwane rządy), mogą wnioskować o wyłącznie każdego sędziego Trybunału, któremu przydzielono ich sprawę (zewnętrzny wniosek). Nie dopuszcza się składania wniosków o wyłączenie sędziego przez inne osoby, państwa czy podmioty, które nie są stronami danej sprawy przed Trybunałem. Nie oznacza to, że informacje przedstawione Trybunałowi nie zostaną uwzględnione w uzasadnionych przypadkach.

11. Jeśli sędzia, którego bezstronność jest kwestionowana przez jedną ze stron, zgadza się z uzasadnieniem podanym w zewnętrznym wniosku o wyłączenie i chce być niezwłocznie wyłączony z zasiadania w danej sprawie, zastosowanie ma procedura przewidziana dla wniosków o wyłączenie wnoszonych przez sędziów (zob. punkt II powyżej).

12. W pozostałych przypadkach zewnętrzne wnioski o wyłączenie są rozpatrywane jak poniżej.

13. We wszystkich sprawach przydzielonych Komitetowi albo Izbie Izba w Sekcji, której dana sprawa została przydzielona, wysłuchuje stanowiska sędziego w sprawie wniosku o wyłączenie. Następnie Izba obraduje i głosuje nad wnioskiem bez obecności sędziego, którego bezstronność jest kwestionowana.

14. Podobnie w sprawach przed Wielką Izbą właściwy skład Wielkiej Izby najpierw wysłuchuje stanowiska sędziego, którego bezstronność jest kwestionowana, a następnie obraduje i głosuje nad zewnętrznym wnioskiem o wyłączenie bez obecności tego sędziego.

15. Wnioski o wyłączenie w sprawach, w których ma orzekać skład jednoosobowy, są rozpatrywane przez Przewodniczącego Trybunału, tj. ten sam organ, który wyznacza sędziów do zasiadania w składach jednoosobowych w odniesieniu do jednej lub więcej Układających się Stron.

16. W każdym przypadku strona, która wniosła o wyłączenie, zostaje poinformowana o decyzji Trybunału w stosownym czasie, a wzmianka o każdej decyzji dotyczącej wyłączenia zostaje należycie odnotowana w wyroku lub decyzji Trybunału.

17. Trybunał prowadzi też rejestr spraw, od których sędzia zostaje wyłączony na swój wniosek i w których wpływają zewnętrzne wnioski o wyłączenie, oraz decyzji podjętych w ich sprawie.

1. Zob. np. sprawy *Cypr p. Turcji* [WI], nr 25781/94, § 8, ECHR 2001-IV; *Lekić* p. *Słowenii* [WI], nr 36480/07, § 4, 11 grudnia 2018 r.; oraz *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd i Inni p. Gruzji*, nr 16812/17, § 6, 18 lipca 2019 r.

IV. Forma i termin złożenia wniosku o wyłączenie

18. Każdy zewnętrzny wniosek o wyłączenie musi być należycie uzasadniony i wniesiony do Trybunału na piśmie w jednym z języków urzędowych wymienionych w Regule 34 Regulaminu Trybunału. Wniosek składa się niezwłocznie po uzyskaniu przez daną stronę wiedzy o zaistnieniu jednej z przyczyn wymienionych w Regule 28 § 2 Regulaminu Trybunału skutkującego niemożnością zasiadania określonego sędziego w danej sprawie.

19. Nie określono terminu na składanie takich zewnętrznych wniosków, przy czym Trybunał wyjaśnił, że odpowiedzialność za stosowanie Reguły 28, a w szczególności zasady obiektywnej bezstronności, nie może opierać się wyłącznie na inicjatywie stron[1]. Dopuszczalna jest elastyczność, jeśli uzasadniają to określone okoliczności sprawy, jednakże Trybunał dba o to, aby procedura wyłączenia nie była przedmiotem nadużyć (zob. poniżej).

20. Dla skarżących zwykle oznacza to, że powinni składać wnioski o wyłączenie jak najwcześniej. Mogą też wnioskować o wyłączenie na dalszym etapie postępowania, np. jeśli w międzyczasie na urząd wstąpi nowy sędzia lub do ich sprawy zostanie wyznaczony sędzia *ad hoc*. Jeśli chodzi o pozwany rząd, najlepiej byłoby, gdyby podnosił wszelkie obawy o stronniczość w czasie przekazywania Trybunałowi swoich uwag, a w późniejszym terminie wyłącznie w drodze wyjątku.

V. Skład orzekający w sprawie

21. Aby mieć realną i skuteczną możliwość podniesienia ewentualnych obaw co do bezstronności określonego sędziego, zanim dojdzie do rozpatrzenia ich sprawy, strony postępowania muszą mieć możliwość dowiedzenia się, którzy sędziowie prawdopodobnie będą orzekać w ich sprawie. Ze względu na liczbę spraw, które Trybunał musi rozpatrzyć, oraz jego metody pracy nie ma możliwości informowania stron z wyprzedzeniem o nazwiskach sędziów, którzy będą orzekali w poszczególnych sprawach. W rzeczywistości takie zawiadomienie może mieć miejsce – i jest regularnie dokonywane – wyłącznie w sprawach przed Wielką Izbą.

22. Jednakże mając na względzie zapewnienie jak najpełniejszej transparentności i dostępności toczącego się przed nim postępowania sądowego, Trybunał publikuje na stronie internetowej pełne wykazy poszczególnych składów orzekających działających w każdej z jego pięciu Sekcji, w tym wykaz sędziów zasiadających jednoosobowo wyznaczonych przez Państwo, tym samym umożliwiając stronom w większości przypadków ustalenie z wyprzedzeniem, którzy sędziowie najprawdopodobniej będą orzekali w ich sprawie.

23. W praktyce oznacza to, że wszyscy skarżący mają wgląd w wykaz sędziów zasiadających jednoosobowo wyznaczonych do orzekania w sprawach przeciwko jednej albo więcej niż jednej Układającej się Stronie. Mają tym samym możliwość ustalenia z wyprzedzeniem, który sędzia może orzekać w ich sprawie, jeśli nie zawiadomiono o tym pozwanej Układającej się Stronie w trybie Reguły 54 § 2 litera b Regulaminu Trybunału.

24. Co się tyczy spraw zakomunikowanych pozwanej Układającej się Stronie w trybie Reguły 54 § 2 litera b Regulaminu Trybunału, strony najpóźniej w tym samym czasie są informowane o przydzieleniu ich sprawy konkretnej Sekcji. Mają wgląd w publicznie dostępne wykazy składów orzekających w Izbach i Komitetach działających w danej Sekcji, aby móc sprawdzić, jakie ewentualne składy sędziowskie mogą orzekać w ich sprawie. Jeśli uznają, że określony sędzia nie powinien uczestniczyć w orzekaniu w ich sprawie z jednej z przyczyn wymienionych w Regule 28 Regulaminu Trybunału, mogą zawnioskować o wyłączenie tego sędziego, podając należyte uzasadnienie.

25. Jeśli w sprawie przeciwko Układającej się Stronie został wyznaczony sędzia *ad hoc*, strony informuje się o tym na piśmie niezwłocznie po jego wyznaczeniu. Strony mogą wówczas zawnioskować

1. Zob. *X p. Republice* Czeskiej (rewizja), nr 64886/19, § 15, 30 marca 2023 r.

o wyłączenie sędziego *ad hoc* z powołaniem tych samych przyczyn i stosując tę samą procedurę, jaką wskazano w Regule 28 Regulaminu Trybunału.

VI. Postępowanie w wyjątkowych sytuacjach po rozstrzygnięciu sprawy

26. Bardzo rzadko mogą wystąpić sytuacje, w których strony nie miały obiektywnej możliwości uzyskania wiedzy o tym, który sędzia albo którzy sędziowie będą uczestniczyli w orzekaniu w ich sprawie.

27. Co się tyczy wyroków, zgodnie z Regułą 80 Regulaminu Trybunału strony mogą wystąpić z wnioskiem o rewizję wyroku w przypadku ujawnienia faktu, który ze względu na jego charakter mógłby mieć decydujący wpływ na wynik sprawy, a który w chwili wydania wyroku nie był Trybunałowi znany i zasadnie nie mógł być znany danej stronie. Mając na względzie zasadę ostateczności wyroków określoną w artykule 44 Konwencji oraz w zakresie, w jakim rewizja podważa walor ostateczności wyroków Trybunału, rozwiązanie to, niewymienione w Konwencji, ale wprowadzone Regulaminem Trybunału, stanowi procedurę o charakterze wyjątkowym. Wnioski o rewizję wyroków są zatem poddawane ścisłej kontroli (zob. *Pardo p. Francji* (rewizja – dopuszczalność), 10 lipca 1996 r., § 21, Zbiór wyroków i decyzji 1996-III). Jak zostało potwierdzone w najnowszym orzecznictwie Trybunału, możliwość rewizji może obejmować kwestie bezstronności (zob. *X p. Republice Czeskiej* (rewizja), nr 64883/19, §§ 7–21, 30 marca 2023 r.). Wymóg rygorystycznego przestrzegania zasady obiektywnej bezstronności może w wyjątkowych sytuacjach implikować rewizję wyroku Trybunału, jeśli wykazano, że istniały podstawy do uznania niemożności zasiadania jednego z sędziów w sprawie.

28. Jednocześnie nie ma możliwości wnioskowania o rewizję w odniesieniu do decyzji o niedopuszczalności, które ze względu na swój charakter są ostateczne i odwołanie od nich nie przysługuje. W takich sytuacjach istnieje jednak możliwość wznowienia sprawy przez Trybunał. Mimo że o takim wznowieniu nie ma mowy w Konwencji ani w Regulaminie Trybunału, zgodnie z orzecznictwem Trybunału w szczególnie wyjątkowych okolicznościach, jeśli doszło do oczywistego błędu w ustaleniach faktycznych lub w ocenie odpowiednich wymogów dopuszczalności, w interesie wymiaru sprawiedliwości Trybunał ma kompetencję, by wznowić sprawę, którą uznano za niedopuszczalną, oraz naprawić wszelkie takie błędy (zob. np. *Boelens i Inni p. Belgii* (dec.), nr 20007/09 *et al*., § 21, 11 września 2012 r.). Nie można wykluczyć, że takie błędy mogą też dotyczyć bezstronności sędziego.

29. Należy jednak podkreślić, że żaden z tych trybów nie jest dostępny jako ścieżka odwoławcza od wyroków lub decyzji Trybunału. Jak wskazano powyżej, korzysta się z nich wyłącznie w tych bardzo rzadkich i wyjątkowych okolicznościach, w których strony nie mogły dowiedzieć się, że w ich sprawie będzie orzekał określony sędzia, oraz o niemożności jego zasiadania z jednej z przyczyn wymienionych w Regule 28 Regulaminu Trybunału. Trybunał skrupulatnie analizuje wszelkie wnioski, w których są podnoszone obawy o bezstronność i które zostały wniesione po rozstrzygnięciu danej sprawy. Daje to gwarancję, że nie będą uwzględniane żadne zarzuty, które stanowią nadużycie, są błahe, uporczywe lub nieuzasadnione (zob. odpowiednio Reguła 36 § 4 litera b Regulaminu Trybunału).